

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ EĞİTİMİ ANABİLİM
DALI
DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ EĞİTİMİ DİN KÜLTÜRÜ
BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS

TÜRKİYE'DEKİ POPÜLER TELEVİZYON
DİZİLERİNİN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİNİN DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ

Harun YILMAZ
2501130402

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Mustafa CAN

İSTANBUL-2020

ÖZ

TÜRKİYE’DEKİ POPÜLER TELEVİZYON DİZİLERİNİN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

HARUN YILMAZ

Son yıllarda Türkiye’de artmaya devam eden popüler diziler, özellikle ergenlik dönemine giren çocukları farklı açılardan etkilemektedir. Bu etkilerden biri, çocukların dini (ahlaki) eğitimleri ve eğilimleri üzerinde olmaktadır. Bu amaçla izlenen popüler bazı dizilerin İslam dini açısından tahlili yapılmıştır. Bu dizilerdeki dine uygun olmayan tutum ve davranışların izleyiciye nasıl yansıtıldığı belirlenmiştir.

Ortaokul öğrencileri arasında yapılan anket ile çocukların televizyon izleme alışkanlıkları araştırılmıştır. Anket üzerinden yapılan analizlerle, televizyon dizilerinin, ortaokul öğrencileri üzerindeki tesirleri, tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışma sonunda dizilerin, olumsuz etkilerinin giderilmesi ve dini eğitim açısından faydalı hale getirilmesi adına, ilgili kurumlara tavsiye ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, Popüler televizyon dizileri, Şiddet, Hırsızlık, Müstehcenlik.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE POPULAR TELEVISION SERIES IN TURKEY, THE PAIN IN KIDS OVER THE EFFECTS OF RELIGIOUS EDUCATION

HARUN YILMAZ

Popular series, which continue to increase in Turkey in recent years, affect especially children who enter adolescence in different ways. One of these effects is about children's religious (moral) education and trends. Tests on some of the popular series, which are watched for this purpose, were carried out in terms of Islam. It is determined that how the unfit religious attitudes and behaviors are reflected to the viewer.

A survey about children's television watching habits was conducted among secondary school students to determine the effects of TV series on secondary school students by means of the analysis is carried out on the survey.

At the end, some advises have been given to the relevant institutions and producers to eliminate the negative impact of the series and to make them beneficial in terms of religious education.

Key words: Religious education, Popular television series, Violence, Theft, Obscenity

ÖNSÖZ

Günümüzde eğitim ve öğretimi zorlaştıran birçok etken bulunmaktadır. Bunlardan biri, çocukların bulundukları sosyal çevreden olumsuz olarak etkilenmeleridir.

Çocukların genellikle ailede başlayan dini eğitimleri, camide veya okulda devam etmektedir. Günümüzde, bir kişinin televizyon karşısında geçirdiği zaman, eğitime ayırdığı zamandan daha fazladır. Özellikle ortaokul seviyesindeki -9-14 yaş aralığındaki- çocuklar, zamanlarının büyük bir bölümünü televizyon karşısında geçirmektedirler. Birçok konuda sosyal medyanın etkisinde kalan ergenlik dönemindeki çocuklar, izledikleri dizi oyuncularını kendilerine rol model alabilmektedirler.

Bir Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak derslerde karşılaştığım problemlerden biri, öğrencilerin dikkatlerinin çok dağınık olmasıydı. Bu konuda sosyal medya, bilgisayar oyunları, dizi ve film karakterleri çocukları çok fazla etkiliyordu. Özellikle ergenlik sürecindeki çocuklar, izledikleri dizi oyuncularının repliklerini tekrar ediyorlar ve onlar gibi konuşmaya / davranmaya çalışıyorlardı. Bu olgu, çocukların derslerdeki konuşma ve tavırlarına da yansıyor. Bu vesileyle, televizyonun, özellikle de dizilerin çocukların dini eğitimlerine etkileri hakkında bir araştırma yapmamın isabetli ve faydalı olacağı kanaatine vardım.

Bu kanaatimi birçok ilgili hoca ile paylaştım. Onların görüşlerini not ettim. Bu konuda daha önce yapılmış çalışmaları araştırdım ve inceledim. Konu hakkında her birinin ciddi tespit ve önerilerini gördüm. Fakat bu konu ile ilgili ortaokul öğrencileri düzeyinde yapılmış detaylı bir çalışmaya rastlamadım.

Bu tezde diğerlerinden farklı olarak;

1) Çalışma kapsamında seçilen bazı diziler izlenerek din eğitimi açısından tahlili yapılmıştır. İncelenen Kiraz Mevsimi, Ulan İstanbul, Medcezir, Kertenkele ve Küçük Ağa dizilerinde geçen olumsuz söz, tutum ve davranışların izleyiciye sunulma şekli ve mantığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

2) Çalışmanın bilimsel geçerliliğini artırmak adına ortaokul öğrencileri arasında ‘‘Popüler Dizilerin Din Eğitime Etkileri’’ adında bir anket çalışması yapılmıştır. Anketin analizi yapılarak belli sonuçlara ulaşılmıştır.

3) Son olarak, popüler dizilerin ortaokul öğrencilerine dini açıdan ne tür etkileri olduğu tespit edilerek zararlı yönlerini ortadan kaldırmak amacıyla çözüm üretilmeye çalışılmıştır.

Çocuklarımızı, televizyonun olumsuz etkilerinden korumak için öncelikle, ilk ve ortaokullarda kaliteli bir medya okur - yazarlığı dersi verilmelidir. Çocukların küçük yaşlarda kendi iradeleri ile kontrollü şekilde televizyon izlemeleri ve internet kullanmaları sağlanmalıdır. Bu amaçla ailelere de gerekli seminerler verilmelidir.

Televizyon kanalları, ahlaki kurallara daha çok dikkat etmelidirler. Özellikle dizi yayıncıları ve yapımcıları, çocukların hem zevkle takip edecekleri hem de dini ve ahlaki yönden kazanımlar elde edecekleri dizilere ağırlık vermelidirler. Televizyon ve internet dünyasından koparamayacağımız neslin, girdikleri bu dünyadan ilmi ve ahlaki olarak bir şeyler elde etmeleri sağlanmalıdır.

İlahiyat Fakültelerinde çok fazla çalışmanın olmadığı bu konuyu belirlerken beni motive eden, çalışmamın başından sonuna kadar maddi manevi yardımını esirgemeyen, çalışmamdaki gerekli yerleri düzeltmemde yardımcı olan tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Mustafa CAN’a, değerli fikirlerini paylaşan Doç. Dr. Hüseyin Hüsnü KOYUNOĞLU’na, anket sorularının tespit ve tashihinde fikirlerini paylaşan Prof. Dr. Hamit ER’e, Doç. Dr. Ayşe Zişan FURAT’a, bu alanda tecrübelerinden yararlandığım Prof. Dr. Mehmet Zeki AYDIN’a ve Yrd. Doç. Dr. Bilal YORULMAZ’a ve tez çalışmamda bana maddi manevi desteğini esirgemeyen herkese teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul-2020

Harun YILMAZ

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1
1. Araştırmanın Problemi	2
2. Araştırmanın Önemi ve Amacı	3
3. Araştırmanın Kapsamı	4
4. Araştırmanın Yöntemi.....	5
5. Konuyla İlgili Yapılmış Araştırmalar	5
BİRİNCİ BÖLÜM	
TELEVİZYON VE DİN EĞİTİMİNE ETKİLERİ	
1.1. Televizyon Nedir ve Niçin Televizyon İzliyoruz?	9
1.1.1. Teknoloji Çağı ve Teknolojik Toplum	9
1.1.2. Televizyon Nedir?	9
1.1.3. Bir Görsel Sunum ve Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyonun Etkisi	10
1.1.4. Niçin Televizyon İzliyoruz?	11
1.2. Televizyonun Eğitim ve Öğretimdeki Rolü	12
1.2.1. Eğitim ve Eğitim Araçları	12
1.2.2. Televizyonun Eğitimde Kullanılma Süreci	12
1.2.3. Televizyonun Eğitim Felsefesi	14
1.2.4. Medya Okuryazarlığı ve Önemi	14
1.3. Din Eğitimi ve Türk Dizilerinde Din Olgusu	16
1.3.1. Din ve Din Eğitimi	16
1.3.2. Medya ve Din	17

1.3.3. Türk Medyasında Din Olgusu	18
1.3.4. Televizyon Dizilerinin İnsanlar Üzerindeki Etkileri	18
1.3.5. Dizilerde Din Olgusu	20
1.3.6. Bir Örnek: <i>Hz. Ömer</i> Dizisi	21
1.3.7. Din Eğitiminde Video Gösterimi, Dizi ve Filmlerin Kullanılması	23
1.4. Çocukların Televizyon Karşısındaki Durumları	23
1.5. Türkiye’deki Popüler Dizilerin İzlenme Kitleleri	27
1.6. Çocukların Ahlaki Tutum ve Davranışlarında	
Dizilerin Olumsuz Etkileri.....	29
1.6.1. Şiddet, Saldırganlık Görüntüleri ve Çocuklar	29
1.6.2. Cinsel Davranış İçerikli Görüntüler, Mahremiyet İhlalleri	31

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DEKİ POPÜLER DİZİLERDE ÖNE ÇIKAN OLUMSUZ SÖZ, TUTUM, DAVRANIŞLAR VE BUNLARIN DİNİ AÇIDAN TAHLİLİ

2.1. Şiddet, İşkence, Cinayet.....	34
2.1.1. Cinayet	34
2.2.2. Şiddet	35
2.3.3. İşkence.....	36
2.2. Çete, Mafya.....	37
2.3. Hırsızlık, Dolandırıcılık, Gasp	37
2.1.1. Hırsızlık.....	37
2.2.2. Dolandırıcılık, Sahtekarlık	39
2.3.3. Gasp	40
2.4. Cinsellik, Müstehcenlik	40
2.4.1. Cinsellik	41
2.4.2. Müstehcenlik	41
2.4.3. Zina	42
2.4.4. Flört ve Birlikte Yaşama	44
2.5. İçki, Kumar, Uyuşturucu vb. Kötü Alışkanlıklar	44
2.5.1. İçki İçmek (Alkollü İçecekler).....	45

2.5.2. Uyuşturucu Madde Kullanımı	47
2.5.3. Kumar ve Şans Oyunları Oynamak	47
2.6. Yalan	49
2.7. Argo ve Küfürlü Konuşma	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TELEVİZYONDA YAYINLANMIŞ VE YAYINLANMAKTA OLAN POPÜLER TÜRK DİZİLERİNİN DİNİ / AHLAKİ AÇIDAN İNCELENMESİ

3.1. Kiraz Mevsimi	55
3.1.1. Kiraz Mevsimi Dizisinin Konusu ve Karakterleri	55
3.1.2. Türk Dizilerinde Yeni Moda: Romantik Komedi	57
3.1.3. Kiraz Mevsimi Dizisinde Gösterilen Olumsuz Tutum ve Davranışlar	57
3.2. Medcezir	61
3.2.1. Medcezir Dizisinin Konusu ve Karakterleri	61
3.2.2. Dizide Sunulan Eğlence ve Tüketime Dayalı Hayat	62
3.3.3. Medcezir Dizisinde Gösterilen Olumsuz Tutum ve Davranışlar	63
3.3. Ulan İstanbul	66
3.3.1. Ulan İstanbul'un Konusu ve Karakterleri	66
3.3.2. Ulan İstanbul Dizisinin Hırsızlığa Yaklaşımı: Adaletli Çalmak	68
3.3.3. Ulan İstanbul Dizisinde Gösterilen Olumsuz Tutum ve Davranışlar	70
3.4. Kertenkele	76
3.4.1. Kertenkele Dizisinin Konusu ve Karakterleri	76
3.4.2. Kertenkele'nin Bir Kahraman Olarak Sunulması	77
3.4.3. Kertenkele Dizisindeki Hırsızlık ve Suç Algısı	78
3.4.4. Kertenkele Dizisinde Gösterilen Olumsuz Tutum ve Davranışlar	80
3.4.5. Kertenkele Dizisi'ne Tepkiler	84
3.5. Küçük Ağa	85
3.5.1. Küçük Ağa Dizisinin Konusu ve Karakterleri	85
3.5.2. Küçük Ağa: Boşanan Eşler Arasında Yitirilen Nesil	86
3.5.3. Küçük Ağa Dizisinde Gösterilen Olumsuz Tutum ve Davranışlar	86

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Ankete Katılan ve Mülakat Yapılan

Çocuklarla İlgili Genel Bilgiler.....89

4.1.1. Ankete Katılan Öğrencilerin Demografik Bilgileri..... 89

4.1.2. Ortaokul Öğrencilerinin Dini Eğitimlerinin Kaynakları..... 92

4.1.3. Ortaokul Öğrencilerinin Zamanlarını Değerlendirme Biçimleri 93

4.2. Çocukların Televizyon İzleyiciliği ile İlgili Bilgiler..... 94

4.2.1. Ortaokul Öğrencilerinin Televizyon İzleme Nedenleri ve Süreleri 94

4.2.2. Tv Akıllı İşaretler Bilgisi ve İzlenen Tv Programları 95

4.3. Ankete Katılan Öğrencilerin Dizilerle İlgili

Tutum ve Davranışları98

4.3.1. Öğrencilerin İzledikleri Haftalık Dizi Sayısı 98

4.3.2. Diziler Karşısında Çocukların Tutumları 99

4.4. Dizilerin Çocukların Tutum ve Davranışlarına Etkisi 106

4.5. Çocukların İzledikleri Popüler Dizilerin Ahlaki Gelişimleri

Üzerindeki Etkisi.....113

SONUÇ..... 125

KAYNAKÇA 129

KISALTMALAR LİSTESİ

TDV: Türk Diyanet Vakfı

DİB: Diyanet İşleri Başkanlığı

RTÜK: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TRT: Türkiye Radyo Televizyon

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

A.g.e.: Adı geçen eser

A.e.: Aynı eser

Çev.: Çeviren

H.: Hazreti

Bkz.: Bakınız

S.: Sayfa

A.y.: Aynı yer

Bk.: Bakınız

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo. 1: Ankete katılanların Cinsiyet Dağılımı.....	89
Tablo. 2: Ankete Katılanların Yaş Dağılım... ..	90
Tablo. 3: Ankete Katılanların Okul Dağılımı.....	90
Tablo. 4: Ankete Katılanların Sınıflara Göre Dağılımı.....	91
Tablo. 5: Ankete Katılanların Baba Mesleğine Göre Dağılımı.....	91
Tablo. 6: Ankete Katılanların Dini Eğitimlerinin Kaynaklarına Göre Dağılımı.....	92
Tablo. 7: Ankete Katılanların Zamanı Değerlendirme Durumlarına Göre Dağılımı.....	93
Tablo. 8: Ankete Katılanların Televizyon İzleme Nedenlerine Göre Dağılımı.....	94
Tablo. 9: Ankete Katılanların Günlük Televizyon İzleme Süresine Göre Dağılımı..	95
Tablo. 10: Ankete Katılanların Televizyondaki Akıllı İşaretleri Bilme Durumlarına Göre Dağılımı.....	96
Tablo. 11: Ankete Katılanların Televizyon Programlarını İzleme Durumlarına Göre Dağılımı.....	97
Tablo. 12: Ankete Katılanların Bir Sezonda Takip Ettikleri Dizi Sayılarına Göre Dağılımı.....	98
Tablo. 13: Dizide Müstehcen Sahne Çıktığında Kanalin Değiştirilmesi Durumu...	99
Tablo. 14: Dizileri İzlerken Olaylar Hakkında Yorum Yapılması Durumuna Göre Dağılımı.....	100
Tablo. 15: Çocukların Dizileri Yalnız İzleme Durumuna Göre Dağılımı.....	101
Tablo. 16: Çocukların İzlediği Dizileri Arkadaşları ile Konuşma Durumuna Göre Dağılımı.....	102

Tablo. 17: Çocukların İzledikleri Dizinin Bölümlerini Merak Etmesi Durumuna Göre Dağılımı.....	102
Tablo. 18: Dizilerde Geçen Şiddet Olaylarının Çocukları Etkilemesi Durumuna Göre Frekans Dağılımı.....	103
Tablo. 19: Dizilerde Geçen Müstehcen Sahnelerin Çocukları Rahatsız Etme Durumuna Göre Frekans Dağılımları.....	104
Tablo. 20: Dizilerde Geçen Hırsızlık ve Dolandırıcılık Fiillerinin Çocukları Rahatsız Etme Durumuna Göre Frekans Dağılımları.....	105
Tablo. 21: Dizi Oyuncularını Sevme Durumuna Göre Frekans Dağılımları.....	106
Tablo. 22: Sevilen Dizi Oyuncularının Kıyafet ve Aksesuarlarını Alma Durumuna Göre Frekans Dağılımları.....	107
Tablo. 23: Sevilen Dizi Oyuncularının Konuşma Tarzını Taklit Etme Durumuna Göre Frekans Dağılımları.....	108
Tablo. 24: Sevilen Dizi Oyuncularının Kötü Davranışlarına Kızma Durumuna Göre Frekans Dağılımları.....	109
Tablo. 25: Çocukların Sevdikleri Dizi Oyuncularıyla İlgili Resim, Haber ve Sözleri İnternette Paylaşma Durumuna Göre Frekans Dağılımları.....	110
Tablo. 26: Çocukların Sevdiği Dizi Oyuncuları Gibi Olmak ve Onların Yaptıklarını Yapmak İstemelerine Göre Frekans Dağılımları.....	111
Tablo. 27: Çocukların Sevdikleri Dizi Oyuncularıyla Kendilerini Özdeşleştirmelerine Göre Frekans Dağılımları.....	112
Tablo. 28: Çocukların Dizi Oyuncularına İçlerinden – Kendilerince - Roller Biçmelerine Göre Frekans Dağılımları.....	113
Tablo. 29: İzlenen Dizilerin, Çocukların Dini Eğitim ve Öğretimlerine Katkısına Göre Frekans Dağılımları.....	114

Tablo. 30: İzlenen Dizilerin, Çocukların Ahlaki Tutum Ve Davranışlarına Etkisine Göre Frekans Dağılımları.....	115
Tablo. 31: Çocukların İzledikleri Dizilerin, Saygı, Sevgi ve Hoşgörü Duygularını Geliştirmelerine Göre Frekans Dağılımları.....	116
Tablo. 32: Çocukların İzledikleri Dizilerin, Kötü Alışkanlıklara Engel Olmasına Göre Frekans Dağılımları.....	117
Tablo. 33: Çocukların İzledikleri Dizilerdeki, Dini Açıdan Doğru Olmayan Rollerden Etkilenmelerine Göre Frekans Dağılımları.....	117
Tablo. 34: Çocukların İzledikleri Dizilerdeki, Olumsuz Örneklerin Dini Duygu ve Düşüncelerine Zarar Vermesi Durumuna Göre Frekans Dağılımları.....	118
Tablo. 35: İzledikleri Dizilerin Çocukların Dini İbadetlerine Engel Olması Durumuna Göre Frekans Dağılımları.....	119
Tablo. 36: Çocukların İzledikleri Dizilerdeki, Dini Kurallara Uymayan Sahnelerin Çocuklarda Suçluluk Oluşturmasına Göre Frekans Dağılımları.....	120
Tablo. 37: Çocukların İzledikleri Dizilerin Dini Eğitim ve Öğretimlerine Etkisinin, Cinsiyet Durumlarına Göre Değişimi.....	121
Tablo. 38: Dizilerin Dini Eğitim ve Öğretime Etkisinin Okul Durumlarına Göre Değişimi.....	122
Tablo. 39: Dizilerin İbadetleri Aksatmaya Neden Olma Durumunun, İzlenen Dizi Sayısına Göre Değişimi.....	123

GİRİŞ

1. Araştırmanın Problemi

Dünya, 20. ve 21. yüzyılda teknolojik gelişmelerin de etkisiyle hızla küreselleşmiştir. Özellikle teknolojinin iletişim ayağı, bu konuda birinci derecede rol oynamıştır. Farklı kültürler ve yeni ideolojiler, iletişim teknolojisi sayesinde kısa sürede dünyanın birçok yerinde yansımalarını göstermiştir. Radyo yayınları ile başlayan bu iletişim, televizyon ve internet ile devam etmektedir. Bu iletişim ağının içinde kalan insanlar, sinemanın, televizyonun ve internetin etkisiyle kültürel ve ahlaki değişimler yaşamaktadır.

İnsanoğlunun hayatının ayrılmaz bir parçası haline gelen televizyon, yaptığı programlarla kendisine sadık bir izleyici kitlesi oluşturmuştur. Buradaki büyük paylardan birisine, son yıllarda sayıları gittikçe artan televizyon dizileri sahip olmuştur. Türkiye’de yılda 100’den fazla farklı dizi ile izleyici karşısına çıkan televizyon kanalları, dizi bölümlerinin uzunluğuyla da dikkat çekmektedir. Türk dizileri, reklamlarıyla birlikte izleyicileri günde ortalama 2,5 saat televizyon karşısında tutmaktadır.¹

Radyo Televizyon Üst Kurulu tarafından 1999 yılında gerçekleştirilen ‘Türkiye Televizyon Yayınları Kamuoyu Araştırması’ sonuçlarına göre, çocuklar günde ortalama 3,42 saat televizyon izlemektedir.² Türkiye’de televizyon izlenme oranları hakkında çeşitli bilgiler sunan RTÜK başkanı Prof. Dr. Davut Dursun, 17 Ekim 2010 tarihli açıklamasında, çocukların televizyon izleme alışkanlıkları ile ilgili şu bilgileri paylaşmaktadır:

”Çocuklar yılda yaklaşık olarak zamanlarının 900 saatini okulda geçirirlerken 1200 saatini televizyon karşısında geçirmektedirler. İlköğretim çağını tamamlamış bir çocuk, yaklaşık 100.000 kadar şiddet sahnesi, 8.000 ölüm ve öldürme sahnesi izlemiş olacaktır. Ülkemizde çocukların % 60’ının kendine ait odası vardır ve % 30’unun

¹<http://www.gazetevatan.com/turk-dizi-sektorunun-haritasi--736797-pazar-vatan/>, 11 Kasım 2015.

² Bülent Çaplı, **Medya ve Etik**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2002, s.185.

odasında ayrı bir televizyon bulunmaktadır. Çocuklarımızın % 64'ü boş zaman etkinliği olarak televizyon izlemektedir.”³

Dursun'un verdiği bu bilgiler, bize çocukların televizyon karşısında geçirdikleri zamanın büyüklüğü ve maruz kaldıkları olumsuz sahnelerin çokluğu hakkında fikir vermektedir.

Türkiye’de ve dünyada yapılan birçok araştırmaya göre, televizyon izleme, çocukların kişiliklerinin oluşmasında, ahlaki gelişimlerinde ve başarılarında etkili olmaktadır. RTÜK tarafından bir araya getirilen alanında uzman, eğitimci, psikiyart ve psikoloğların hazırladığı raporda, televizyon dizilerinde geçen şiddet ve müstehcenliğin çocuklara etkisi şu şekilde anlatılmaktadır:

“Mafya dizileri, gerek içerdikleri aşırı şiddet görüntüleri, gerekse verdikleri açık ve örtülü mesajlarla yasadışılığı ve sosyopatiji özendirmekte ve hatta meşrulaştırmaktadır. Ayrıca sigara, alkol ve uyuşturucu / uyarıcı madde kullanımını teşvik eden ya da kabul edilebilir gösteren sahneler de bu dizilerde yer verilebilmektedir. Mesajlar, tekrarlayan şekilde ve sürekli olarak çok kuvvetli biçimde verilmektedir”⁴

Televizyon dizilerin birçoğunda çocukların ahlak gelişimlerini olumsuz olarak etkileyen kareler sıklıkla verilmektedir. Dizilerdeki bu kareler, çocukların dini ve ahlaki olarak yara almalarına sebep olmaktadır. Bunlardan en sık rastlanan sahneler; cinayet, şiddet, gayr-i meşru ilişki, hırsızlık, haraç, dolandırıcılık, küfürlü konuşmalar ve argo repliklerdir.

Her türlü eğitimin zorlaştığı günümüzde, çocukların televizyona çok fazla vakit ayırmaları, onlar için faydalı bulunmamaktadır. Medya ve sanal dünyanın sunduğu popüler kültürün etkisinde kalan çocuklar, değer yozlaşması tehlikesi ile

³ Davut Can, **Başarı Evde Başlar**, Tutku Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2010, s. 128.

⁴ Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Özel Çalışma Grubu Sonuç Raporu **“Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin, Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Olumsuz Etkileri”**, 2005, s.24.

karşı karşıya kalmaktadırlar.⁵ Bu yozlaşmanın sebeplerinden biri, çocukların kendilerine örnek aldıkları ve taklit ettikleri dizi karakterlerinin ahlaki bakımdan çocuklar için doğru rol model olmamalarıdır.⁶ Özellikle ergenlik dönemindeki çocuklar, çevrelerindeki modelleri kendilerine örnek alıp onlar gibi olmak istemektedirler.

Din Eğitimi, ‘zorunlu sosyal eğitim’ olarak düşündüğümüzde, karşımıza din eğitiminin nasıl verilmesi gerektiği problemi çıkmaktadır.⁷ Çünkü çocuğun dini eğitiminde aile, okul, cami, sosyal çevre ve medya etkin konumdadır.

Türkiye’deki popüler televizyon dizilerinin çocuklar üzerinde ne gibi etkilere sahip olduğunun araştırılmaya ihtiyacı vardır. Bu etkilerin din eğitimi açısından değerlendirilmesi de önemlidir. Araştırmanın problem cümleleri: Çocukların dinî eğitimlerinde, dizilerin olumlu veya olumsuz etkileri var mıdır? İzlenen diziler çocukların dini duygu ve davranışlarını nasıl etkilemektedir?

2. Araştırmanın Hipotezi

Araştırmanın temel hipotezlerinde,

- Televizyon dizileri, çocukları dini / ahlaki bakımdan etkileyebilir.
- Çocukların sergiledikleri olumsuz tutum, davranış ve sözlerde, dizilerin etkisi olabilir.

yer almaktadır.

3. Araştırmanın Sayıtları

4. Araştırmanın Önemi ve Amacı

⁵ Mehmet Zeki Aydın ve Akyol Gürler, **Okulda Değerler Eğitimi**, Nobel Yayınları, Ankara 2002, s.17.

⁶ A.g.e, s.19.

⁷ Beyza Bilgin, **Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi**, AÜ. İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1988, s.30.

Son zamanlarda okullarda artan şiddet olayları, sigara ve uyuşturucu kullanımının ortaokul seviyesine inmesi, aileleri korkuttuğu kadar eğitim camiasını da zor durumda bırakmaktadır. Öğrenciler arasında dini ve ahlaki bakımdan uygun olmayan tutum ve davranışların sıkça görülmesi, çocukların sosyal çevrelerinden olumsuz şekilde etkilendiğini göstermektedir.

Çocukların ahlaki olarak etkilendikleri çevrelerden birini, sanal dünya oluşturmaktadır. Özellikle gerçek dışı dünyaların ve kişilerin anlatıldığı dizi-filmler, çocukları daha fazla etkilemektedir. Çocukların günde ortalama 3 saat televizyon izlediklerini düşündüğümüzde ve sürekli artan dizi sektörünü de hesaba kattığımızda, çocukların karşısına yüzlerce sanal rol model çıktığı anlaşılmaktadır. Sanal karakterlerin birçoğu, dinî ve ahlaki bakımdan çocuklar için olumsuz örnek teşkil edebilmektedir; çünkü dizilerdeki kahramanlar, dinin günah saydığı birçok davranışı rahatlıkla yapmaktadırlar. Sergilenen bu davranışlar, çocukların dinî ve ahlaki davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Türkiye’de izlenen popüler dizilerin çocuklar üzerindeki etkileri ve bu etkilerin ne ölçüde olduğu, bu tezin amacını oluşturmaktadır. Bu amaçla belirlenen dizilerdeki gösterilen gayr-i ahlaki tutum ve davranışların neler olduğu ortaya konulacaktır.

Nurettin Topçu, “Öğrenmek zekanın, yapmak ahlakın işidir”⁸ demektedir. Kişi, bazı ahlak kurallarını bilse de, ondaki irade zayıflığı ya da ahlaki prensipler onun için değersiz hale geldiğinden bu kurallara uymamaktadır. Bu da ahlaki kuralların askıya alındığını ya da hiçe sayıldığını göstermektedir.

5. Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma kapsamında, 2014 – 2015 döneminde yayınlanan popüler dizilerden *Kiraz Mevsimi*, *Medcezir*, *Ulan İstanbul*, *Kertenkele* ve *Küçük Ağa*’nın ilk

⁸ Suat Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi*, Akçağ Yayınları, 2. baskı, Ankara 2005, s. 131.

10 bölümü izlenmiştir.⁹ Bu dizilerde sık sık geçen olumsuz tutum ve davranışlar tespit edilmiştir. Tespit edilen olumsuz tutum ve davranışların izleyicilere nasıl sunulduğu ve bu davranışların izleyiciler tarafından nasıl algılandığı araştırılmıştır.

İzlenen dizilerdeki, çocukların dini / ahlaki gelişimlerine olumsuz etki edebilecek söz, tutum ve davranışlar sınırlandırılmıştır. Bunlar şiddet, işkence, cinayet, çetecilik, mafya, hırsızlık, dolandırıcılık, yalan, cinsellik, müstehcenlik, içki, kumar, uyuşturucu madde kullanımı, argo ve küfürlü konuşmalardan oluşmaktadır.

6. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada tarama, gözlem ve anket yapılmıştır.

1. bölümde konu hakkında geniş bir literatür çalışması yapılmıştır. Medya ve din alanında yapılmış akademik çalışmalar taranmış ve çalışmanın metodolojisi oluşturulmuştur.

2. bölümde dizilerde karşılaşılan olumsuz söz, tutum ve davranışlar dinî açıdan tahlil edilmiştir.

3. bölümde, daha önce ortaokul öğrencilerinden 100 kişi üzerinde yapılan anket sonuçlarına dayanarak seçilen 5 dizinin ilk 10 bölümleri incelenmiştir. İzlenen dizilerde sık sık geçen dini açıdan uygunsuz söz, tutum ve davranışların sunum şekilleri tespit edilmiştir.

4. bölümde eğitim, kültür ve ekonomik olarak farklı 3 ortaokuldan 194 kişilik örneklem seçilmiştir. Bu örnekleme genelde televizyon özelde ise dizi izleme alışkanlıklarını ve izledikleri dizilerin olumlu ve olumsuz etkilerini ölçen 34 soru yöneltilmiştir. Yapılan anket sonuçları, SPSS programı yardımıyla analiz edilmiştir.

Son bölümde, çalışma sonunda elde edilen veriler değerlendirilerek rapor haline getirilmiş, gerekli kişi ve kurumlara tavsiyelerde bulunulmuştur.

⁹ Araştırma kapsamında izlenen bu diziler, tez çalışmasının başında, Özel Tuzla Coşkun Ortaokulu öğrencileri arasından 100 kişiye uygulanan 'televizyon izleme alışkanlığı' anket sonuçlarına dayanarak belirlenmiştir.

7. Konu ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Günümüzdeki birçok televizyon programında, dini konular rahat bir şekilde konuşulmaktadır. Buna rağmen medya - din ilişkisi kapsamında yeterli sayıda yüksek lisans veya doktora çalışması bulunmamaktadır. Televizyon ve din alanında yapılmış akademik çalışmalardan konumuza yakın olanlar aşağıda verilmektedir:

Eftal Orhan, 1997 yılında Selçuk Üniversitesi'nde yapmış olduğu *Televizyonda Yayınlanan Şiddet, Cinsel ve Dinî İçerikli Filmlerin ve Çizgi Filmlerin Çocukların Dinî Duyguları Üzerindeki Etkisi* isimli yüksek lisans tezinde, televizyonda yayınlanan programların olumsuz etkileri üzerinde durmuştur.

Ayşe Zorlu, 1999 yılında Marmara Üniversitesi'nde yapmış olduğu *Günümüz Türkiye'sinde Basın ve Televizyonun İslami Kültürü Yapılandırmadaki Rolü* adlı yüksek lisans tezinde, özellikle basılı medya ve televizyonun İslami hayata etkisini genel olarak ele almıştır.¹⁰

Aslı Betül Aksoy, 2004 yılında Bursa Uludağ Üniversitesi'nde yapmış olduğu *Medya, Çocuk ve Din Eğitimi* isimli doktora çalışması ile çocukların (10 - 12 yaş) televizyonda yayınlanan dinî programlara yaklaşımlarını ortaya koymaya çalışmıştır.¹¹ Aksoy, çalışmasını 5, 6, ve 7. sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı anket çevresinde şekillendirmiştir.

İbrahim Turan, 2005 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde yapmış olduğu *Dinî İçerikli Televizyon Programlarının Yetişkinler Üzerindeki Etkisi* isimli yüksek lisans tezinde, dinî içerikli televizyon programlarının yetişkinler üzerindeki etkilerini genel açıdan konu almıştır.¹²

¹⁰ Ayşe Zorlu, **Günümüz Türkiye'sinde Basın ve Televizyonun İslami Kültürü Yapılandırmadaki Rolü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, İstanbul 1999.

¹¹ A. Betül Aksoy, **Medya, Çocuk ve Din Eğitimi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, SBE, Felsefe ve Din Bilimleri ABD., Bursa 2004.

¹² İbrahim Turan, **Dinî İçerikli Televizyon Programlarının Yetişkinler Üzerindeki Etkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SBE., Felsefe ve Din Bilimleri ABD., Samsun 2005.

İbrahim Yenen, 2005 yılında Erciyes Üniversitesi'nde yapmış olduğu *Televizyonda Yayınlanan Dinî Programların İzler Kitlenin Dinî Tutum ve Davranışları Üzerine Etkileri: Konya Örneği* adlı yüksek lisans tezinde, dinî içerikli televizyon programlarının yetişkinler üzerindeki etkilerini dinî tutum ve davranışlar bağlamında ele almıştır.¹³

Zehra Gelici, 2007 yılında Sakarya Üniversitesi'nde yapmış olduğu *Sırlara Vurgu Yapan Mistik Televizyon Programlarının Din Eğitimi Açısından Tahlili* isimli yüksek lisans tezinde, *Sır Kapısı* tarzındaki sır konulu programlarda geçen kavramların tahlillerini yaparak bu programların izleyiciler üzerindeki dinî etkilerini araştırmaya çalışmıştır.¹⁴

Ayşe Zişan Furat, 2008 yılında İstanbul Üniversitesi'nde yapmış olduğu *Yetişkinlerin Yaygın Din Eğitiminde Televizyonun Yeri ve Fonksiyonları (İstanbul Örneği): Sır Dizileri ve Dinî Programlar* adlı doktora çalışmasında, din ve sır konulu televizyon programlarının yetişkinlerin dinî eğitimlerindeki rolü üzerinde durmuştur. Furat, bu çalışmasını, yaygın öğretim kurumlarında yapmış olduğu anket çerçevesinde oluşturmuştur.¹⁵

Şeyma Torun, 2010 yılında Marmara Üniversitesi'nde *Sihir İçerikli Dizi Filmlerin Çocuklara Olan Etkisinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi: Selena Dizi Film Örneği* adlı yüksek lisans çalışması, Gezici'nin 2007'deki çalışmasından farkı, seçtiği dizi film örneğinin sır yerine sihiri anlatmasıdır.¹⁶

¹³ İbrahim Yenen, **Televizyonda Yayınlanan Dinî Programların İzler Kitlenin Dinî Tutum ve Davranışları Üzerine Etkileri : Konya Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, SBE., Kayseri 2005.

¹⁴ Zehra Gelici, **Sırlara Vurgu Yapan Mistik Televizyon Programlarının Din Eğitimi Açısından Tahlili**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, SBE., Felsefe ve Din Bilimleri ABD., Sakarya 2007.

¹⁵ Ayşe Zişan Furat, **Yetişkinlerin Yaygın Din Eğitiminde Televizyonun Yeri ve Fonksiyonları (İstanbul Örneği) – Sır Dizileri ve Dinî Programlar**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, SBE., Felsefe ve Din Bilimleri ABD., İstanbul 2008.

(Bu çalışma 2009 yılında Din Eğitiminde Görsel Medyanın Yeri ve Foksiyonları adıyla basılmıştır)

¹⁶ Şeyma Torun, **Sihir İçerikli Dizi Filmlerin Çocuklara Olan Etkisinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi – Selena Dizi Film Örneği**, Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, SBE., Din Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul, 2010.

Bilal Yorulmaz, 2010 yılında Marmara Üniversitesi'nde yapmış olduğu *Sinema ve Din Eğitimi* adlı doktora çalışmasını sinema ile sınırlı tutmuştur.¹⁷ Yorulmaz'ın medya ve din eğitimi alanında farklı çalışmaları da olmuştur.¹⁸

Selçuk Kırtepe, 2014 yılında Atatürk Üniversitesi'nde *Televizyon Dizi Programları Üzerine Sosyo Kültürel Bir Çözümleme* adlı bir doktora çalışması yapmıştır.¹⁹

Kapsamı itibariyle, Aksoy'un yapmış olduğu *Medya, Çocuk ve Din Eğitimi* isimli doktora çalışmasının ve konu mantığı bakımından Torun'un *Sihir İçerikli Dizi Filmlerin Çocuklara Olan Etkisinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi: Selena Dizi Film Örneği* adlı yüksek lisans çalışmasının tez konumuz ile yakınlıkları söz konusudur. Fakat elimizdeki bu çalışma, popüler dizilerin incelenmesi ve olumsuz sahnelerinin sunum şeklinin değerlendirilmesi bakımından Aksoy'dan, işlediği konunun dizilerin çocukların davranışlarına etkisini araştırması bakımından da Torun'dan farklıdır.

Yapılan çalışmalardan fark edileceği üzere, popüler televizyon dizilerinin doğrudan çocukların dinî eğitimlerine etkileri ile ilgili yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Hazırlanan bu çalışmayla, söz konusu eksikliğin giderilmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

8. Kavramlar

Din eğitimi:

Popüler Dizi:

Şiddet:

Hırsızlık:

¹⁷ Bilal Yorulmaz, *Sinema ve Din Eğitimi*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Işık Akademi Yayınları, İstanbul 2011.

¹⁸ <https://abb.marmara.edu.tr/cv/1142/bilal-yorulmaz> , 15 Haziran 2015.

¹⁹ Selçuk Kırtepe, *Televizyon Dizi Programları Üzerine Sosyo – Kültürel bir Çözümleme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, SBE., Felsefe ve Din Bilimleri ABD. Din Sosyolojisi Blimi Dalı., Erzurum 2014.

Müstehcenlik:

BİRİNCİ BÖLÜM

TELEVİZYON VE DİN EĞİTİMİNE ETKİLER

1.1. Televizyon Nedir ve Niçin Televizyon İzliyoruz?

1.1.1. Teknoloji Çağı ve Teknolojik Toplum

20. yüzyılda bütün insanlığı ilgilendiren çok önemli yeniliklere imza atılmıştır. Bunların arasında teknolojik gelişmeler önemli bir yer tutmaktadır. Otomobil, televizyon, telefon, bilgisayar gibi icatlar bunlardan sadece birkaçını oluşturmaktadır. Dünya bu icatlarla küreselleşirken insanlar da, özünü giderek teknolojinin belirlediği, *teknolojik toplum*²⁰ haline gelmektedir.

Genel olarak, ‘insanların veya toplumların kendi fiziki çevrelerini kontrol altında tutmak için kullandıkları araçlarla, teknik bilgiden meydana gelen maddi kültür bütünü’ olarak adlandırılan teknoloji, çağımıza adını vermeyi başarmıştır.²¹ Bir manada *maddi kültür bütünü* olarak adlandırılan teknolojinin bütün dünyaya dağıtımını görevini, televizyon yapmıştır ve halen yapmaktadır.

1.1.2. Televizyon Nedir?

Televizyon, vericiden iletilen dalgaların görüntü ve ses olarak görünmesini ve duyulmasını sağlayan aygıt olarak tanımlanmaktadır.²² Yayın politikası olarak televizyon, kontrolünde olduğu kişi ya da kurumların vermek istediği bilgi ve kültürü, izleyicilere en hızlı şekilde aktaran icattır. İnsanı bilgilendiren, etkileyen ve yönlendiren en etkili iletişim aracı olarak görülmektedir.

Bu cihaz, 20. yüzyıldaki bilimsel ve teknik araştırmalar sonucunda icad edilmiş, geniş etki alanına sahip eğlence - haberleşme yolu ve sosyal iletişim aracı olarak

²⁰ Ahmet Cevizci, **Felsefe Sözlüğü**, Paradigma Yayıncılık, s. 1502.

²¹ A.g.e. , s. 1502.

²² **Türkçe Sözlük**, TDK, s. 2312.

tasvir edilmektedir.²³ Bir kitle iletişim aracı²⁴ olan televizyon, anladığımız manadaki konuşmayı bize sadece sözcüklerle değil, görüntülerle de aktarmaktadır.²⁵

1.1.3. Görsel Sunum ve Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyonun Etkisi

Hakkında yapılan tüm tanım ve tasvirler sonucunda televizyonun, etki alanı en geniş medya organı ve kitle iletişim aracı olduğu görülmektedir. İletişim araçları olan kitap, dergi ve gazetede yazı, radyoda ses (konuşma) kullanılırken, televizyonda ise ses ve görüntü (imaj) kullanılmaktadır. Televizyon dünyasında görüntü ise her zaman sesin ve yazının önünde olmuştur. *Charlie Chaplin*'in 1936 ve 1940 yıllarında yapmış olduğu filmlerden ikisinin *IMDb Top 250*'de ilk 100'de olması,²⁶ televizyon dünyasında imajın sestene ve yazıdan daha etkili olduğunu göstermiştir. Dizi ve filmlerin yapımcı ve senaristlerinden ziyade başrol oyuncularının meşhur olması, gerektiğinde karakterlerin sesleri için dublör kullanmaları, bu endüstride görüntünün sözcüklerden daha önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Kitle iletişim araçlarının toplumsal yaşamın etkin bir parçası olmasıyla birlikte, televizyon da toplumumuzun etkin bir unsuru olmuştur. Güçlü bir kitle iletişim aracı olan televizyonun hem politik hem de kültürel gündemi belirlemesi kaçınılmaz hale gelmiştir²⁷. Günümüzde bu aracın etkilemediği kişi ya da tesir etmediği alan kalmamıştır: Eğitimden ticarete, ahlak anlayışından dini hassasiyetlere, günlük konuşmalardan kıyafete kadar insanı ilgilendiren herşeyi etkilemeyi başarmıştır.

İnsanoğlu, dünyada var olduğu ilk günden itibaren iletişim kurmaya başlamıştır. Bu şekilde, insanın iletişim kurma isteği yaratılışından gelen içgüdülerle

²³ Raymond Williams, **Televizyon Teknoloji ve Kültürel Biçim**, çev., Ahmet Ulvi Türkbağ, Dost Kitapevi Yayınları, Ankara 2003, s. 10.

²⁴ Üstün Dökmen, **Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati**, Sistem Yayıncılık, 4. Baskı, İstanbul 1996, s. 41.

²⁵ Neil Postman, **Televizyon: Öldüren Eğlence: Gösteri Çağında Kamusal Söylem**, çev., Osman Akınhay, Ayrıntı Yayınları, 1994, s.16.

²⁶ Movies Top 250, www.m.imdb.com, 6 Ocak 2015.

²⁷ Ahmet Yücel, " İletişim Özgürlüğü ve Medyada Özdenetim" , www.rtuk.com.tr, 27 Kasım 2014. 2012, s. 1.

desteklenmiştir. Kur'an-ı Kerim'de, '*Ey insanlar! Muhakkak ki biz sizi bir erkek ve bir diğiden yarattık ve sizi milletler ve kabileler kıldık ki birbirinizi tanıyasınız...*'²⁸ buyrulmuştur. Ayette insanoğlunun, farklı milletlere ve dillere ayrıldığı bildirilmiş ve onlardan tanışmaları istenmiştir. Bu nedenle insanoğlu, farklı yöntemlerle iletişim kurarak yakın veya uzaktaki insanlara bilgisini, duygu ve düşüncesini aktarmaya çalışmıştır. İletişim için kullanılan metotlar, zaman ilerledikçe değişerek gelişme kaydetmiştir. Toplumların büyümesi / genişlemesi ve teknolojinin de gelişmesiyle kitle iletişim araçları, insanlar arasındaki iletişimi daha hızlı ve kolay hale getirmiştir.

İnsanlar bulundukları ortamda iletişim kurmak istemektedirler. Televizyon gibi teknolojik bir kitle iletişim aracı yokken insanlar meclislerde ya da evlerde biraraya gelerek sohbet ortamları, kitap okuma / dinleme programları oluşturmuşlardır. Radyo ve televizyonun ortaya çıkmasıyla sohbet ortamlarının (sözlü iletişim) yerini televizyon almıştır.²⁹

Sonuç olarak televizyon, hayatımıza girmiş, evlerimizin çoğunda yerini almış, kendine kahvehanelerde, kafelerde, kulüplerde ve sohbet mekanlarında önemli bir konum elde etmiştir.

1.1.4. Niçin Televizyon İzliyoruz?

İnsanların televizyon izleme nedenlerinin başında ihtiyaçları, programların izlenme oranları ve popüler olmaları gelmektedir.³⁰ Haber, spor, dizi, film, çizgi film, yarışma ve eğlence programları, izleyicilerin en fazla rağbet gösterdiği şeyleri oluşturmaktadır. Bu programların izlenme oranı, yaş seviyelerine ve cinsiyet durumlarına göre değişiklik arz etmektedir.

İzleyiciler arasında özellikle çocukların televizyon izleme nedenleri, bu çalışma için önem arz etmektedir. Bu konuda çocuklar üzerinde yapılan 'Türkiye'de

²⁸ Hucurat Suresi, 49/ 13.

²⁹ Üstün Dökmen, **Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati**, Sistem Yayıncılık, 4. Baskı, İstanbul, 1996, s. 42.

³⁰ "Televizyon İzleme Sebepleri", <http://ilgiliforum.com/televizyon-izleme-sebepleri-t153049.0.html>, 18 Mart 2015.

Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması' verilerine göre, çocukların en çok, vakit doldurmak ve eğlenmek için televizyon izledikleri görülmektedir.³¹

1.2. Televizyonun Eğitim ve Öğretimdeki Rolü

1.2.1. Eğitim ve Eğitim Araçları

Eğitim, “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme denemeleri süreci”³² olarak tanımlanmaktadır. Eğitimin nasıl (hangi araçlarla) yapılacağının açıklanmaması, eğitim ve öğretim stratejisinin sürekli değişebileceği anlamına gelmektedir. Eğitim ve öğretim, insanlığın varoluşundan bu yana süregelen, insanların gelişmesindeki en önemli faktörlerdir. Amaç değişmese de, eğitim ve öğretimdeki araçların değiştiği / değişebildiği görülmektedir. Bu değişimin, insanlığa kolaylık ve rahatlığın yanında bazı krizleri de getirdiği görülmektedir. Aşağıdaki tespitler bu konuda bize ışık tutacaktır:

“İlk büyük eğitim kriziyle M.Ö. beşinci yüzyılda Atinalılar, sözel bir kültürden alfabeye yazmaya dayalı bir kültüre geçtikleri zaman karşılaşmıştı. Bunun anlamını yakalamak için **Platon**'u okumamız gerekmektedir. İkinci büyük kriz, on altıncı yüzyılda, matbaanın gelişmesi sonucunda Avrupa köklü bir transformasyon geçirdiği zaman çıkmıştı. Bunun anlamını yakalamak için **John Loke**'u okumamız gerekmektedir. Üçüncü kriz ise şimdi, Amerika'da elektronik devrimin, bilhassa televizyonun icadının sonucunda yaşanmaktadır. Bunun anlamını yakalamak için de **Marshall McLuhan**'ı okumamız gerekmektedir.”³³

Postman, burada insanlık tarihi boyunca değişen eğitim ve öğretim araçlarının toplumları nasıl ve ne oranda etkilediğini bizlere anlatmaktadır. Ona göre, eğitim ve

³¹ **Türkiye’de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması**, Kamuoyu Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı, www.rtuk.com.tr, 27 Kasım 2014, s. 237.

³² Cemal Tosun, **Din Eğitimi Bilimine Giriş**, 7. Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankar 2012, s. 19.

³³ Neil Postman, **Televizyon: Öldüren Eğlence: Gösteri Çağında Kamusal Söylem**, çev. Osman Akınhay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2004, s. 158.

iletişim tarihindeki araçsal değişimler, topluma faydanın yanında önemli krizler de getirmiştir.³⁴

1.2.2. Televizyonun Eğitimde Kullanılma Süreci

Amerika Birleşik Devletleri'nde televizyonun eğitim aracı olarak da kullanılmaya başlaması sonrasında okul, eğitimin alternatifsiz bir kurumu olmaktan çıkmıştır. Artık insanlar evlerinde (home school) eğitimlerini tamamlamaya başlamışlardır. Bu köklü eğitim atılımının sınıflarda değil evde, televizyon aygıtının önünde gerçekleştiğini ve eğitimin müdürlerin ve öğretmenlerin yönetiminde değil, medya patronları, komedyenler ve enkırmenlerin (anchorman) gözetiminde meydana geldiğini söylemek gerekecektir.³⁵

Eğitim alanındaki her devrimin insanlara hız, kolaylık ve rahatlık getirmesinin yanında, kuşaklar arasında çatışma ve toplumsal kriz de getirmiştir. Televizyonun eğitime fayda sağlayan yönleri muhakkak vardır; ama eğitimin televizyon programlarında ne kadar ve nasıl verildiği hala tartışılmaktadır. Mesela, Neil Postman'a göre televizyon, okul eğitimini tamamen gölgede bırakmıştır.³⁶ Fakat Avusturyalı eğitimci Ivan Illich'e kalırsa okul, toplumdan arındırılmalıdır. Hatta Illich'in çalışma arkadaşlarından olan Reimer'a göre ise okul zaten lmştir.³⁷ Bu düşüncelere göre televizyon, eğitim ve öğretime yarardan çok zarar getirmektedir.

Televizyonda eğitici özelliği olan ilk program (ocuk programı) olarak *Susam Sokağı* gösterilmektedir.³⁸ 1969 yılında yayın hayatına başlayan *Susam Sokağı* aileler, çocuklar, hatta eğitimciler tarafından ilgiyle takip edilmiş ve eğitimcilerin çoğundan iyi not almıştır. Aslında, bugün de olduğu gibi, ailelerin bu programı beğenmesinin en önemli sebebi, televizyonun başından kaldıramadıkları çocukları konusunda az da olsa suçluluk psikolojisinden kurtulmak istemeleridir.³⁹ *Susam Sokağı* ile başlayan eğitici / eğlendirici televizyon programlarının yerini, şimdilerde

³⁴ Bk., a.y.

³⁵ A.g.e., s. 159.

³⁶ A.g.e., s. 159.

³⁷ Ivan Illich, **Okulsuz Toplum**, Roman Yayınları, ev., Celal ner, 1. baskı, İstanbul 2006, s. 10.

³⁸ Neil Postman, *Televizyon: ldren Eğlence: Gösteri ağında Kamusal Söylem*, s. 155.

³⁹ A.g.e., s. 156.

Caillou (1997) ve *Pepee* (2008) gibi çizgi filmler almıştır. Ama yüzlerce faydasız ve zararlı içerikli çizgi filmin yanında, bu yapımların yeterli olmadığı görülmektedir. Çocukların da bu programları kontrolsüz ve bilinçsiz bir şekilde seyretmeleri, eğitimleri açısından yararlı olmayacaktır.

1.2.3. Televizyonun Eğitim Felsefesi

Televizyonun eğitim ve öğretime başlıca katkısını, “öğretim ile eğlencenin birbirinden ayrılmayacağı” fikri oluşturmuştur.⁴⁰ Bu görüşe göre, eğlendirmeyen bilgi hedef kitlede davranışa neden olmayacaktır. Bu amaçla ortaya konulan birçok eğitim metodunda, öğrencilerin sınıfta daha aktif hale getirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Televizyon aracılığıyla verilen eğitim, eğlendirse de, izleyicinin bu durumdaki pasifliği, öğrenmeyi olumsuz şekilde etkileyecektir.

Postman televizyonun eğitim felsefesini üç emrin oluşturduğunu söyler:

“Hiçbir ön koşul öne sürmeyeceksin: Her televizyon programı kendi başına eksiksiz bir paket olmalıdır. Hiçbir ön bilgiye gerek duyulmamalıdır...Televizyon derecelendirilmemiş bir öğretim programıdır; herhangi bir zamanda herhangi bir nedenle kimseyi dışlamaz. Başka bir deyişle, eğitimde devamlılık ile kalıcılık fikrini yok eden televizyon, devamlılık ile kalıcılık düşüncesiyle ilintili şeyler olduğu fikrini de temelinden yıkar.

En ufak bir kafa karışıklığına yol açmayacaksın: Televizyon öğretiminde kafa karışıklığı, seyir oranının düşmesinin temel nedenlerindendir. Kafası karışık bir öğrenci başka kanalı açacak biridir. Öğrenen kişinin rahat etmesi – gelişmesi değil - daha önde geldiğinden, her enformasyon, öykü ya da fikrin hemen algılanabileceği düşünülmektedir.

Mısır’ın başına musallat olan on bela gibi yorumlardan uzak duracaksın: Kalıcılık ve kafa karışıklığı dahil olmak üzere, televizyonla öğretimin düşmanları içerisinde en korkutucusu yorumdur...’’⁴¹

Yukarıdaki paragrafta anlatıldığı üzere, televizyon karşısındaki izleyici çoğunlukla hem fiziksel hem de zihinsel olarak hareketsiz kalmaktadır. Televizyon, izleyicilere vermek istediği mesajları onlara öğretmemekte, sadece enformasyona tabi tutmaktadır. Çünkü izleyici televizyon karşısında düşünememekte, yorum yapamamakta, tartışamamakta ve öğrenmenin birçok etkinliğini uygulayamamaktadır. Böylelikle izleyici, sınıftaki sadece dinleyen pasif öğrenciden

⁴⁰ A.g.e., s. 159.

⁴¹ A.g.e., s. 160-161.

daha edilgen durumda kalmaktadır. Eğer özellikle çocukların televizyondan eğitici yönde yararlanmaları isteniyorsa, öncelikle bazı televizyon izleme kuralları onlara öğretilmelidir.

1.2.4. Medya Okuryazarlığı ve Önemi

Televizyonun verimli, eğitici yönünden faydalanabilmek ve zararlı yönlerinden uzak kalabilmek için *medya okuryazarlığı* programlarının artırılması gerekmektedir. Medya okuryazarlığı, medya tarafından sunulan mesajların alıcılar tarafından algılanabilmesi ve yorumlanabilmesi demektir.⁴² Bu kazanımla izleyici, medyanın, özellikle de televizyonun zararlı etkilerini ve içeriklerini fark ederek onlardan korunma yollarına başvuracaktır. Program çerçevesinde izleyiciye medya okuryazarlığının bazı ilkeleri öğretilmektedir. Bu ilkelerde izleyiciye, medyanın bir kurgu olduğu, fakat onun gerçeği kurguladığı, izleyicinin medyanın anlamını tartışması gerektiği, onun ticari bir faaliyet alanı olduğu, medyanın bir ideolojiye sahip olduğu ve büyük mesajlar içerdiği ve onun toplumsal ve politik söylemleri olduğu vurgulanmaktadır.⁴³ Okullarda ders olarak da okutulan medya okuryazarlığına ilişkin çalışmalar, Finlandiya ve İngiltere gibi Avrupa ülkelerinde 1950'li yıllarda başlamıştır. Bu ülkeler, günümüze kadar yerel ve uluslararası teşkilatları ile bu konuda birçok çalışma yapmış, hatta bu çalışmaları, okullarda ve televizyon kanallarında ciddiyle gerçekleştirmiştir.⁴⁴

Türkiye'deki medya okuryazarlığı çalışmaları, 'çocuklarda giderek artan şiddet eğilimli davranışların televizyon ve internetteki şiddet içerikli unsurlardan kaynaklandığı' görüşlerinin ileri sürülmesiyle başlamıştır. 2004 yılında Devlet Bakanlığı'nın öncülüğünde kurulan ve Türkiye'nin önde gelen kamu kurumlarının, sivil toplum örgütlerinin ve bazı üniversitelerin temsil ettiği Şiddeti Önleme Platformu'nda bazı kararlar alınmış ve bu yönde çalışmalar yapılmıştır. Bu kararlardan birisi, ilköğretim okullarında (günümüzdeki ortaokul) medya

⁴² Çağrı Alagözlü, "Türkiye'de ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Medya Okuryazarlığı", www.rtuk.com.tr, 27 Kasım 2014, s. 5.

⁴³ Çağrı Alagözlü, "Türkiye'de ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Medya Okuryazarlığı", s. 14.

⁴⁴ A.g.e., s. 20.

okuryazarlığı dersinin okutulmasıdır.⁴⁵ Önerinin Kabul edilmesi sonucunda RTÜK ile MEB harekete geçmiş, pilot olarak seçilen okullarda medya okuryazarlığı, seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır.

Bu uygulama ile çocukların, televizyonun zararlı etkilerinden korunması amaçlanmıştır. Bunun yanında, televizyonda RTÜK tarafından uygulanan ‘*akıllı işaretler*’ ve ‘*iyi uykular çocuklar*’ gibi kurallarla, çocukların dengeli ve denetimli seyir yapmaları sağlanmaya çalışılmaktadır. Çocukların %92,5’inin hergün televizyon izlediği⁴⁶ hesaba katıldığında, medya okuryazarlığı programlarının eğitimsel yönünün daha hızlı ve daha geniş kapsamlı olması gerektiği açıkça görülmektedir. Sonraki yıllarda televizyonun nasıl izlenmesi gerektiği konusunda bazı çalışmalar yapılsa da, televizyonda eğitimin nasıl verilmesi gerektiği sorusu, tam karşılığını henüz bulamamıştır.

1.3. Din Eğitimi ve Türk Dizilerinde Din Olgusu

1.3.1. Din ve Din Eğitimi

Din, ‘‘insanın kayıtsız şartsız var olan Mutlak Varlığa yönelişi ve onun tarafından kuşatılışı’’⁴⁷ şeklinde tanımlanırken tamamen kul ve Yaratıcı bir araya getirilmiş; bu anlamda, kısaca, ‘insan - Allah’ ilişkisi öne çıkarılmıştır. Din eğitimi ise ‘‘bireyin dini davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme denemeleri süreci’’ olarak tanımlanmıştır.⁴⁸ Kur’an-ı Kerim’de konuyla ilgili olarak, tanımda da ifade edildiği gibi, dinde hiçbir zorlamanın olmadığı vurgulanmaktadır.⁴⁹

1982 Anayasasının 25. maddesi, din ve vicdan hürriyetinden bahsetmektedir. Maddenin son cümlesi şöyledir:

⁴⁵ A.g.e., s. 20.

⁴⁶ İstatistiklerle Çocuk Haberleri, 2013 Yayını, www.tuik.gov.tr, 13 Ocak 2015.

⁴⁷ Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1988, s. 7.

⁴⁸ Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, s.23.

⁴⁹ Bakara Suresi, 2/ 256.

‘‘Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasi ve hukuki temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi ve kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.’’⁵⁰

25. maddenin özellikle son kısmındaki ifadelerden, her ne sebeple olursa olsun, dini kullanmanın, dini ve dini duyguları istismar etmenin veya alaya almanın anayasaya göre suç olduğu; ayrıca, hiç kimsenin, bir başkasını dini konuda ayıplayamayacağı, zorlayamayacağı ve kutsal olarak gördüğü şeylere saygısızlık yapamayacağı anlaşılmaktadır.⁵¹

1.3.2. Medya ve Din

Toplumu yönlendiren erklerden birini, medya oluşturmaktadır. Birçok düşünür, medyayı yasama, yürütme ve yargının yanında dördüncü kuvvet olarak görmektedir. Medya, Anthony Giddens’in tabiriyle, ‘örtülü şiddet kullanan devletin’ karşısında etkili bir pozisyona bürünmektedir.⁵² Medya (yazılı ve görsel basın), bir kuvvet olmanın yanında, onun içeriği de içinden çıktığı toplumu yansıtmaktadır. Tanımlanan bu yönüyle medya, toplumun aynasıdır; çünkü aynı televizyon programını izleyen ya da aynı gazeteyi okuyan Van ve Edirne’deki insanlar, aynı örtülü mesajlara ve enformasyona maruz kalacaklardır. Bu enformasyonla, farklı bölgelerdeki insanların belli bir süre geçtikten sonra, duygu ve düşüncelerinde benzerlikler olacak, hatta aynı kültüre sahip toplum fertlerine dönüşeceklerdir.

Benedict Anderson, medya hayali bir toplum ve kültür üretir derken onun toplum üzerindeki etkisini belirtmiştir⁵³. Bu etki bize Harold Lasswell’in ‘‘deri altı iğne’’ teorisini hatırlatmaktadır:

⁵⁰ TC. Anayasası, www.tbmm.gov.tr, Madde 25.

⁵¹ Bk., a.y.

⁵² Yusuf Özkır, ‘‘Medyanın Din Bilgisi’’, **Medya ve Din**, Ed. Mete Çamdereli, B. Ö. Doğan, N. K. Şener, 1. Baskı, Köprü Kitapları, İstanbul 2014, s. 14.

⁵³ A.g.e., s. 16.

‘‘Harold Lasswell’in deri altı iğne teorisine göre, medya mesajları sürekli bir biçimde insanlar üzerinde deri altına enjekte edilmiş bir şırınga etkisi yaratmaktadır. Buna göre, medya, izleyiciler üzerinde anlık, direkt ve güçlü bir etki yaratmaktadır. Bu durumda, savunmasız bireylere dönüşen medya takipçilerinin bu mesajları doğru anlamaları, süzgeçten geçirmeleri ve çözümleyip kavramaları gerekmektedir.’’⁵⁴

1.3.3. Türk Medyasında Din Olgusu

Türkiye’de medya ve din arasındaki köprüler tam olarak kurulabilmiş değildir. Dini meselelerde, medyada kasıtlı ya da sehven yapılan iletişim kazaları bunun en açık göstergesidir. Sinema sektöründe, özellikle de *Yeşilçam* kuşağında karşılaştığımız din adamı modellerinde, gerici, yobaz, üfürükçü, sahtekar. tiplerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bunun sebepleri arasında yapımcı, senarist ve diğer çalışanların sadece önyargıları değil, bunların din hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları da bulunmaktadır.⁵⁵

Günümüzde merkez medyayı oluşturan birçok gazete ve televizyonda din bilgisi hatalarına rastlanmaktadır: Aynı zaman diliminde ifa edilen ibadetler için Milliyet Gazetesi’ndeki (2013) ‘‘*Hac yine kurbana denk geldi*’’ haberi, cuma günü cemaatle camide kılınması zorunlu olan cuma namazı için Cumhuriyet Gazetesi’ndeki (30 Eylül 2007) ‘‘*Toplu Cuma Namazı*’’ haberi, Radikal muhabirinin Ramazan’daki iftar programı hakkındaki ‘‘*postmodern helal eğlence*’’ haberi (2013) gibi örnekler, medya mensuplarının asgari din bilgisinden bile yoksun olduklarını, bunun da ne gibi hatalara sebep olabileceğini göstermektedir.⁵⁶

Medya çalışanlarının din bilgisinden bu kadar yoksun olmalarına rağmen Ramazan ayı geldiğinde tüm kanallarda iftar ve sahur programlarının olması ve gazetelerin dini kitaplar hediye etmesi, ancak tiraj ve reyting kaygısı ile açıklanabilecek bir durumdur. Bu nedenle medya, onbir ay boyunca unuttuğu dini, Ramazan ayında hatırlamaktadır.⁵⁷ Sene boyunca en çok izlenen dizilere sahip olan

⁵⁴ Çağrı Alagözlü, ‘‘Türkiye’de Avrupa Birliği Ülkelerinde Medya Okuryazarlığı’’ s. 5.

⁵⁵ Yusuf Özkır, ‘‘Medyanın Din Bilgisi’’ Medya ve Din, s. 17.

⁵⁶ A.g.e., s. 16-24.

⁵⁷ A.g.e., 21.

Atv'nin, Ramazan ayında bu liderliğini Nihat Hatipoğlu'nun iftar ve sahur programları ile devam ettirmesi, meseleyi daha da somutlaştırmaktadır.

1.3.4. Televizyon Dizilerinin İnsanlar Üzerindeki Etkileri

Televizyon programları, toplumu pasifleştirmesi, etkisizleştirmesi ve yönlendirmesi bakımından eleştirilmektedir. Bu konuda eleştirilen programların başında televizyon dizileri gelmektedir.⁵⁸ Gerek uluslararası birimlerin raporlarına⁵⁹ gerekse Türkiye'deki belli otoriteler tarafından açıklanan raporlara⁶⁰ göre diziler, en çok izlenen, ihraç edilen televizyon programları haline gelmiştir. Medyayı, toplumsal ahlaki ve kültürel yapıyı en fazla etkileyen araç⁶¹ olarak düşündüğümüzde, dizi sektörünün bu pastadaki payını (etki) tahmin etmek güç olmayacaktır. Çünkü televizyon dizilerindeki karakterler, yaşam tarzları ve hayat felsefeleri ile toplumu, özellikle de gençleri etkilemektedir.⁶²

Genellikle gençlerin ve çocukların rol-model olarak gördüğü kişiler, futbolcu, şarkıcı ya da dizilerdeki oyunculardır. En çok dizilerin takip edildiği televizyon programlarının içerisinde, örnek alınacak karakterlerin de en çok dizilerden çıkması çok doğaldır.

Televizyon, sanal dünyada her türlü toplumsal dinamiği, hazır bir şekilde bireyin önüne koymakta, çoğu zaman bunu bireye hissettirmemektedir. Bu sunumu yaparken kendi doğası gereği, bilgiyi deformasyona uğratabilmektedir.⁶³ Her türlü bilgiyi kullanabilen televizyondan din de etkilenmektedir. Dinin değersizleştirilmesi ya da ticari meta olarak kullanılması söz konusu olmakta;⁶⁴ çeşitli dini, sosyal ve dünya görüşü sunabilen ve değer yargıları oluşturan araç konumundaki televizyon, bu etkisiyle insanlar üzerinde dini otoritelerden daha etkili olmaktadır.

⁵⁸ Ferhat Zengin "Televizyon Dizilerinde Dinin Temsili", **Medya ve Din**, Ed. Mete Çamdereli, B. Ö. Doğan, N. K. Şener, 1. Baskı, Köprü Kitapları, İstanbul 2014, s. 73.

⁵⁹ A.g.e., 74.

⁶⁰ A.g.e., 79.

⁶¹ A.g.e., 74.

⁶² A.g.e., 74.

⁶³ A.g.e., 75.

⁶⁴ A.g.e., 75

Televizyon, izleyici kitle ve endüstri farkında olsun ya da olmasın, izleyicinin sadece dikkatini çekebilmek ya da parasını alabilmek için değil, mutlak bağıllık ruhu içinde rekabet etmektedir.⁶⁵

Bu yarışta izleyiciyi ekran başında tutabilecek etkili yollardan birisi, ardı arkası gelmeyen ve yıllarca devam edebilen dizilerdir. Çünkü televizyon, dizilerde kullandığı hikayeyi en heyecanlı yerinde keserek izleyiciyi merak duygusu içinde bırakıp diğer bölümü izlemeye teşvik etmekte ve bu şekilde kendisine sadık bir izleyici kitlesi oluşturmaktadır. Dizilerin bu tür tekniklerle izleyiciler üzerinde bağımlılık etkisi oluşturduğu söylenebilir.

1.3.5. Dizilerde Din Olgusu

Türkiye’de dizi izlemenin tarihi, TRT ile 1970’ler ve 1980’ler boyunca süren çok sayıda yabancı diziyle başlamıştır. Televizyon, az sayıdaki evde olduğu zamanlarda, gelenek olarak topluca dinlemeye alışık olan Türk milletini kısa zamanda dizilerle kendisine bağımlı hale getirmiştir. Bu dönemde *Dallas* gibi yabancı bir kültürü yansıtan dizi, insanların sohbetlerinde sık sık başvurdukları bir konu haline gelmiştir. Tek başına ‘endüstri ve eğlence aracı olmaktan ziyade, yaşam tarzından yemek kültürüne ve modaya, dilden inanç sistemine ve ideolojiye kadar herşeyi ihraç eden bir unsur’⁶⁶ olarak karşımıza çıkan televizyon dizileri, toplumumuzu da etkisi altına almıştır. Bu dizi, hayat biçimi olarak Texas’ın ahlaki ve kültürel unsurlarını barındırmaktadır.

Türk televizyon dünyasında devam edebilmiş en uzun metrajlı yerli dizi olan *Bizimkiler*, 1989 - 2002 yılları arasında TRT’de yayınlanmıştır. Bir nesli karşısında büyütmüş olan *Bizimkiler* dizisinde, din ile ilgili mevzulara hiçbir zaman yer verilmemiştir. *Bizimkiler* dizisinin yapımcılığını üstlenmiş olan Umut Bugay’ın, ‘‘*Bizimkiler* laik bir dizidir; çünkü başka dizilerde bazı karakterler Ramazan’da oruç

⁶⁵ A.g.e., 77.

⁶⁶ A.g.e., 80.

tutarken *Bizimkiler*'de yıllar boyunca Ramazan'ın pidesinin dahi adı geçmiyordu''⁶⁷ sözleri bu gerçeği ifade etmektedir.

Halkın çoğunluğunun Müslüman olduğu Türkiye'de, televizyon programlarında İslam dininin ve güzel ahlakın doğru temsil edilmesi oldukça önem taşımaktadır. Dini eğilimli birkaç kanal haricinde din, kandillerde ve Ramazan ayında hatırlanmaktadır. Dini eğilimli kanallarda yapılan dizi ve programlara yeterli bütçe ayrılmadığı için ya da yapılan diziler, önceki dizilerin benzeri nitelikte olduğundan bu tür yapımlar, genç kuşak tarafından rağbet görmemektedir. Mesela, ilk defa Samanyolu televizyonunda gösterime başlayan *Sır Kapısı* dizi filmi, neredeyse tüm kanallarda benzer şekillerde (sır konulu diziler) gösterilmiştir.⁶⁸ Belli bir dönem takip edilen bu diziler artık tedavülde kalmıştır. Samanyolu'ndaki kul hakkının önemini anlatan *Hakkını Helal Et* dizisi, ahiret hayatını konu alan *Büyük Buluşma*, İslam inancındaki Hızır – İlyas karakterine can veren *Beşinci Boyut*, daha sonra da şeytanın hilelerini anlatan *Ve İnsan Aldandı* dizi filmleri gösterime başlamıştır.⁶⁹ Bu yapımlar her ne kadar özgün yapımlar olsa da, bağımlılık (merak ve sürükleyicilik) etkisi yapamadıkları ve belli bir süre sonra tekrara düştükleri için popülerliklerini yitirmiş ve ekranlara veda etmiştir.

Klasik eserlerin dizi senaryosuna çevirilmeye başlamasıyla, kitap olarak klasikler arasına girmiş ve yazarı da muhafazakar biri olan Şule Yüksel Şenler'in *Huzur Sokağı* adlı eseri, Atv'de dizi olarak izleyicinin karşısına çıkmıştır. Dizi, ana akım (yaygın) bir televizyon kanalında, başrollerinde mütedeyyin karakterlerin olması bakımından bir ilki oluşturmuştur. Başrollerinde dindar bir mahallede yaşayan mütedeyyin bir genç ile lüks içinde serazat hayat yaşayan bir kızın olduğu bu dizi, Bilal ile Feyza'nın sıradışı aşklarını ve Feyza'nın Bilal'den etkilenecek dini hayat olarak değişimini konu almaktadır. *Huzur Sokağı*, yobaz ve gerici dindar tipler yerine; dürüst, saygılı, eğitilmiş, bilgili ve modern dindar karakterleri göstermesi bakımından önemli bir yapı olarak görülmektedir.⁷⁰ Şenler *Huzur Sokağı* kitabını,

⁶⁷ A.g.e., 82.

⁶⁸ Ayşe Zişan Furat, **Din Eğitiminde Görsel Medyanın Yeri ve Foksiyonları**, s. 286.

⁶⁹ www.kuretv/dizi , 18 Ocak 2015.

⁷⁰ A.g.e., 87.

‘‘nice nice hidayetlere vesile olsun, temiz, dürüst, imanlı ve ahlaklı nesiller yetişsin’’ diye yazdığını belirtmiştir.⁷¹

1.3.6. Bir Örnek: Hz. Ömer Dizisi

2012 yılı Ramazan Ayı’nda Atv’de yayınlanan *Hz. Ömer* dizisi, dini eğitim açısından tahlile değer bir yapım olarak televizyon tarihinde yerini almıştır. *Hz. Ömer*, Türkiye’de yayınlanan, konusu ve kronolojisi itibariyle İslam Tarihi niteliğinde yapılmış ilk dizi film özelliğini taşımaktadır.⁷² Dizide, İslamiyet’e girmesi ile müslümanlara güç veren Ömer b. Hattab’ın kişiliği ve karakteri üzerinden İslam dini ve ahlakı anlatılmaya çalışılmıştır. *Hz. Ömer* dizisi, halifeliği ile İslam tarihinin çok önemli bir dönemine damga vurmuş, adalet ve muhakemenin evrensel kanunlarını şekillendirmiş, adalet timsali bir halifenin yaşamını anlatan etkili bir prodüksiyondur.⁷³ Bu dizide, ikinci büyük halife olan Hz. Ömer’in gözünden İslam’ın doğuşu ve yayılışı anlatılmaktadır. Dizide cahiliye döneminin dini, sosyal ve ekonomik yapısı, Hz. Muhammed’in vahyi alışı ve bu süreçte yaşadığı sıkıntılar, ilk müslümanlar ve onların çektikleri sıkıntılar gösterilmektedir. İslam tarihi açısından önemli olan hadiselerden Habeşistan’a ve Medine’ye hicret, Akabe biatları, müslümanların yapmış olduğu savaşlar ve fetihler anlatılmaktadır. Bunun yanında dizide ilk iki halifenin seçilmesi, Kur’an’ın kitap haline getirilmesi, irtidat hadiseleri ve yalancı peygamberler ile mücadeleler gibi İslam tarihi açısından önemli olayların açık ve seçik gösterilmesi din eğitimi açısından dikkat çekicidir.

Hz. Ömer dizisi, yönetmenliğini Suriyeli Hatim Ali’nin, senaryosunu Filistinli Velid Seyf’in, yapımcılığını Suudlu ve Katarlıların üstlendiği 4 büyük halifenin canlandırıldığı ilk dizi filmidir.⁷⁴ Dizinin çekimi, Hoolywood’un en çok izlenenleri arasında yer alan Avatar ve Matrix gibi filmlerin de efektlerini hazırlamış olan BUF şirketi tarafından yapılmıştır. Yapım bu yönüyle de Türkiye’de ve dünyada birçok kişi tarafından izlenmiştir. Geçmişten günümüze Hayâtü’s-Sahabe (Sahabenin Hayatı) olarak okunan ve anlatılan olayları izlemenin, sahabeyi anlama, yaşadıklarını

⁷¹ A.g.e., 87.

⁷² www.atv.com.tr/webtv/hz-omer, 18 Ocak 2015.

⁷³ www.atv.com.tr/webtv/hz-omer, 18 Ocak 2015.

⁷⁴ www.sabah.com.tr/yasam/2012/08/08/hz-omer-dizisi-rekora-gidiyor, 19 Mart 2015.

idrak etme ve gerçekleşen olayları çözümleme açısından kolaylık sağladığı ortadadır. Dolayısıyla Peygamber ve ashabının sahip olduğu güzel ahlakı ve erdemleri, öğrencilere aktarmada filmler ve diziler önemli role sahiptir.⁷⁵

Genel kaideyi bozmayacak kadar az sayıda olan, yukarıda bahsedilen dini içerikli yapımların, dini eğitim açısından da faydalı olup olmayacağı, hem din bilgisi hem de din psikolojisi açısından tahlil edilmelidir. Ayrıca bu yapımların, özellikle gençler tarafından takip edilip edilmediği araştırılmalıdır. Gençler ve çocukların dini açıdan dizilerden etkilenip etkilenmediği, onların izledikleri karakterlerle bütünleşip bütünleşmediği, bu dizileri sürekli takip etmeleriyle yakından ilgili olduğunu göz ardı etmemek gerekir.

1.3.7. Din Eğitiminde Video Gösterimi, Dizi ve Filmlerin Kullanılması

Din eğitiminde teknolojiden yararlanılması konusunda çalışmalar yapan Bilal Yorulmaz, öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmaya göre, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin, derslerde görsel materyal (Kısa Video, Film ve Dizi) kullanmalarının, öğrenciler üzerinde daha etkili olduğunu belirtmiştir.⁷⁶ Yorulmaz, özellikle siyer derslerinde sunum yoluyla anlatım yaparken konuyu, senaryo temelli anlatmanın gerekliliğini vurgulamış ve dini eğitim açısından dizilerin / filmlerin davranışları etkilediğini de ifade etmiştir.⁷⁷

Eğitimde birden fazla duyuya hitap etme, bilgilerin hafızada kalması açısından önemli görülmektedir. Çünkü insanlar, okuduklarının % 10'unu, duyduklarının % 20'sini, gördüklerinin % 30'unu, hem görüp hem de duyduklarının % 50'sini hatırlamaktadırlar.⁷⁸ Din ve ahlak eksenli filmlerin izleyicinin birden fazla duyusuna hitap etmesi, onlar açısından daha verimli olacaktır.

⁷⁵ Bilal Yorulmaz, **Senaryo Yaklaşımlı ve Etkinlik Temelli Siyer Öğretimi**, Erkam Yayınları, İstanbul 2013, s. 32.

⁷⁶ Bilal Yorulmaz, "Teknoloji Destekli Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinin Öğrenci Başarısı ve Kalıcılığına Etkisi" **Değerler Eğitimi Dergisi**, 3. Sayı, İstanbul 2005, s.136.

⁷⁷ Bilal Yorulmaz, **Senaryo Yaklaşımlı ve Etkinlik Temelli Siyer Öğretimi**, s. 39.

⁷⁸ Özcan Demirel, **Planlamadan Değerlendirmeye Öğrenme Sanatı**, PegemA Yayıncılık, Ankara 2002, s. 45.

1.4. 10-15 Yaş Arası Çocukların Televizyon Karşısındaki Durumları

Temel eğitimin verilmesi gereken yıllar olarak belirtilen 6-14 yaş arası, çocukluk dönemi olan ilköğretim çağını kapsamaktadır. İlköğretimin, çocuğu yetişkin yaşamına ve bir üst öğrenime hazırlamak üzere iki temel işlevi bulunmaktadır.⁷⁹ Bu dönemde çocuk, yalnızca hayata eğitim ve meslek olarak hazırlanmamaktadır. Çocuğa verilen temel eğitimde, çocuğun ahlaki, devinsel, duyuşsal ve bilişsel davranışlarını bir bütün olarak geliştirmesi hedeflenmektedir.⁸⁰

Günümüzde teknolojinin, eğitim sahası olan okulda ve günün çoğunun geçirildiği evde daha çok yer etmesi, çocukların temel eğitimlerini daha da zorlu hale getirmektedir. Bilgisayar, internet, telefon ve televizyon gibi teknolojinin tüm unsurlarına maruz kalan çocukların eğitimleri konusunda ailelerin ve öğretmenlerin nice zorluklar çektikleri muhakkaktır.

Bu dönem, değerlerin, tercihlerin ve tutumların belirginleşmesi bakımından önem arz etmektedir. Bu dönemde çocukların kendi başlarına davranışlarda bulunmaları ve kişisel bağımsızlığa ulaşmaları sebebiyle, ailelerin çocuklarının eğitimlerinde oldukça zorlandıkları görülmektedir.⁸¹

Okul ve ailenin çocukların eğitimlerinde zorlanmalarının sebeplerinden birisi, teknoloji ve televizyonun çocukları yorgun bırakmasıdır.⁸² İlk çocukluk dönemlerinde çocuklarda oluşturulması gereken bazı ulvi duygular vardır. Bu duygular, yanlış eğitim - öğretim yöntem ve teknikleri sebebiyle körelme riskiyle karşı karşıya kalabilmektedir.⁸³

Beyza Bilgin, bu konuyu şöyle açıklamaktadır:

⁷⁹ Binnur Yeşilyaprak, **Eğitimde Rehberlik Hizmetleri; Gelişimsel Yaklaşım**, Nobel Yayın Dağıtım, 16. Baskı, İstanbul 2008, s. 45.

⁸⁰ A.g.e., s. 46.

⁸¹ Hasan Bacanlı, **Gelişim ve Öğrenme**, Nobel Yayın Dağıtım, 11. Baskı, Ankara 2005, s. 49.

⁸² Beyza Bilgin, **İslam ve Çocuk**, DİB Yayınları, 3. Baskı, Ankara 1997, s. 150.

⁸³ A.g.e., s. 150.

‘‘Eğitim faaliyetleri sırasında başarılması gereken, bedeni duyguların ruhi duygular üzerinde egemenlik kurmasının ve onları köreltmesinin önlenmesidir. Çünkü sırf bedenle ilgili duyguların başıboş bırakılması, hem bedene hem de ruha ait duyguların işlenmesi için enerji bırakmayabilir.’’,⁸⁴

Bilgin, bu sözleri ile çocukların duygu ve düşüncelerinin geliştirilmesinin önemini belirtmekle beraber, onların bazı sebeplerle yorgun bırakılıp ruhi duygularının güdük kalabileceğini vurgulamaktadır.⁸⁵

Televizyon izleme, içeriği ne olursa olsun, belirli duyusal metaryalin belli bir tarzda içeri alınmasını sağlayan tek yönlü bir işlem sayılmaktadır.⁸⁶ Bu sebeple televizyon izleyen çocuklar, birçok maddi manevi gelişimden uzak kalmaktadırlar. Amerikalı sosyolog Urie Brontenbrenner’in ‘‘Televizyonu açmak, çocukları insana dönüştüren süreci kapatabilmektedir’’⁸⁷ şeklindeki tespiti, en kritik dönemlerinde çocukların duyusal ve bilişsel gelişimlerini televizyonun olumsuz şekilde etkileyebileceğini göstermektedir.

Çocuklar, bu dönemde özellikle de orta çocukluğun sonlarına doğru, biraz da kitle iletişim araçlarının etkisi ile sosyalleşmeye başlamaktadırlar.⁸⁸ Çocuğun etkilendiği odaklar arasında, aile, okul, arkadaş çevresi ve medya özellikle televizyon gelmektedir.⁸⁹

‘‘1999 yılında ABD’de yapılan bir araştırmaya göre 8 - 13 yaş grubu çocuklar, televizyon karşısında 3.37 saat geçirmektedirler. Bu verilere göre Amerika’da bir çocuk liseyi

⁸⁴ A.g.e., s. 151.

⁸⁵ Bk., a.y.

⁸⁶ Marie Winn, **Çocuğumu Fişte Unuttum**, çev. İbrahim Kapaklıkaya, Ufuk Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2013, s. 22.

⁸⁷ A.g.e., s.27.

⁸⁸ A.g.e., 49.

⁸⁹ Bülent Çaplı, **Medya ve Etik**, İmge Kitapları Yayınları, Ankara 2002, s. 185.

bitirdiğinde 20 bin saatten fazla bir zamanı televizyon karşısında geçirmektedir. Bu sürenin, çocukların sınıfta geçirdikleri 11 bin saatin neredeyse iki misli olduğu görülmektedir.”⁹⁰

Bu araştırmaya göre, Amerika’daki çocuklar, televizyondan okula nispeten daha fazla etkilenmektedirler. Aynı yılda Türkiye’de bu oranın 3.42 saat olduğu belirtilmektedir.⁹¹ Daha 2 yaşındayken çizgi film izleyerek televizyonla tanışan çocukların, 6 yaşına geldiklerinde televizyon izleme alışkanlıkları gelişmiş olmaktadır.⁹²

Yetişkinlerin çoğu, televizyonu eğlenmek için izlerlerken çocuklar, eğlenceli buldukları televizyonu dış dünyayı tanımak ve anlamak için izlemektedirler.⁹³ Televizyonu bu amaçla izleyen çocuklar ise çoğu zaman gerçek dünya ile sanal olanı ayırt etmekte zorlanmaktadırlar. Gerçek ile sanal dünyayı ayıramayan çocuklar ise, televizyon dünyasının kurallarına göre yaşamaya başlamaktadırlar.

RTÜK tarafından 2006’da yapılmış olan bir araştırmada, çocukların televizyonda izlemekten en fazla rahatsızlık duydukları görüntülerin cinsellik içeren görüntüler olduğu belirlenmiştir.⁹⁴ Buna karşılık, medya sahipleri, ekranda reyting yapabilme uğruna cinsellik, şiddet ve tüketim güdülerine hitap ederek sansasyon yaratmakta ve izleyicinin ilgisini sağlamaktadırlar.⁹⁵

Günümüzde tüketim, şiddet ve cinsellik başta olmak üzere televizyondan etkilenmeler sonucu, ‘çocuk gibi davranan çocuklar’ azalmaya başlamıştır. Kıyafetleri, tüketim alışkanlıkları, çocuksu tavırları ve kaybolmaya başlayan oyunlarıyla çocukluk kaybolmaktadır. Çocukluğun kaybolmaya başlamasıyla da, çocukla bir anılan, insanların çocukluk dönemlerine atfedilen ‘masumiyet’ de giderek kaybolmaktadır. Çocuklar bir şekilde televizyonun etkisiyle, çocukluğundan yoksun bırakılmakta, televizyon sayesinde (!) yetişkinler konumuna

⁹⁰ A.g.e., 185.

⁹¹ A.g.e., a.y.

⁹² A.g.e., s. 184.

⁹³ A.g.e., s. 186.

⁹⁴ Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, **“Çocuklara Yönelik Programlar ve Bu Programlarda Yayımlanan Reklamların İçerik Araştırması Analizi”**, ed. Mustafa Turgut, s. 152.

⁹⁵ A.g.e., s. 162.

alıştırılmaktadırlar.⁹⁶ Bu dönüşüm, George Garbener'in ‘‘Yetiştirme (Cultivation) Teorisinde’’ dile getirdiği gibi, televizyonun modern toplumları şekillendiren bir güç olduğunu göstermektedir.⁹⁷ Bu teoride, çocukları yetiştirenin televizyon olduğu belirtilmektedir. Televizyon aracılığıyla yetiştirme; onun içerik, izleme süresi ve izleme sıklığına bağlanmaktadır.⁹⁸

Wilson ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmalarda televizyonun kişide üç farklı etkisi tanımlanmıştır:

‘‘ İzleyici saldırgan düşünce, tutum ve davranışa sahip olabilir. Bu durum öğrenme ve taklit etkisine karşılık gelir.

İzleyici gerçek hayattaki şiddete karşı duyarsızlaşmış olabilir. Bu durum duyarsızlaştırma etkisine karşılık gelir.

Olumsuz içerik, seyredene kısa veya uzun dönemde kurban olma korkusu uyandırabilir.’’⁹⁹

Wilson ve arkadaşlarına göre, televizyondaki şiddet ve cinselliğe maruz kalan izleyiciler, öğrenme ve taklit yoluyla olumsuz düşünce ve davranışlara girebilmekte ya da gördükleri (karşılaştıkları) bu tür olumsuz tutum ve davranışlar karşısında duyarsızlaşabilmektedirler.

Birçok alıştırma ve deneysel gözleme göre, televizyonun çocuklar tarafından kontrolsüz bir şekilde izlenmeleri, onlarda şiddet eğilimlerinin artmasına, ahlaki yozlaşma başta olmak üzere, tutum ve davranış bozukluklarına sebep olmaktadır.

Dünyanın birçok yerinde ve son yıllarda da Türkiye’de bu problemlerin önüne geçebilecek çalışmalar yapılmaktadır. Ancak, televizyonun dini duygu ve düşünceye olan olumsuz etkisi ile ilgili çalışmaların azlığı dikkatlerden kaçmamaktadır. Bu çalışmalarda manevi ve dini gelişim karşısında, televizyon vb. faktörlerin konumu ve etkisinin, yeteri kadar ön plana çıkarılmadığı görülmektedir.

⁹⁶ Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, **Öğrencilerin Televizyon İzleme Alışkanlıkları**, Ankara 2008, s. 11.

⁹⁷ A.g.e., s.11.

⁹⁸ Bülent Çaplı, Medya ve Etik, s. 197.

⁹⁹ Elif Yazıcı, ‘‘Televizyon Yayınlarının Olumsuz Etkilerinden Çocukların Korunmasına Yönelik Düzenlemeler’’, www.rtuk.gov.tr, 25 Şubat 2015, s. 17.

1.5. Türkiye’de Popüler Dizilerin İzlenme Kitlesi

Medyanın gittikçe ticarileşmesi ve kanallar arasındaki reyting savaşları, televizyonun olumlu taraflarını bertaraf etmekte ve bu uğurda yapılan yayınlar izleyicilere zarar vermektedir.¹⁰⁰ Bir yapımın popüler olması adına yapılan birçok yanlış, özellikle çocuklara zarar vermektedir. Dizi filmlerdeki aşırı şiddet ve cinsel içerikli sahnelerle popülerlik artırılmaya çalışılmakta, böylece belli bir izleyici kitlesi oluşturulmaktadır. Reklam sektörünün artması ile birlikte daha fazla izleyiciye ulaşmak isteyen televizyon kanalları, reyting amaçlı dizi, eğlence ve yarışma programlarını adeta kopyalamaktadır.

İğdır Lisesi öğrencileri arasından rastgele seçilen 466 öğrenci ile “Orta Öğretim Öğrencilerinin Yeni Rol Modelleri Olarak Dizi Karakterleri” adlı yapılan çalışmanın bulgularına göre, çocuklar ve gençler tarafından izlenen diziler arasında; *Öyle Bir Geçer Zaman Ki*, *Fatmagül’ün Suçu Ne* ve *Ezel* ilk üç sırayı almaktadır.¹⁰¹ Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre, öğrenciler sevdikleri karakterlerin kıyafetlerini, kullandıkları aksesuarları ve konuşma tarzlarını kendilerine model almaktadırlar. Çocuklar, izledikleri dizilerdeki hayran oldukları karakterlerin sadece kıyafetini model almamakta, bu kişilerin davranışlarını da örnek almaktadırlar.

Televizyondan etkilenme, sosyo - demografik ve sosyo - ekonomik değişkenler bağlamında artmakta veya eksilmektedir.¹⁰² Bu konuyla ilgili Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi’nde “Televizyon ve Gençlik: Yerli Dizilerin Gençlerin Model Alma Davranışı Üzerindeki Etkileri” adlı bir çalışma yapılmıştır. Yapılan bu çalışmaya göre, genellikle erkek öğrenciler kız öğrencilere göre, ailede üye sayısı fazla olanlar az olanlara göre; gelir düzeyi düşük olanlar yüksek olanlara göre; ebeveyn eğitimi düşük olanlar yüksek olanlara göre ve varoşlara yakın olanlar merkezde oturanlara göre, televizyon dizilerini daha yüksek

¹⁰⁰ A.g.e., 56.

¹⁰¹ Emine Öztürk ve Abdulselam Taluk, “Orta Öğretim Öğrencilerinin Rol Modelleri Olarak Dizi Karakterleri”, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, sayı: 21, İstanbul 2011, s. 10.

¹⁰² Yaşar Erjem ve Mustafa Çağlayandereli, “Televizyon ve Gençlik: Yerli Dizilerin Model Alma Davranışı Üzerindeki Etkileri”, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:30, No:1, Sivas 2006, s. 28.

oranlarda takip etmekte ve bu dizilerden model alma bakımından daha çok etkilenebilmektedirler.¹⁰³ Bu araştırmanın bulgularına göre, popüler dizilerde rol alan kişiler, çoğunlukla iyi ya da kötü diye sınıflandırılmaktadır. İyi olarak nitelendirilen dizi karakterlerinin tüm davranışları, ankete katılan öğrenciler tarafından olumlu bulunmakta ve örnek alınmaktadır.¹⁰⁴ Özellikle çocukların ve gençlerin sevilen karakterleri model almaları, popüler dizilerin, bu yaşlardaki kişiler arasında yüksek oranda izlenmesiyle açıklanmaktadır.

1.6. Çocukların Ahlaki Tutum ve Davranışlarında Dizilerin Olumsuz Etkileri

1.6.1. Şiddet, Saldırganlık Görüntüleri ve Çocuklar

P.H. Tannebaum'un öncülüğünü yaptığı *Uyarma Kuramı*'na göre, televizyondaki şiddet sahneleri çocuklardaki saldırgan davranışları tetiklemektedir.¹⁰⁵ Bu kurama göre, televizyondaki şiddet gösteriminin sonucunda, toplumda da şiddet olaylarının artacağı savunulmaktadır. Bu durum, sadece şiddetle sınırlı kalmamakta, diğer olumsuz tutum ve davranışlara da sirayet etmektedir.

Şiddet ve saldırganlık arasındaki bağlantıyı ilk kez gösteren çalışmayı, Bandura, meslektaşları ile birlikte 1961 yılında gerçekleştirmiştir. Bu deney, *Bobo Doll* adıyla literatüre geçmiştir. Deneyin sonucunda, çocukların, saldırganlığa deneyden önce olduğundan daha fazla eğilimli oldukları açıkça ortaya çıkmıştır.¹⁰⁶

ABD ve Avrupa ülkelerinde bu konu ile ilgili birçok deneysel çalışma ve araştırma yapılmıştır. Aşağıdaki Liebert ve Baron'un 1972 yılındaki deneysel çalışması, şiddet içerikli filmlerin, çocukların şiddete yönelmesindeki etkisini bizlere göstermektedir.

¹⁰³ A.g.e., s. 28.

¹⁰⁴ Elif Yazıcı, "Televizyon Yayınlarının Olumsuz Etkilerinden Çocukların Korunmasına Yönelik Düzenlemeler", s. 72.

¹⁰⁵ A.g.e., s. 19.

¹⁰⁶ A.g.e., 19.

“On yaşın altında bir grup çocuğa, yoğun şiddet içeren “The Untouchables” filmi gösterilmiş, diğer gruba da bir araba yarışı programı seyrettirilmiştir. Sonra ocuklar oyun odasına alındıklarında şiddet filmi izleyenlerin izlemeyenlere göre daha saldırgan oldukları, diğer çocukları itip yaralamaya çalıştıkları görülmüştür. ”¹⁰⁷

Elde edilen bilgilere göre, daha önce yapılmış birçok deneysel çalışma, şiddet içeren görüntülerin, çocuklarda şiddete eğilimi artırdığını kanıtlamaktadır.

Türkiye’de son yıllarda yayınlanmakta olup çete, mafya ve suç örgütlerini konu alan *Deli Yrek*, *Kurtlar Vadisi* gibi şiddet unsurlarının gösterildiği dizilerin, toplumdaki şiddet eğilimini artırdığı görülmektedir. Bu yapımlar, yasa dışılığı ve legal olmayan davranış biçimini, *nl Baba*, *Yeraltı Dünyasının Tanınmış İsmi*, *nl Kabadayı*, *ete Reisi* gibi terim ve tanımlarla zımnen övmektedir. Bu tipler, izleyicilere korku salmanın yanında, çoğu zaman onlarda sempati uyandırmaktadır.¹⁰⁸

Türkiye’de şiddet olayları ilköğretim okullarına kadar inmiştir. Öğrencilerin kendi aralarında kurdukları çeteler, zaman zaman yaptıkları taşlı bıçaklı kavgalar, tehlikenin boyutunu gösteren örneklerdendir. Türkiye’de yayınlanan şiddet içerikli dizilerin, özellikle çocuklara ve gençlere olumsuz örnek olduğunu gösteren birçok olay yaşanmaktadır. Bunlardan birkaçı şöyledir:

“Sakarya’da 2004 yılında yakalanan bir suç rgt, kendisini bulunduğu evreye *Miroğlu etesi* diye tanıtmış ve örgüt elemanları, *Deli Yrek* dizisinin kahramanını sa ve kıyafet şekline kadar örnek almaya çalışmışlardır.¹⁰⁹ Kayseri’de 2004 ve Antalya’da 2006 yılında yakalanan suç rgtleri, *Kurtlar Vadisi* dizisinde yeralan *Babalar Konseyi* yapısını kendilerine örnek almışlar ve bulundukları bölgelerde yasadışı faaliyetlerde bulunmuşlardır. Yine bir kafeye giren suç rgt elemanının, “hepinizi mermi manyağı yaparım” veya bir öğrencinin işlediği cinayet öncesinde “racon kesmem, boğaz keserim” gibi ifadeleri, özellikle

¹⁰⁷ A.g.e., s. 20.

¹⁰⁸ A.g.e., s.20.

¹⁰⁹ A.g.e., s.20.

genç kesimin şiddet içeren dizilerden olumsuz bir şekilde etkilendiğinin somut örnekleri ve göstergeleridir.”¹¹⁰

Bu örnekler, şiddet içeren dizilerin, özellikle de gençlerin işledikleri suçlara örnek teşkil ettiğini göstermektedir. Amerikan Psikoloji Derneği’nin 25 yıl süren ve 1985 yılında tamamlanan araştırmalarının sonucunda, özellikle çocuklar üzerinde saldırgan tutum ve davranışları artırıcı etkileri olduğu belirtilerek, televizyon endüstrisinden, doğrudan taklit edilebilecek tarzda şiddet içeren programları azaltmaları istenmiştir.¹¹¹ Dernek, bu talebinde televizyonun çocuklarda şiddet eğilimlerinin artmasına sebep olduğunu da belirtmiştir.

1.6.2. Cinsel İçerikli Görüntüler, Mahremiyet İhlalleri

Dizilerde geçen olumsuz tutum ve davranışların çocuklar tarafından örnek alınması, onlarda sadece şiddet eğilimlerini artırmamaktadır. Çocukların özellikle ahlaki davranışlarının şekillenmesinde, izledikleri dizilerdeki ahlak dışı sahnelerin etkisi de, görmezden gelinemeyecek kadar büyüktür. Aşağıdaki haber, bir çocuğun izlediği diziden nasıl etkilendiğini göstermektedir.

“Adana’da bir ilköğretim okulu beşinci sınıf öğrencisinin, bir kız öğrenciye bir dizideki ahlaksız teklifi içeren ifadeleri kullanması üzerine, sınıf öğretmeni, tüm velileri toplantıya çağırdı.

Yapılan toplantıda, küçük bir çocuğun hem de geç saatteki bir diziyi izleyip o çirkin ifadeleri kullanmasının kendisini derinden yaraladığını ve gerekli önlemleri almak için velilerle biraraya geldiğini söyleyen öğretmen, çocukların kendileri için yararlı programlar izlemeleri, zihinlerini karıştıracak programlardan uzak tutulmaları gerektiğini belirtti.

Öğretmen, ‘Önlem almayınca ne yazık ki buna benzer olumsuzluklar yaşıyoruz. Veliler kadar program yapımcılarının da, çocukları düşünerek toplum ahlakını ön planda tutan içerik hazırlamaları gerekiyor’ diye konuştu.”¹¹²

¹¹⁰ A.g.e., s.21.

¹¹¹ Bülent Çaplı, Medya ve Etik, s. 197.

¹¹² “Sınıfta Ahlaksız Teklif!”, <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/12/06/gun92.html> , 19 Şubat 2015.

Yaşanan bu olay, dikkatli bir öğretmen tarafından farkedilmiş ve gereği yapılmıştır. Benzer şekilde yaşanmış ama fark edilmemiş ya da medyaya yansımamış örneklerin olduğu muhtemel gözükmektedir. Toplumda yetişkinlerin bile yapması uygun görülmeyen böyle ahlaksız davranışların, ilkokul çocukları arasında yaşanıyor olması, dizilerin çocuklar üzerindeki olumsuz etkisini göstermektedir.

‘Genel İzleyici’ logosuyla yayınlanan bu tür dizilerde, toplumdaki genel ahlak anlayışına aykırı birçok söz, tutum ve davranışın dikkatsizce yer alması, çocukların konuşmalarında sözlü tacizle başlayan gayr-i ahlaki durumların, ilerleyen yaşlarda davranışlarıyla sürdürülme ihtimalini artırmaktadır.

Türkiye’de yayınlanmış ve yayınlanmakta olan popüler dizilerde ahlak dışı sahnelerin tavan yaptığı zamanlar da olmuştur. Bunlardan biri, *Fatmagül’ün Suçu Ne?* adlı televizyon dizisidir. Dizideki tecavüz sahnesinin (reyting ugruna) dört dakika gösterilmesi, Türkiye’de ve dünyadaki ahlak, bilim ve medya uzmanları tarafından tepkiyle karşılanmıştır.¹¹³ Söz konusu dizideki sahne ile ilgili olarak, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Cahide Aydın, çocukların bu tür dizilerden dolayı da olsa mağdur olduklarını, bu tür yayınların çocuklarda korku ve endişe yarattığını, erken uyarılmaya neden olabileceğini, çocukların değer yargılarını etkileyebileceğini, onları duyarsızlaştırabileceğini ve daha sonra herşeyi ‘normalmiş’ gibi karşılayabileceklerini ifade etmiştir.”¹¹⁴

Türkiye’de son yıllarda artan tecavüz olayları bu meseleyi daha da trajikleştirmektedir. Adana’da 13 Şubat 2015 tarihinde yaşanan, önce tecavüz edilmeye çalışılan ve daha sonra ölürlüp yakılan Özgecan Aslan olayı, Türkiye’yi ayağa kaldırmıştır.¹¹⁵ Bu olaya, Türkiye genelinde insanların tepkisi devam ederken, Hatay’da 19 yaşındaki bir genç, 12 yaşındaki bir kızı, otomobiline kapatarak tecavüz etmeye kalkışmış; tacize uğrayan kız, son anda polisler tarafından kurtarılmıştır.

¹¹³ Elif Yazıcı, “**Televizyon Yayınlarının Olumsuz Etkilerinden Çocukların Korunmasına Yönelik Düzenlemeler**”, s. 74.

¹¹⁴ Bk., a.y.

¹¹⁵ Özgecan Aslan Cinayetine Tepki Yürüyüşleri,
www.tr.sputniknews.com/turkiye/20150214/1013971022.html

Olaydan sonra yapılan açıklamalarda, tacize uğrayan kız öğrenciye, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü görevlileri tarafından psikolojik destek sağlandığı bildirilmiştir.¹¹⁶ Yaşanan bu tür hadiseler, Türkiye’de toplumsal olarak ahlaki bir erozyonun olduğunu göstermektedir.

Dünyadaki tüm televizyon sistemlerinde cinselliği sınırlayan kanunlar olmasına rağmen, reklam filmlerinden magazin programlarına kadar tüm televizyon yayınlarında farklı şekillerde ve dozlarda cinsellik, direkt veya dolaylı olarak işlenmektedir. Cinselliğin televizyonda direkt olarak gösterilmediği yerlerde, kamera oyunları ile bu tür sahneler dolaylı olarak işlenmektedir.¹¹⁷ Villani’ye göre (2001) bir ergen, televizyonda yılda ortalama cinselliğe gönderme yapan 14 bin programla karşılaşmaktadır.¹¹⁸ Televizyondaki müstehcen yayınların sıklığının, çocukların ahlakına ve sahip olduğu değer yargılarına zarar verdiği görülmektedir.

Sonuç olarak, medya uzmanları, eğitimciler, sosyologlar ve psikologlara göre, bu tür programlarda segilenen davranışlar, telkine daha yatkın toplum bireyleri olan çocuklar ve ergenler tarafından taklit edilmektedir.

¹¹⁶ Kız Öğrenciyi Otomobilde Dövüp Taciz Etti, www.milliyet.com.tr/kiz-ogrenciyi-otomobilde-dovup-taciz-hatay-yerelhaber-630140/ , 23 Şubat 2015.

¹¹⁷ Elif Yazıcı, “Televizyon Yayınlarının Olumsuz Etkilerinden Çocukların Korunmasına Yönelik Düzenlemeler”, s. 91.

¹¹⁸ A.g.e., 92.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ POPÜLER DİZİLERDE ÖNE ÇIKAN OLUMSUZ SÖZ, TUTUM VE DAVRANIŞLAR VE BUNLARIN TAHLİLİ

2.1. Cinayet, Şiddet ve İşkence

2.1.1. Cinayet

Sözlükte “günah işlemek, işlenen günah ve suç” olarak geçen cinayet, fıkıh terimi olarak mala ve cana yönelik hukuka aykırı fiilleri kapsamaktadır.¹¹⁹ Cinayet terimi, hem yaralamak hem de öldürmek anlamlarında kullanılmaktadır. Sadece öldürme fiili kastedildiği zaman “katl” kelimesi tercih edilmektedir. Katl sözcüğü, bir şahsın hayatına haksız yere son verme, bir adamı öldürme fiillerinde kullanılmaktadır.¹²⁰

İslam hukukuna göre can dokunulmazlığı olan birisinin ölümüne yol açmak, teknik anlamda, adam öldürme günahını ifade etmektedir.¹²¹ İslam’da kasten adam öldürme kısas ile kasıtsız öldürme de diyet ile cezalandırılmaktadır.¹²²

Şiddet, kavga, yaralama, cinayet, işkence gibi kişinin yaşama özgürlüğünü tehdit eden fiiller, insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. Bunların içerisinde insanların birbirine karşı işlediği en ağır suç ve günah, haksız yere adam öldürmedir.¹²³ İlk insan ve ilk peygamber olan Hz. Adem’in çocukları arasında geçen rekabet büyüyerek kavgaya dönüşmüş ve Kabil’in Habil’i öldürmesi ile sonuçlanmıştır.¹²⁴

¹¹⁹ Hasan Ali eş-Şazeli, “Cinayet”, TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara 1993, cilt. 8, s. 14-15.

¹²⁰ Ali Bardakoğlu, “Katil”, TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara 2002, cilt. 25, s. 45-48.

¹²¹ A.g.e., a.y.

¹²² Hasan Ali eş-Şazeli, “Cinayet”, TDV İslam Ansiklopedisi, s. 14-15.

¹²³ A.g.e., a.y.

¹²⁴ Maide Suresi, 5/30.

Allah, Kur'an-ı Kerim'de "...Kim bir kişiyi haksız yere öldürürse muhakkak ki o tüm insanları öldürmüş gibi olur..."¹²⁵ ayetiyle, haksız yere adam öldürmenin bir insanlık suçu olduğuna dikkat çekmektedir. "Kim bir mü'mini öldürürse cezası, içinde ebedi kalmak üzere cehennem'dir..."¹²⁶ ayetiyle de, özellikle müslümanın öldürülmesi durumunda katilinin ebedi olarak cehennemde kalacağı vurgulanmaktadır.

Hiz. Muhammed (sas) haksız yere adam öldürmenin kötülüğünü, *kurtuluşu olmayan çok ciddi eylemlerden biri, kişinin haksız yere kan dökmesidir*¹²⁷ ifadeleriyle anlatmaktadır. İslam hukukunun ana kaynakları olan Kur'an ve Sünnet'e göre, bir kişiyi öldürmenin dünyada da ahirette de büyük suç olduğu anlaşılmaktadır.

Hiz. Muhammed (sas), Veda Hutbesi'nde müslümanlara hitaben söylediği "Bugün, bu ay ve bu belde nasıl kutsal ve korunmuş (masûn) ise, canlarınız, mallarınız ve ırzlarınız da öylesine korunmuştur..."¹²⁸ sözleriyle insanın yaşama hakkının dokunulmazlığını vurgulamıştır. Hiz. Peygamber, cahiliye döneminde çok yaygın olan kan davasını da bizzat kendi yakınlarından başlayarak kaldırmıştır.

Haksız yere adam öldürmenin büyük bir suç ve günah olması, tüm semavi dinlerin ortak temalarında yer almaktadır. Katl, Tevrat ve İncil'de 'öldürmeyeceksin' ayetiyle yasaklanmıştır.¹²⁹

2.1.2. Şiddet

Şiddet, karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, sert davranma gibi anlamlar içerir.¹³⁰ İslam dini canlılara merhamet etmeyi ve şefkatli davranmayı öğütlemektedir. Kur'an, Cahiliye döneminde yaygın olan kız çocuklarını diri diri toprağa gömmenin çirkinliğini, vahyin ilk zamanlarında insanlara anlatmıştır.¹³¹ Hiz

¹²⁵ Maide Suresi, 5/32.

¹²⁶ Nisa Suresi, 4/93.

¹²⁷ Buhari, Diyet, 1.

¹²⁸ İlmihal: **İslam ve Toplum**, DiB Yayınları, 2006, s.179.

¹²⁹ Tevrat, Çıkış, 20/13; İncil, Luka, 18/20.

¹³⁰ **Türkçe Sözlük**, TDK, 11. Baskı, Ankara 2011, s.2223.

¹³¹ Tekvir Suresi, 81/ 8-9.

Muhammed (sas) de “merhamet etmeyene merhamet edilmez” ilkesini insanlara bildirmiştir.¹³² Kendisi bizzat bu ilkeye göre yaşamış, tüm canlılara şefkat göstermiştir. Allah, Hz. Peygamber’e “sen onlar üzerinde bir zorba değilsin” uyarısında bulunarak onlara karşı herhangi bir zorlama veya kaba kuvvet kullanmaması gerektiğini hatırlatmıştır.¹³³

Şiddeti, aile içi ve toplumsal olarak iki kısma ayırmak mümkündür. Aile içi şiddet, genellikle aile reisinin karısına ve çocuklarına uyguladığı şiddettir. Toplumsal şiddet ise, insanların işte, trafikte ya da sokakta kavga etmesidir. İslam, bu ikisini de kınamaktadır. Bu konu ile ilgili *Tahyir* hadisesinde, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer’in Hz. Peygamber ile evli olan kızlarını dövmeye kalkışmaları üzerine o, şiddet konusundaki tavrını şu ifadelerle dile getirmiştir: “Allah, beni şiddet uygulayan birisi olarak göndermedi, bilakis eğitici ve kolaylaştırıcı olarak gönderdi”.¹³⁴ Hz. Muhammed, bu sözleri ile aile içinde şiddet uygulamanın uygun olmadığını ve bunun sorunlara çözüm getirmeyeceğini vurgulamaktadır. Kendisi, birçok olayda, özellikle çocuklara ve kadınlara şiddet uygulamayı hoş görmemiş ve insanlara merhametli olmayı tavsiye etmiştir.

2.1.3. İşkence

İşkencenin yasaklanması ile ilgili Süheyl b. Amr olayı anlatılmaktadır. İbn-i Amr, hatip bir insandı ve özelliğini kullanarak Hz. Peygamber hakkında kötü sözler sarfediyordu. Bedir savaşı sonrasında esirler arasında o da bulunmaktaydı. Esir düşen Süheyl b. Amr hakkında, Hz. Ömer ile Hz. Peygamber arasında geçen şu konuşma nakledilmektedir:

“Hz. Ömer; Ya Rasulallah! Onun ön dişlerini sökeyim de bir daha senin aleyhinde konuşmaya kalkmasın” dedi. Fakat Peygamberimiz buna razı olmadı ve “Ben dişlerini

¹³² Buhari, Tevhid 2, Edep 27.

¹³³ İbrahim Suresi, 14/15.

¹³⁴ İbrahim Sarıçam, **Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı**, DİB Yayınları, 5. Baskı, Ankara 2007, s.365.

söktürerek ona işkence yapamam. Allah da beni Peygamber olduğum halde aynı azaba uğratarır’’ şeklinde cevap verdi.’’¹³⁵

Hız. Muhammed, kendisine hakaret eden, birkaç saat öncesinde müslümanlarla savaşılan müşriklerle bile işkence etmeyi yasaklamıştır. Çünkü İslam dini şiddetin her türlüşünü yasaklamaktadır. Hız. Peygamber savaş esnasında, savaşmayan kimselere, çocuklara, kadınlara ve yaşlılara zarar verilmesini yasaklamıştır. Bu konuda cahiliye adeti olan müsleyi (ölünün organlarını kesme) de bizzat Hız. Muhammed (sas) yasaklamıştır.¹³⁶

2.2. Çete ve Mafya

Mafya, yasa dışı işlerle uğraşılan, zor kullanarak bir takım gizli çıkarlar sağlayan, çoğunlukla gizli ve hiyerarşik bir teşkilatlanmaya dayalı örgüt anlamına gelmektedir.¹³⁷ Bu örgütün mensupları, kumar, kadın ticareti, fuhuş, uyuşturucu, kaçakçılık, gasp, adam öldürme, fidyecilik gibi dini, ahlaki ve hukuki olmayan onlarca iş yapmaktadırlar.

Mafyanın altında bulunan veya daha küçük yapıya sahip suç örgütlerine de çete denmektedir. Yaptıkları hukuksuz ve ahlaki olmayan işler göz önüne alındığında, çeteciliğin ve mafyanın kötü bir şey olduğu anlaşılmaktadır.

2.3. Hırsızlık, Dolandırıcılık ve Gasp

Bir kimsenin, kendine ait olmayan bir malı, sahibinin rızası olmadan, haksız bir şekilde elde etmesi, tüm semavi dinlerde ve evrensel ahlak ilkelerinde yanlış kabul edilmektedir. İslam dini, insanın, dinini, canını, namusunu ve malını koruma altına almaktadır. Haksızlıkla, zulümle ve izinsiz alınan mal, dolandırıcılık, aldatma, gasp, kapkaç veya hırsızlığa girmektedir. İşlenen bu fiiller, İslam dininde haram

¹³⁵ A.g.e., s. 367.

¹³⁶ Ebu Davut, III, 53.

¹³⁷ <http://tr.m.wikipedia.org/wiki/Mafya> , 4 Haziran 2015.

kılınmıştır. Farklı şekillerde isimlendirilse de bu fiillerin hepsi, kul hakkına girmektedir.

2.3.1. Hırsızlık

Halk dilinde çalma, araklama (tokatlama) olarak kullanılan hırsızlık, bir malı, sahibinden izinsiz, gizli bir şekilde almak manasına gelmektedir. Hırsızlık yapan kişiye de hırsız denir. Hırsızlık, insan haklarına karşı işlenen temel suçlardan biridir.¹³⁸

İslam dini, alın teriyle çalışarak elde edilen helal kazancı teşvik etmektedir. İnsanların meşru kazançla elde ettikleri mallarının korunması, İslam'ın temel ilkeleri arasında yer almaktadır.¹³⁹ İslam dini, insanın emeğini ve mülkiyetini kutsal saymış, bunlara haksız bir şekilde el uzatmayı yasaklamıştır. Kur'an-ı Kerim'de: ‘‘Hırsızlık eden erkek ve kadının, yaptıklarına karşılık Allah'tan bir ceza olarak ellerini kesin’’¹⁴⁰ ayetiyle hırsızlığın cezasının *el kesme* olduğu vurgulanmıştır.

Hz. Peygamber'in çözmeye çalıştığı toplumsal sorunlardan biri de hırsızlık suçudur. Cahiliye dönemindeki Araplar, kabilelerinden olan birine, aralarında antlaşma olan diğer kabilelere, mabetlere ve kamuya ait malların çalınmasını suç kabul ederlerken aralarında herhangi bir antlaşma, yakınlık olmayan veya düşman olan kabilelerin mallarını almayı ganimet saymakta ve bunun bir cesaret işi olduğunu kabul etmektedirler.¹⁴¹ Böyle bir zaman diliminde ve toplumda neşet eden Hz. Muhammed (sas), insanları İslam dinine çağırırken hırsızlık yapmamak üzere de onlardan biat (söz) almıştır.¹⁴²

Medine döneminde, soylu bir aileden olan Fatıma adındaki kadının işlediği hırsızlık suçunu hafifletmesi için sahabeden bazıları, Hz. Muhammed'e gelerek aracı olmaya çalışmışlardı da, Hz. Peygamber; ‘‘Hırsız, kızım Fatıma da olsa elini

¹³⁸ **İlmihal: İslam ve Toplum**, DİB Yayınları, Ankara 2006, cilt. 2, s.189.

¹³⁹ A.g.e., a.y.

¹⁴⁰ Maide Suresi, 5/38.

¹⁴¹ İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s., 373.

¹⁴² A.g.e., s. 374.

keserdim’’¹⁴³ sözüyle, İslam’ın hükmünü uygulamadaki kararlılığını göstermiştir. Çünkü toplumsal güveni ayakta tutan bu ceza, caydırıcı (korkutucu) özelliğe sahip bulunmaktadır.

Hırsızlık konusundaki cezaların amaç olmadığı, insanları eğitmek ve İslam’ın ahlaki kurallarını belletmek olduğu bilinmelidir: Çünkü Hz. Peygamber (sas), gizlenmiş günahları ifşa etmemeyi tavsiye etmiş ve karşı tarafın şikayetçi olmadığı durumlarda sulh ve af yoluna başvurmuştur. Buna bağlı olarak, Hz. Peygamber döneminde hırsızlık olaylarında büyük bir düşüş yaşandığı görülmektedir.¹⁴⁴

Hz. Ömer’in, halife olduğu dönemde kuraklık veya kıtlık sebebiyle yapılan hırsızlık suçuna *el kesme* cezası vermediği görülmektedir.¹⁴⁵ Bu durumlardan anlaşılacağı üzere İslam, hırsızlığa sevkeden etkenleri, sosyal ve ekonomik dengesizliği ortadan kaldırma amacı taşımaktadır. Toplumda –hukuka- güven ortamının sağlanmasından sonra gerekli müeyyidelerin belirlenmesi, adaleti sağlama adına olmuştur.

2.3.2. Dolandırıcılık ve Sahtekarlık

Birisini aldatarak parasını veya malını elinden alma işine dolandırıcılık denmektedir.¹⁴⁶ Bir malın benzerini taklit ederek insanları aldatma da, sahtekarlık olarak tanımlanmaktadır. Benzer bir tanımda ise, insanın parasını veya herhangi bir şeyini ona yalan söyleyerek, onu kandırarak ve aldatarak elinden almaya dolandırıcılık denmektedir: Çürük mal satma, sahte ürünü piyasaya sürme, hileli alış veriş yapma dolandırıcılığa örnek olarak verilebilir.

Dolandırıcılık, sahtekarlık gibi günahların (suç) temelinde yalan söyleyerek aldatma bulunmaktadır.¹⁴⁷

¹⁴³ Buhari, Hudud12; Müslim, Hudud, 8,9.

¹⁴⁴ A.g.e., a.y.

¹⁴⁵ <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat/0133.htm>., 2 Şubat 2016.

¹⁴⁶ Türkçe Sözlük, TDK, s.697.

¹⁴⁷ Bknz., Bölüm 2.6., “Yalan Söylemek”, s., 49-51.

‘‘Hz. Muhammed (sas), bir pazar kontrolü sırasında buğdayının alt kısmı ıslak olan bir satıcıya bunun sebebini sebinin sormuş, satıcı da ‘yağmur ıslatmıştı’ karşılığını vermiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber, ‘Halkın görebilmesi için ıslak olanı üste getirseydin ya? Bizi aldatan bizden değildir.’ sözüyle satıcıyı uyarmıştır.¹⁴⁸ Hz. Peygamber (sas), bu sözleriyle aldatmanın Müslümanların bir özelliği olamayacağını vurgulamıştır.

Dolandırıcılığın sonunda elde edilen şeyler, hile yoluyla, sahibinin rızası olmadan gerçekleştiği için, sonuç itibarıyla hırsızlıktan bir farkı yoktur. Hırsızlık, gizli bir şekilde yapılırken dolandırıcılık / sahtekarlık ise açık bir şekilde hile, aldatma ve yalan aracılığıyla yapılmaktadır.

2.3.3. Gasp

Gasp, kişinin kendine ait olmayan bir şeyi zor kullanarak elde etmesi demektir. Hz. Muhammed (sas): ‘‘Her kim zulüm yolu ile bir karış yer alırsa kıyamet gününde, Allah o malı, yedi kat yerin dibinden o kimsenin boynuna dolar.’’¹⁴⁹ sözüyle, az bir malı dahi zulüm ile elde eden kişinin, Allah tarafından şiddetli bir şekilde cezalandırılacağını vurgulamıştır.

2.4. Cinsellik ve Müstehcenlik

İnsanoğlunun yaratılış gayelerinden biri, neslin devamını uygun bir şekilde sağlamaktır. Bu sebeple Allah, insanı bir kadın ve bir erkekten yaratmıştır.¹⁵⁰ Neslin devamının fitrat halinde olması için, cinslerin birbirine ilgi duymaları sağlanmıştır. Bu ilgi, şehvet (karşı cinse duyulan arzu) olarak tanımlanmaktadır. Allah, insana bir amaç için verdiği bu duyguyu, insanların iradeleriyle kontrol altına almaları adına belli kurallar koymuştur.

¹⁴⁸ Hayrettin Karaman, **Helaller ve Haramlar**, İz Yayıncılık, İstanbul 2007, s., 70.

¹⁴⁹ İbni Hacer el Askalani, **Buluğu’l Meram Min Edilleti’l Ahkam: Ahkam Hadisler**, şerh. Safiurrahman Mubarek Furi, Polen Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 347.

¹⁵⁰ Zümer Suresi, 39/6.

Kadim milletlerden bu yana insanlık için imtihan olan cinsellik duygusu, nikâh yolu ve iffet ahlakı ile korunmaya çalışılmıştır. Buna göre, cinsi duygu ve tatmin, bir gaye değil araç olarak görülmektedir. Evlilikteki amaç, insanın üremesi yani Allah’a kulluk yapanların çoğalmasındır. Çünkü o, cinleri ve insanları yalnız kendisine kulluk etsinler diye yaratmıştır.¹⁵¹

Cinsi duygu ve meyil karşısında insanlar, şehvet duygularını öldürmeye çalışanlar (ruhban sınıfı), hiçbir dini ve ahlaki sınır tanımadan yaşayanlar ve bu duyguyu istikamet dairesinde, yaratılış gayesine uygun bir şekilde kullananlar olarak üçe ayrılmaktadır.¹⁵²

Bu bölümde, cinsellikle ilgili kavramlar tanımlanarak İslam dinindeki durumları ele alınacaktır.

2.4.1. Cinsellik

Cinsellik, cinsel özelliklerin bütünü anlamına gelmektedir.¹⁵³ Bu konuda erkeklerin veya kadınların cinsel organları başta olmak üzere, örtünmesi gereken (setrü-l avret) kısımlarının teşhir edilmesi yer almaktadır. Kadınların dekolte kıyafet giymeleri, göğüs, bacak ve kalça kısımlarının belli olmasına veya bu organların bazı kısımlarının görünmesine yol açmaktadır. İnsan vücudunu teşhir eden bu durum, İslam’daki örtünme şekli ve iffet anlayışı ile uyuşmamaktadır. İslam dini, ‘‘setrü-l avret’in yerine getirilmesi’’ emriyle kadınların ve erkeklerin vücutlarının belli kısımlarını örtmelerini istemektedir.

Cinsellik, sadece görsel olarak değil, sözlü ve işitsel olarak da yaşanmaktadır. Cinsellik ifade eden sözler, genellikle hakaretlerin içerisinde, anlatılan fıkra veya hikâyelerde ya da cinsel tekliflerde bulunmaktadır. Şekilleri ve tezahürleri farklı olsa da, insanlar arasındaki cinsel duyguları ve durumları ifade eden her şey cinsellik alanına girmektedir.

¹⁵¹ Zariyat Suresi, 51/56.

¹⁵² Hayrettin Karaman, Günlük Hayatımızda Helaller ve Haramlar, s. 85.

¹⁵³ Sözlük, TDK, s. 468.

2.4.2. Müstehcenlik

Arapçadan dilimize yerleşen müstehcen kelimesi, açık saçık, edebe aykırı anlamlarına gelmektedir. Müstehcen kelimesi genellikle yazı, söz, resim, müzik gibi, insanların faaliyetleri ile birlikte kullanılmaktadır.

Türkiye'nin ve dünyanın edebiyat, resim ve heykeltıraşlık tarihinde, müstehcenlik belli şekillerde yapılmıştır. Bir resmin ya da bir televizyon programının müstehcen sayılması, çıplak erkek ya da kadın hallerinin buralarda teşhir edilmesinden kaynaklanmaktadır. Bazı televizyon kanalları ve internet sitelerinde, müstehcen görüntüler, her gün daha da artmaktadır. Günümüzde görsel medyanın da yaygınlaşmasıyla müstehcen yayınlar daha da artmıştır. Birçok reklam, dizi, haber, film, kadın ve eğlence programı ya da yarışmada müstehcen sahne ve görüntüler yer almaktadır.

2.4.3. Zina

Zina, meşru olmayan (nikâhsız) cinsel ilişki olarak açıklanmaktadır.¹⁵⁴ Kur'an-ı Kerim'de zinanın çirkin ve kötü bir yol olduğunu ve zinaya götüren yolların da yasak olduğu vurgulanmıştır.¹⁵⁵ İslam'da, mü'min erkek ve kadınların, gözlerini harama bakmaktan korumaları emredilerek olası bir zinanın önüne geçilmek istenmiştir.¹⁵⁶ Hz. Muhammed (sas) ise, bu konuyla ilgili bir hadisinde, harama bakmanın şeytanın zehirli oklarından biri olduğunu söylemiştir.¹⁵⁷ Burada bahsedilen bakış, kasdi ve iradi olandır. Zinaya götüren sebepler ve onların çeşitleriyle ilgili olarak Hz. Muhammed (sas) şöyle buyurmuştur:

‘‘ ‘Ademoğlu’nun (az veya çok) zinadan nasibi vardır ve kuşkusuz bununla karşılaşacaktır: Gözlerin zinası bakmak, sadakati ise gözün (haramdan) çevrilmesidir. Dilin zinası, (cinsellik) konuşmak, kalbin zinası da (şehvetle) arzulamaktır. Cinsellik organı ise

¹⁵⁴ Hüseyin Esen, “Zina”, **TDVİslam Ansiklopedisi**, 2013, Cilt: 44, s. 440 - 444.

¹⁵⁵ İsra Suresi, 17/32.

¹⁵⁶ Nur Suresi, 24/ 30 - 31.

¹⁵⁷ Hâkim, Müstedrek 4.

buradaki istekleri ya tasdik eder, ya da tekzip eder.’¹⁵⁸ Diğer bir hadiste farklı olarak ‘...gözlerin zinası bakmak, kulakların zinası dinlemek, dilin zinası konuşmak, elin zinası tutumak, ayağın zinası da yürümektir...’¹⁵⁹

Zinanın farklı şekillerinin anlatıldığı bu hadislerde Hz. Peygamber, gayr-i meşru cinsel ilişkiye götüren bakmanın, dinlemenin, konuşmanın ve kalbi arzuların da zina olduğunu vurgulamaktadır. Hadislere göre, cinsel ilişkide bulunmak zinanın son noktasını oluşturmaktadır.

Kur’an’da ‘zina etmeyin’ yerine ‘zinaya yaklaşmayın’¹⁶⁰ ifadesinin kullanılması, sadece zinanın değil zinaya yol açan fiil ve davranışların da yasaklandığı anlaşılmaktadır. Zinaya götüren bu durumlar, fıkhıdaki *sedd-i zera’i** açısından haram kılınmıştır.

İslam dini, insanlara zinadan korunma yollarından biri olarak evlenmeyi tavsiye etmiştir.¹⁶¹ Evlenemeyenlerin ise iffetlerini korumaları istenmiştir.

İslam, haram kılıp büyük günahlardan saydığı zina suçunu işleyenlere dünyevi cezalar getirmiştir.¹⁶² Zina suçunun oluşması için kişilerin bilerek ve isteyerek gayr-i meşru cinsel ilişkiye girmesi gerekmektedir. Zinanın farklı mezheplerde recm (taşlayarak öldürme), yüz sopa vurma ve sürgün etme gibi farklı cezaları bulunmaktadır.¹⁶³

Homoseksüellik (eşcinsellik), zina kapsamında fakat zinadan daha da günah kabul edilmektedir. Erkek veya kadının hemcinsiyle cinsel ilişki kurması (homoseksüellik, lezbiyenlik, sevicilik vb.), bir sapıklık, yaratılış gayesine ve fitrat

¹⁵⁸ Bünyamin Erul, **Hadislerin Dili: İlk Hadis Belgesi Hemmam’ın Sahifesi – Tetip, Terceme, Yorum** -, TDV Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2009, s. 220.

¹⁵⁹ A.g.e., a.y.

¹⁶⁰ İsra Suresi, 17/32.

*Sedd-i Zera’i: Haram, yasak ve zararlı olana vasıta olan davranışı menetmek, harama giden yolu tıkamak demektir. Bkz. <http://www.hayrettinkaraman.net/kitap/tarih/0066.htm>. 13 Haziran 2016.

¹⁶¹ Nisa Suresi, 4/25.

¹⁶² Hüseyin Esen, “Zina”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, s. 440 - 444.

¹⁶³ A.g.e., s. 440 -444.

kanunlarına aykırı bir durumdur.¹⁶⁴ Kur'an'da, ahlaki çöküşün bir tezahürü olan bu sapıklığın, eski kavimlerde de yaşandığı ve Lut'un (as) bu günahı işleyenlerle mücadele ettiği, sonunda da bu sapıklıktan vazgeçmeyen kavminin helak olduğu anlatılmaktadır.¹⁶⁵

2.4.4. Flört ve Birlikte Yaşama

İslam dini, kadın erkek münasebetlerine belli sınırlar getirmiştir. Bunlar, zina etmemeleri, gözlerini haramdan sakınmaları ve mahremi olmayan birisiyle başbaşa kalmamalarıdır.

Günümüzde insanlar, karşı cinsleriyle arkadaşlık kurmakta ve bunun için 'çıkma', 'flört' veya 'sevgili olma' tabirlerini kullanmaktadırlar. Kadın ile erkek arasında duygusal ilişki olarak tanımlanan flörtün¹⁶⁶ Türkçedeki karşılığı, 'çıkma'¹⁶⁷ olarak kullanılmaktadır. İsmi farklı şekillerde anılsa da, bir kadınla erkeğin flört etmeleri, İslam dinine göre caiz görülmemektedir.

Flört, İslam literatüründe halvet olarak isimlendirilmiştir. Bir erkeğin namahremi bir kadınla başbaşa kalmasına halvet denmektedir. Bu durumu, Hz. Muhammed (sas), "Sakın bir erkek yanında mahremi (kendisine nikahı haram olan) bulunmadıkça, yabancı bir kadınla yalnız kalmasın"¹⁶⁸ sözüyle teyit etmektedir.

Birlikte yaşama, erkek ve kadının karşılıklı rızalarına dayanarak aynı evi paylaşıp karı - koca hayatı yaşamalarıdır. Aralarında nikah olmayan bu birliktelikleri, kendi belirledikleri süre boyunca devam etmektedir. İslam dini açısından nikahsız olarak yaşanan tüm cinsel ilişkiler, zina kategorisi içinde yer almaktadır. Bu yaşam tarzı, hem Türkiye'de hem de dünyada gittikçe yaygınlaşmaktadır.

¹⁶⁴ Karaman, A.e., s. 93.

¹⁶⁵ Hud Suresi, 11/ 77 – 83.

¹⁶⁶ Sözlük, TDK, s. 884.

¹⁶⁷ Sözlük, TDK, s. 534.

¹⁶⁸ Buhari, Nikah, 111.

2.5. İçki, Kumar, Uyuşturucu vb. Kötü Alışkanlıklar

Bu bölümde İslam'ın yapılmasını kesin bir şekilde yasakladığı, insanlara maddi ve manevi olarak zarar veren kötü alışkanlıklara yer verilecektir. Bu zararlı alışkanlıklar, insanları bağımlı hale getirerek güçsüz bırakmaktadır. Bunlar; alkollü içecek tüketme, uyuşturucu madde kullanımı ve kumar nitelikli oyunları oynamadır.

2.5.1. İçki İçmek (Alkollü İçecekler)

Cahiliye döneminde yaygın olan içki tüketimi, İslamiyet'ten sonra tedrici olarak yasaklanmıştır. İçki, genellikle arpa, üzüm ve hurma suyundan üretilen ve insanların akli melekelerini askıya alan bir içecektir. Kur'an, içkiyi 'hamr' olarak nitelemektedir. Hamr, sarhoşluk veren içecek anlamına gelmektedir.¹⁶⁹ İslam dininde, iradi bir şekilde içki içerek sarhoş olma haram kılınmıştır.¹⁷⁰

Alkollü içecek kullanımı, hem bireysel hem de toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür içeceklerin kullanımı, bireylere ve topluma zarar vermektedir.

Kur'an, dini, aklı, nefsi, nesli ve malı korumak amacıyla Allah tarafından gönderilmiştir. İçki, verdiği sarhoşluk etkisi ile akla zarar vermekte ve insanın irade, muhakeme, şuur gibi yeteneklerini elinden almaktadır. Şuurunu kaybeden bir insan, İslam'ın kutsal saydığı şeylere zarar verebilmektedir.

İçki tüketimi, neden olduğu kötü durumlar sebebiyle Hicret'ten sonra tedrici olarak yasaklanmıştır. İçki hakkında ilk inen ayet,¹⁷¹ onun zararının faydasından daha fazla olduğunu vurgulamıştır. İçki içmek ve sarhoşlukla alakalı ikinci inen ayet ise, dini korumak amacıyla inmiştir. İçki yasaklanmadan önce Abdurrahman b. Avf, ensardan bir adamın evinde akşam namazını kıldırırken okuduğu Kâfirûn sûresinde hata yapmış¹⁷² ve bunun üzerine şu ayet-i kerime inmiştir: ‘Ey iman edenler! Siz

¹⁶⁹ Mustafa Bakır, “İçki (İslam’da)”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, 200, cilt: 21, s. 458-462.

¹⁷⁰ İlmihal, DiB, cilt: 2, 2006, s. 187.

¹⁷¹ Bakara Suresi, 2/219.

¹⁷² İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s. 368.

sarhoş iken – ne söyleyeceğinizi bilinceye kadar – namaza yaklaşmayın...”¹⁷³ Son olarak içkiyle ilgili:

“Şarap, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytanın işi pisliktir; bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan, içki ve kumar yoluyla ancak aranızda düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah’ı anmaktan ve namazlardan alıkoymak ister. Artık bunlardan vazgeçtiniz değil mi?”¹⁷⁴

ayet-i kerimesi ile Yüce Allah, içki ve benzeri kötü alışkanlıkları kesin bir şekilde yasaklamıştır. Bu ayeti duyan sahabe, içki içmeyi hemen terk etmişlerdir. Bu konu ile ilgili Enes b. Malik, Ebu Talha’nın evinde içki içildiğini ve bu ayeti duyar duymaz herkesin elindeki içkileri bile döktüklerini belirtmiş ve insanların evlerindeki içkileri döktükleri için Medine sokaklarında içki seli oluştuğunu söylemiştir.¹⁷⁵

Kur’an-ı Kerim’de, içki hakkında kesin bir hüküm yer aldıktan sonra Hz. Muhammed (sas), içkinin farklı açılardan zararı ve kötülüğü hakkında uyarılarda bulunmuştur.

Hız. Peygamber (sas), içkinin tedavi maksatlı kullanılamayacağını, çoğu sarhoşluk veren şeylerin azının da haram olduğunu ve tüm kötülüklerin başı olduğunu belirtmiştir. Hız. Muhammed (sas), yönetici olarak atadığı Muaz b. Cebel’e, “Asla içki içme! Çünkü o, her kötülüğün başıdır” sözleriyle, onu içkinin zararlarına karşı uyarmıştır.¹⁷⁶

Hız. Muhammed’in ‘İçki kötülüklerin başıdır’¹⁷⁷ sözü, istatistiklerle daha net anlaşılmaktadır: Dünya Sağlık Örgütü’nün, aralarında Türkiye’nin de bulunduğu 30 ülkede yaptığı araştırmaya göre, cinayetlerin % 85’inin, ırza tecavüzlerin % 50’sinin,

¹⁷³ Nisa Suresi 4/43.

¹⁷⁴ Maide Suresi, 5/90-91.

¹⁷⁵ İbrahim Sarıçam, Hız. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s. 369.

¹⁷⁶ A.g.e., s.370.

¹⁷⁷ A.y.

şiddet olaylarının % 50'sinin, trafik kazalarının % 60'ının, kadına şiddet olaylarının % 70'inin nedenleri arasında, alkol kullanımı olduğu tespit edilmiştir.¹⁷⁸ İçki, cinayet, tecavüz, şiddet gibi İslam dininde yasaklanmış fiillere neden olması bakımından kötülüklerin başı olarak zikredilmiştir. Sonuç olarak içki içmek, sarhoşluk verdiği ve birçok günaha yol açtığı için haram kılınmıştır. Nasslara göre, sarhoşluk veren içkinin azı da olsa içmek, ticaretini yapmak, meclisinde bulunmak (sedd-i zera'i olarak) haram kılınmıştır.¹⁷⁹

2.5.2. Uyuşturucu Madde Kullanımı

Uyuşturucu; sakinleştirici ve uyarıcı etkileri olan, giderek daha fazla alma isteği uyandıran ve alınmadığında yoksunluk belirtileri doğuran kimyasal maddelere denir.¹⁸⁰

Esrar, afyon, eroin, kokain, morfin, ekstazi, bonzai gibi uyuşturucu maddeler, alkollü içeceklerin tesirlerini fazlasıyla taşımaktadır. Hayrettin Karaman'a göre: "İslamın ana kaynakları, helal ve haramların bir kısmını zikretmiş, geri kalanların, helal ve haram kılınma illetini taşımalarına göre hükme bağlanmasını istemiştir."¹⁸¹ Bu kaideye göre, haram hükmünün illetini (sarhoş etme, uyuşturma) taşıyan bütün maddeleri vucuda almak haramdır.¹⁸² Bu maddeleri kullanma, aklı ve iradeyi işlemez hale getirdiği ve insanları zehirlediği için haram kabul edilmektedir.

Uyuşturucu maddeleri kullanma, günümüzde gençler arasında yaygınlaşan ve onların hayatlarını tehdit eden bir duruma gelmiştir. İçinde uyuşturucu özelliği bulunan ama farklı zamanlarda ve yerlerde değişik isimlerle anılan bu maddeler, çoğu zaman insanların ölümlerine neden olmaktadır.

2.5.3. Kumar ve Şans Oyunları Oynama

¹⁷⁸ <http://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/alkol-bagimliliği>, 29 Nisan 2015.

¹⁷⁹ Hayrettin Karaman, **Günlük Hayatımızda Helaller ve Haramlar**, İz Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 44-45.

¹⁸⁰ <http://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/madde-bagimliliği>, 29 Nisan 2015.

¹⁸¹ A.g.e., s. 45-46.

¹⁸² A.e., s. 46.

Kumar, sözlükte ortaya para koyarak oynanan talih oyunu anlamına gelmektedir.¹⁸³ Türkçeye, Arapça olan ‘kımâr’ kelimesinden geçmiştir. Kumar, şans ve becerinin birlikte veya tek başına söz konusu olduğu bir olayın, yarışmanın ya da belirsiz bir şeyin sonucu üzerine bahse tutuşma ve bu yolla kazanç elde etme şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁸⁴

Kumar; haksız kazanç, mal ve zaman israfı, irade zaafı ve toplumsal çözülme gibi değişik olumsuzluklara yol açtığı için, başta İslam dini olmak üzere diğer dinler ve ahlak öğretilerince yasaklanmıştır.¹⁸⁵ Her toplumda farklı isim ve şekillerde görülen bu şans oyunu, hem eğlenme hem de para kazanma amacıyla oynanmaktadır. Eğlence ya da kazanç amacıyla yapılan bu fiil, her iki durumda da failinde bağımlılık yapmaktadır.

Şekli ve sebep olduğu kötü durumlar açısından kişinin ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyen bu fiil, içki ile beraber yasaklanmıştır. Kur’an, sebep olduğu ferdi, ailevi ve toplumsal sorunlar nedeniyle bu fiili, “şeytan işi bir pislik”¹⁸⁶ olarak nitelendirmiştir. Ayetin devamında, şeytanın sarhoş eden maddeleri ve kumar gibi şans oyunlarını kullanarak insanlar arasına düşmanlık ve kin sokacağı ve sonuç olarak da insanları Allah’ı anmaktan alıkoyacağı vurgulanmaktadır.¹⁸⁷ Bu bakımdan kumar, insanların arasını açan, insanları birbirine düşüren, toplumun huzurunu bozan ve bazen cinayete de sebep olan kötü bir fiildir.

Ayette geçen ‘meysir’ kelimesiyle, cahiliye döneminde yaygın olan kumar âdetine atıf yapılsa da, içki yasağında olduğu gibi örnek üzerinden bir davranış türünün ve ortak illete sahip benzer çeşitlerinin yasaklanması kastedilmektedir.¹⁸⁸ Cahiliye döneminde, üzerinde pay ve risk değerleri yazılı ağaç kabuklarının

¹⁸³ Türkçe Sözlük, TDK, s.1524.

¹⁸⁴ Ali Bardakoğlu, “Kumar”, TDV İslam Ansiklopedisi, s. 364-367.

¹⁸⁵ A.g.e., s. 364-367.

¹⁸⁶ Maide Suresi, 5/91.

¹⁸⁷ Maide Suresi, 5/91.

¹⁸⁸ Ali Bardakoğlu, “Kumar”, TDV İslam Ansiklopedisi, s. 364-367.

çekilmesi şeklinde oynanan kumarın, günümüzde farklı şekilleri mevcuttur.¹⁸⁹ Bu bakımdan kumarda aslolan şekil değil yöntem ve sonuçlarıdır.

Günümüzde insanların kumar nitelikli şans oyunlarını oynayabilmeleri için legal ve illegal kumarhaneler mevcuttur. Türkiye’de ve dünyada piyango, iddaa, loto ve at yarışlarıyla milyonlarca insan kumar oynamaktadır. Birçok insanın, kazansa da kaybetse de kumar oynamaları sebebiyle aileleri dağılmaktadır. Bu da ferdi ve içtimai açıdan maddi ve manevi çöküşlere neden olmaktadır.

Kur’an-ı Kerim’in hükmünden anlaşılabacağı üzere, kumarın hem şekli hem de neticeleri bakımından haram olmasının sebepleri arasında şunlar sıralanabilir: Haksız ve emeksiz kazanç elde etme, kin ve düşmanlığa neden olma, bağımlılık yapma, ibadete engel olma ve zaman israf etme.

Sonuç olarak, İslam’da içki içmenin, uyuşturucu madde kullanımının ve kumar oynamanın haram olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Bu tür zararlı alışkanlıkları bizzat kullanmak veya yapmak haram olduğu gibi, teşvik etmek, teşhir etmek ve ticaretini yapmak da sedd-i zerai açısından haram kılınmıştır. Yukarıda verilen hükümlerden anlaşılabacağı üzere, bahsedilen kötü alışkanlıkların kullanımının televizyon programlarında (normal bir şey gibi) gösterilmesi, İslam dini açısından uygun görülmemektedir.

2.6. Yalan

Sözlükte “doğru olmayan, gerçeğe uygun olmayan söz”¹⁹⁰ olarak tanımlanan yalanın Arapçadaki karşılığı kizbtir. Kezib (kizb), doğruluğun karşıtı, bir konuda gerçeğe aykırı haber veya bilgi vermek, söz ve vakaya uygun olmamak diye tanımlanmaktadır.¹⁹¹ Kezib kelimesinin ayet, hadis ve diğer İslami kaynaklarda “gerçeğe aykırı konuşmak” anlamında masdar ve “gerçeğe uygun olmayan söz ve

¹⁸⁹ A.g.e., s. 364-367.

¹⁹⁰ Türkçe Sözlük, TDK, s. 2510.

¹⁹¹ Mustafa Çağrı, “Yalan,” **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 43, Ankara 2013, s.297-300.

haber” anlamında isim olarak kullanıldığı görülmektedir.¹⁹² Dilimizde tekzip etmek olarak kullanılan yalanlamak da bu manada kullanılmaktadır.

İmam Gazali, yalanın çirkinliğini ve kötülüğünü anlamak için başkalarının söylediği yalanlara bakmayı tavsiye etmektedir. Gazali, kendi nazarımızda, yalan söyleyenin durumunun hor ve hakir olduğunu belirterek, başkaları karşısında düşebileceğimiz duruma dikkat çekmektedir.¹⁹³ Yalan söyleyen kişinin, insanlar karşısında hor ve hakir durumuna düşeceği düşünüldüğünde, onun Allah karşısındaki durumunu hesaba katması gerekmektedir.

Kur’an-ı Kerim’de kezib ve türevlerinin 280 yerde geçmesi ve bunların çoğunun “bir şeyi yalana nisbet etmek” anlamında kullanılan tekzip masdarından türemiş olması, yalan ve türevlerinin insan için ne kadar tehlikeli olduğunu göstermektedir.¹⁹⁴ Yalan söylemek, yalancı şahitlikte bulunmak, yalan yere yemin etmek, yalancılıkla suçlamak, iftira atmak, Allah hakkında yalan uydurmak ve Allah’ın varlığını inkar etmek gibi, içinde yalan bulunan birçok söz ve davranış, Kur’an-ı Kerim tarafından kınanmıştır. Kur’an’da yalan söyleyenlerin bazıları da, Allah’ın gönderdiği açık hakikatleri yalan saymaları sebebiyle inkarcılar ve münafıklar olarak nitelendirilmiştir. Birçok ayette, bu iki zümre hakkında Allah’ın delillerini inkarları sebebiyle ‘yalancılar’ ifadesi kullanılmıştır.¹⁹⁵ Kur’an-ı Kerim’de yalanın, Allah’ın varlığını inkarları sebebiyle kafirlerin, inanmadıkları halde inandık dedikleri için münafıkların bir özelliği olduğu belirtilmektedir.

Kur’an-ı Kerim’in birçok yerinde yalan açık bir şekilde yasaklanmıştır. “Yalan sözden sakınınız”¹⁹⁶, “Ey iman edenler! Allah’tan korkun ve doğru söz söyleyin”¹⁹⁷

¹⁹² A.g.e., a.y.

¹⁹³ İmam Gazali, **Müslümanca Bir Hayat: Bidayetü’l Hidaye**, çev. Abdullah Demiray, Semerkant, İstanbul 2013, s. 104.

¹⁹⁴ Mustafa Çağrı, “Yalan,” **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 297-300.

¹⁹⁵ A.g.e., a.y.

¹⁹⁶ Hac Suresi, 22. 30.

¹⁹⁷ Ahzab Suresi, 33. 70.

gibi ayetlerle Allah, insanları yalandan uzaklaştırmaya çalışmış ve insanlara doğru olmayı öğütlemiştir.

Hiz. Muhammed'in (sas), bu konuyla ilgili hadislerde ise yalanın münafık sıfatı olduğu belirtilmiştir. O, şakadan bile olsa, yalan söylemenin günah olduğunu vurgulamıştır. Kendisi de böyle yaşayan Hiz Muhammed, yaşlı bir kadına "yaşlılar cennete girmeyecek" diyerek şaka yapmış, daha sonra da bunun doğru bir söz olduğunu, yaşlıların cennete genç olarak gireceklerini söylemiştir.¹⁹⁸

Yalan hakkında Kur'an-ı Kerim,

*"Ey iman edenler! Hak üzere durup adaleti yerine getirmeye çalışan hakimler ve Allah için doğru söyleyen şahitler olun. Velez ki, o şahitliğiniz nefisleriniz yahut ana babanızla yakın akrabanız aleyhine olsun; hakkında şahitlik yapılan kimseler ister zengin ister fakir olsun..."*¹⁹⁹

ayetiyle en zor şartlarda bile doğruluktan ayrılmamız, aleyhine olduğumuz kişi kendimiz, anne babamız ya da yakın akrabamız da olsa yalandan ve yalancı şahitlikten uzak durmamız istenmektedir. Yalan söyleyen ve yalan şahitlik yapanın durumu ile alakalı bir hadis ise şöyledir:

*"Rasulallah (sas), sahabeye "Size büyük günahların en büyüğünü haber vereyim mi?" buyurmuş ve bunu üç kere tekrar etmişlerdi. Biz: 'Evet' deyince: 'Allah'a şirk koştak, anne ve baba haklarına riayetsizlik, cana kıymak" buyurdular. Bu sırada dayanmış durumda idi, yere oturup: 'Haberiniz olsun yalan söz, yalan şahitlik!' dedi ve bunu o kadar tekrar etti ki, 'keşke kesse artık" temennisinde bulunduk."*²⁰⁰

¹⁹⁸ Tirmizi, Şemail, s.144.

¹⁹⁹ Nisa Suresi, 4. 135.

²⁰⁰ Buhari, Şehadat 10, Edep 6, İsti'zan 35, İstıtabe 1; Müslim, İman 143; Tirmizi, Şehadat 3

Yukarıdaki hadiste Hz. Muhammed (sas), yalanı ve yalan yere şahitliği, şirk ve adam öldürme gibi büyük günahlarla bir sayarak bu söz ve fiillerin kötülüğünü anlatmaya çalışmıştır. Hz. Peygamber'in bu konudaki mesajının önemi, sahabenin bu meselenin ağırlığı altında ezildiklerinden anlaşılmaktadır. Yine Hz Muhammed (sas) yalanın kötü neticelerini anlatan bir hadis-i şerifinde; "...Yalancılık kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. İnsan yalancılık yapa yapa, nihayet Allah katında yalancılardan yazılır."²⁰¹ buyurarak yalanın, insanı sonunda cehenneme götüreceğini haber vermiştir.

Hz. Muhammed (sas), yalanın kişiye vereceği zararları sık sık dile getirmiş ve bu konuda insanları doğruluğa davet etmiştir. Bu konu ile alakalı yaşanan Ka'b b. Malik olayı incelenmeye değerdir. Ka'b b. Malik, katılmadığı bir sefer sonrasında diğer insanlar gibi mazeret sunmamış, Hz. Peygamber'e doğruyu söyleyerek bir mazereti olmadığını itiraf etmiştir. Bunun üzerine insanlarla konuşmama cezası almış ve bu ceza elli gün devam etmiştir. Ceza sürecine isyan etmeden sabreden Ka'b b. Malik, hakkında inen af ayeti²⁰² ile bağışlanmasından sonra "ben doğruluğumla kurtuldum" diyerek doğruluğun mükafatının olduğunu göstermiştir.²⁰³

Yalan konusunda yaptıkları açıklamalarla birçok İslam âlimi, yalanın büyük günahlardan biri olduğunu vurgulamışlardır. Bunların içerisinde Mâverdi, neden olduğu kötü sonuçları yüzünden yalanı bütün kötülüklerin toplamı, bütün çirkinliklerin temeli, düşmanlığa kadar varan bir dizi kötülüğün başı olarak nitelendirmiştir.²⁰⁴ Mâverdi, yalanın sebeplerini sayarken de; kişinin menfaat elde etme, zararı önleme, söze tatlılık katma ve düşmana zarar verme amaçları taşıdığını belirtmiştir.²⁰⁵ İbni Hazm da yalanı, her türlü kötülüğün aslı olarak görmüş ve Allah'ı inkar etmenin, yalanın bir türü olduğunu belirtmiştir.²⁰⁶

²⁰¹ Buhari, Edep, 69; Müslim, Birr, 103-105.

²⁰² Tövbe Suresi, 9/ 118.

²⁰³ Müslim, Tevbe, 9.

²⁰⁴ Mustafa Çağrı, "Yalan" TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara 2013, cilt: 43, s. 297-300.

²⁰⁵ A.g.e., a.y.

²⁰⁶ A.g.e., a.y.

Kur'an ve hadislerde açık bir şekilde kötülüğü vurgulanan yalanın caiz olabileceği yerler de belirtilmiştir. Hadis-i Şeriflerde bir kötülüğü engellemek amacıyla -başka bir seçenek yoksa- yalan söylenebileceği belirtilmiştir. Bunlar, aralarında geçimsizlik bulunan karı kocayı barıştırmak, savaş sırasında düşmanı şaşırtmak ve insanlar arasında husumeti önlemek için söylenen yalanlardır. Burada aslonan düşmanın tehlikesini bertaraf etmek ve toplumsal barışı sağlamak olmalıdır. En küçük bir olayda yalana kapı aralamak, günahı yaygınlaştırmaktan başka bir amaca hizmet etmeyecektir.

Bu konu ile alakalı Hicret esnasında yaşanan bir olay, meseleyi daha da somutlaştıracaktır. Hz. Muhammed (sas) ve Ebu Bekir (ra), Mekke'den Medine'ye hicret etmek için yola çıktıklarında, müşrikler onları yakalayıp getirene yüz deve ödül vaad etmişlerdi. Bu ödül için yola çıkanlardan birisi, Süraka b. Malik'ti. Süraka, yolda Hz. Muhammed'i bulmuş ama yanına yaklaşıp yaklaşmamıştı. Onun Peygamber olduğunu anladıktan sonra Süraka, "Ey Allah'ın Nebisi! Ne dilersen emreyle" demiş, Rasulallah da ona "Sen geride dur, arkamızdan gelenleri bırakma" diye karşılık vermiştir.²⁰⁷ Emri alan Süraka da sözünü tutarak Rasulullah'ı yakalamaya gelen müşrikleri başka bir yöne sürmüştür.²⁰⁸ Bir diğer örnek de, Uhud Savaşı sırasında düşman saflarından müslüman olup Allah Rasulü'ne biat eden Nuaym b. Mes'ud'un yaptıklarıdır: Nuaym, Rasulallah'ın emriyle her iki tarafa da yalan söyleyerek yahudilerle müşriklerin ittifaklarını bozmuştur.²⁰⁹ Bu tür olaylar haricinde Allah Rasulü, yalana düşman olduğunu açık açık belirtmiş ve ashabına yalandan kaçınmalarını tenbihlemiştir.

İslam dininde doğruluğun iyiliğe, yalancılığın da kötülüğe sebep olacağı belirtilmiştir.²¹⁰ Her müslüman, bu kurala uymakla yükümlü ve bu konudaki davranışlarından sorumlu tutulmuştur. Sonuç olarak müslümanların görevi, Kur'an'ın

²⁰⁷ İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 5. Baskı, Ankara 2007, s. 124.

²⁰⁸ A.g.e., a.y.

²⁰⁹ A.g.e., 189.

²¹⁰ Müslim, Birr, 103.

öğütlerine uymak, Hz. Muhammed'i örnek almak, yalan söylemekten kaçınmak, kötü davranışların toplumsal huzuru bozacağını ve güven ortamına zarar vereceğini bilmektir.²¹¹

2.7. Argo ve Küfürlü Konuşma

İnsanların farketmeden yaygın bir şekilde işlediği günahlar, genellikle ağızdan çıkmaktadır. Yalan, gıybet ve küfürlü konuşmak, toplumda normal görülen fakat dinen yasak olduğu açık nasslarla sabit fiillerdir.

Dini terminoloji olarak Allah'ı inkar etme anlamına gelen 'küfür', sözcük anlamı olarak bir şeyin üzerini örtmek demektir. Halk arasında ise küfür, hakaret etme, kötü söz söyleme, sövme anlamlarında kullanılmaktadır. Argo ise kaba konuşma, varoş ağzıyla konuşma ve küfürlü konuşma anlamlarında kullanılmaktadır. Halk arasında 'sövme' olarak tabir edilen bu durum, kişinin karşısındaki insana hoşlanmayacağı kelimeler ve tabirlerle eziyet etmesidir. Zulmün ve eziyetin her türlüşünün yasaklandığı İslam dininde, sövme de kul hakkına girmektedir. Kul hakkına girmek ise Allah'ın yasak kıldığı durumlardandır.

²¹¹ Mehmet Şahinbaş, **İlköğretim Dinkültürü ve Ahlak Bilgisi 6 Ders Kitabı**, Tutku Yayıncılık, Ankara 2014, s.90.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TELEVİZYONDA YAYINLANMIŞ VE YAYINLANMAKTA OLAN POPÜLER TÜRK DİZİLERİNİN DİNİ VE AHLAKİ AÇIDAN İNCELENMESİ

3.1. Kiraz Mevsimi

3.1.1. Kiraz Mevsimi Dizisinin Konusu ve Karakterleri

Güney Kore yapımı olan *A Gentleman's Dignity* (Centilmenler Kulübü) adlı bir diziden uyarlandığı konusunda haberler yapılan *Kiraz Mevsimi*, Fox TV'de 2014 yılında yayınlanmaya başlamıştır.²¹² Romantik komedi tarzında seyircinin karşısına çıkarılan bu dizi, Öykü adlı üniversiteli bir kızın - hayali olan - moda tasarımcısı olmak istemesini ve bu süreçte başına gelen olayları anlatmaktadır. Diziye adını veren şey ise, Öykü'nün *Kiraz Mevsimi* adını koyduğu kıyafet tasarım katalogu olmuştur.

Dizinin konusunu ve ilerleyişini daha iyi anlatabilmek adına, öncelikle dizi karakterleri birer cümleyle tanıtılacaktır.

Öykü, ekonomik açıdan orta düzey insanların olduğu bir mahallede yaşamaktadır. Saf ve çocuksu halleri olan Öykü, küçüklüğünden beri arkadaşı Mete'ye platonik olarak aşiktir. Kendisi üniversitede okuyan hayalperest bir kızdır.

Mete, çocukluğunu - Öykü'nün de yaşadığı - eski mahallesinde geçirmiştir. Babasının işlerini büyütmesi ile yıllar önce mahalleden taşınmışlardır. Evin tek erkek çocuğu olan Mete, Ayaz'ın üniversiteden arkadaşıdır. Kendisi, dostluğa ve dürüstlüğe önem veren, korumacı kişiliğe sahip başarılı bir mimardır.

²¹² www.hurriyet.com.tr/kelebek/keyif/27421176.asp?noMobile=true, 4 Şubat 2015.

Ayaz, tanıştığı kadınlarla tek gecelik ilişki yaşayabilen, Öykü'yü tanıyacağı zamana kadar aşkın varolduğuna inanmayan yakışıklı biridir. Ünlü modacı Önem Dinçer'in (Öykü'nün hayran olduğu modacı) tek oğludur. O, Mete'nin hem iş ortağı hem de en yakın arkadaşısıdır. Öykü ile Ayaz, tesadüfen karşılaşmışlar ve bu karşılaşmalarında onların cep telefonları karışmıştır. Başlarda bir şakayla başlayan Ayaz ile Öykü'nün aşkları, ilerleyen zamanlarda gerçeğe dönüşmüştür.

Şeyma, zeki ve güzel bir kız olmasına rağmen bu özelliklerini kullanarak kötülük yapmaktadır. Zengin bir koca ile evlenerek lüks bir hayat yaşamak isteyen Şeyma, bu yüzden birçok yanlış ilişki yaşamıştır. Mete'nin sevgisini kazanan Şeyma, daha önceki hataları peşini bırakmadığı için zor durumda kalmaktadır.

Burcu, Öykü'nün üniversiteden yakın arkadaşısıdır. Mete'nin temiz kalpli kardeşi olan Burcu, eski mahallesinden tanıdığı, üniversiteden de arkadaşı olan Emre'ye aşıktır.

İlker, Mete ile Ayaz'ın üniversiteden arkadaşısıdır. O, zengin bir ailenin kızı olan Sibel ile evlenmiş ve ondan çok korkmaktadır Büyük bir kafe işleten İlker, karısını her fırsatta aldatmaya çalışmakta, bu nedenle, kafede çalışacak genç ve güzel bayanlar aramaktadır.

Sibel, varlıklı bir ailenin kızı, aynı zamanda da Önem'in yakın arkadaşısıdır. İlker'in çapkın biri olduğunu bilen Sibel, kocasını sürekli takip etmektedir. O, çocuk sahibi olmak istemesine rağmen, İlker bunun düşüncesinden bile korkmaktadır.

Emre, çalışkan, yakışıklı ve iyi kalpli biridir. Küçük yaşta ailesini depremde kaybeden Emre, anneannesinin yanında büyümüştür. O, okul dışında taksicilik yapmakta ve aynı zamanda, mahallenin futbol takımını çalıştırmaktadır.

Önem, başarılı ve meşhur bir modacıdır. Mete'nin babası ile aşk yaşayan Önem, iş konusunda çok acımasız bir kişiliğe sahiptir.

Dizide beş erkek ve beş kadının aralarındaki arkadaşlıkları, aşk maceraları, birbiri ile kavgaları, kıskançlıkları ve yaşadıkları aksilikler komik bir tarzda anlatılmaktadır. Dizinin ilk bölümlerinde herkes farklı birinden hoşlanmakta ama hiç kimse karşısındaki kişiyle duygularını paylaşamamaktadır.

3.1.2. Türk Dizilerinde Yeni Moda: Romantik Komedi

Romantik komedi tarzındaki film ve dizilerde, güzel kadınlar ve yakışıklı erkekler ön plana çıkmaktadır. Dizideki erkek ve kadınlar, aralarındaki rahat tavır ve davranışları ile ahlaki ve dini kaidelerin sınırlarını zorlamaktadırlar. Bu tür yapımlarda, tek gecelik arkadaşlıklar (cinsel ilişki), toplum içinde öpüşmeler, çapkınlık diye tarif edilen aldatmalar normal bir davranış gibi gösterilmektedir. İzleyiciye sunulan bu hayat tarzında, yirmi yaşını geçmiş bir kızın, bir erkekle hiç öpüşmemiş olması, garipsenmektedir. Dizide, bir kızın evlenmeden önce flört etmesi ve cinsel ilişkiye girmesi normal karşılanmaktadır.

Dizide rol alan kadınlar, her zaman makyajlı bir şekilde, çoğu zaman da dekolte kıyafetleriyle gösterilmektedir. Erkekler ise, çapkın ve hovarda olarak yansıtılmaktadır. Karakterlerin arasında bakirelik alay konusu olmakta, alay edilen kişi ise bu durumu, namus ve din hassasiyeti olarak belirtmemektedir. Bakireliği ile alay edilen kişi ise, ilk fırsatta bu ayıbını (!) kapatmaya çalışmaktadır. Erkekler, istedikleri zaman istedikleri kadar kadınla beraber olabilmekte, bu durum ise çapkınlık olarak adlandırılmaktadır. Bu şekildeki gayr-i ahlaki tutum, davranış ve fiiller, izleyiciler karşısında hafife indirgenmekte, insanlara sempatik ve makul gösterilmektedir.

3.1.3. Kiraz Mevsimi Dizisinde Gösterilen Olumsuz Tutum ve Davranışlar

Cinsellik ve Müstehcenlik

Romantik komedi tarzındaki film ve dizilerde, ön plana çıkan konuların başında cinsellik gelmektedir. *Kiraz Mevsimi* dizisindeki erkek ve kadın ilişkileri, İslam dininin kurallarına ve Türk kültürüne aykırı bir şekilde gösterilmektedir. Bu bölümde vereceğimiz birkaç örnekle, mesele daha da somut hale getirilecektir.

Ayaz, dizinin ilk bölümünde, tanımadığı bir kadın ile aynı yatakta gözlerini açar. Önceki gece ne olduğunu ve kiminle olduğunu hatırlamayan Ayaz, yavaş yavaş kadına dönerek 'bari güzel olsaydı' der. Kadını görünce 'ohh' diyerek (kadın güzel olduğu için) rahat bir şekilde yataktan çıkar. Ayaz'ın ardından uyanan kadın, mutlu olduğunu belirterek, ona nasıl ulaşacağını sorar. O, ben sana ulaşırım diyerek kadının evinden ayrılır. Bu sahnede Ayaz, hiç tanımadığı bir kadınla cinsel ilişkiye girmiş ve rahat bir şekilde kadından ayrılmıştır.

Ayaz ve Öykü, komik bir şekilde karşılaşmış (Öykü, otobüste Ayaz'ın kucağına düşer) ve birbirlerinden hiç de hoşlanmamışlardır. Ayaz'ın mimarlık şirketi, Öykü'nün mahallesinde Avm projesine başlamıştır. Öykü'nün Mete ile olan arkadaşlığı vesilesiyle, birbirinden hoşlanmayan ikilinin yolları tekrar kesişir. Mete'yi seven ama ona hiçbir zaman açılmayan Öykü'nün bu halini, Ayaz fark etmiştir. Öykü ile ilgilenmeye başlayan Ayaz, ondan hoşlanmaya başlamıştır.

Öykü ile Şeyma, Burcu'nun doğum günü partisine katılırlar. Partide Mete'nin gözüne giren Şeyma, dengeleri bozmuştur. Bu saatten sonra Öykü, Ayaz ile sahte sevgili rolü oynamaya başlamıştır. Bu oyunda Öykü, Mete'yi gördüğünde Ayaz'a yakınlaşmakta, Mete olmadığı zamanlarda ise Ayaz'dan kurtulmaya çalışmaktadır.

Mete, Ayaz ve Öykü'nün birlikte oturdukları bir kafedeyken Şeyma, Öykü'nün daha önce hiç kimse ile öpüşmediğini söyler. Öykü'nün bu durumuna, Ayaz hariç diğerleri gülerler. Arkadaşlarının arasında mahcup olan Öykü, Ayaz'ın dudaklarından öperek olay yerini terk eder.

Şeyma'nın Mete ile birlikteyken aynı zamanda başka biriyle ilişkide olduğunu öğrenen Ayaz, bu durumu Mete'ye söyler. Şeyma ise, Ayaz'dan daha önce

davranarak bir plan yapar. Şeyma, kendisiyle ilişki yaşadığı Rıza'nın (evli biri) evine giderek onu karısına şikayet etmekle tehdit eder. O, Rıza'ya ilişkilerinin bir yıl önce bittiğini ve bu ilişkinin önemsiz bir süreç olduğunu, Mete'nin yanında söylemesini ister. Tehdide boyun eğen Rıza, Mete ve Ayaz'ın yanında Şeyma ile ilişkilerinin bir yıl önce bittiğini söylemiştir. Şeyma, yaptığı bu planla Mete'yi kendisine (onu aldatmadığı konusunda) inandırmıştır. Bu olaylarda bir kadının eski erkek arkadaşı ile ilişkisi normal karşılanmıştır. Dizideki karakterlere göre, birisi ile ilişki içindeyken aynı zamanda başka birinin olmaması önemlidir.

Kendisi tam bir kadın düşkünü olan İlker, sahibi olduğu kafeye gelen müşterilerine bile sultanmaktadır. O, iş yerinde iyi vakit geçirebileceği güzel kızlarla çalışmak istemektedir. İlker, karısının olmadığı yer ve zamanlarda evlilik yüzüğünü cebine koyarak zamparalık yapmakta, ondan kurtulabildiği zamanlarda da tavladığı kızlarla beraber olmaktadır. Dizide İlker'in tüm bu hareketleri, komik ve eğlenceli bir şekilde sunulmaktadır. Karısı tarafından zor durumda kaldığı zamanlarda da, arkadaşları tarafından İlker'in bu çapkınlıklarına yardım edilmektedir.

Yukarıda bahsedilen tüm karakterler, bir hafta sonunda Ağva'ya giderler. Gittikleri yerde Mete'nin ailesine ait bir yazlık bulunmaktadır. Tatile giden herkes, aynı evde kalırlar.

Akşam olduğunda ise Mete ile Şeyma, Emre ile Burcu aynı odada kalırlar. Ayaz ile Öykü ise sahilde beraber gecelemişlerdir. İslam dininde bir erkek ile kadının yalnız kalması yasaklanmasına rağmen aralarında nikah olmayan erkek ve kadınların aynı odaları paylaşmaları, dizideki karakterlerden kimseyi rahatsız etmemiştir.²¹³ Aynı odada kalan Şeyma, Mete ile beraber olmak istemiş, Mete ise "bunun (ilk gecenin) özel olmasını istiyorum" diyerek Şeyma'nın teklifini reddetmiştir. İkili, geceyi sırt sırta, aynı yatakta geçirmişlerdir. Mete'nin, Şeyma'nın teklifini reddetmesinin sebebi, ilk gecenin özel olmasını istediği için olmuştur. Bu olayda, cinsel ilişkinin nikahtan sonra olması gerektiğine değinilmemiştir.

²¹³ Buhari, Nikah 111.

Kiraz Mevsimi dizisinde, İslam dinindeki büyük günahlar arasında olan zina, basit (normal) bir fiil gibi gösterilmektedir. Dizinin birçok yerinde bu sahnelerin olması, dini kurallara uygun bir içeriğe sahip olmadığını göstermektedir. Bununla beraber, dizinin Türk toplumunun kültürünü yansıtmadığı ve ahlaki değerlerini taşımadığı görülmüştür.

Yalan

Saf ve çocuksu haliyle sempatik biri olan Öykü, konu Mete olduğunda art arda yalan söyleyebilmektedir. Bu yalanlar sebebiyle, Ayaz ile sevgili rolü yapmak zorunda kalmıştır. Öykü, Ayaz ile sevgili rolüne devam ettiği süreçte, çevresine onlarca yalan söylemiş ve Ayaz'ı da bu yalanlara ortak etmiştir. Belli bir süreden sonra Öykü, sevgili rolünü bitirebilmek için bu sefer de Ayaz'a yalan söylemeye başlamıştır.

Zengin ve meşhur olmaktan başka bir şey düşünmeyen Şeyma, evliliğini söylediği yalanlar üzerine kurmaya çalışmaktadır. O, Mete'nin gönlünü kazanmak için her fırsatta yalan söylemektedir. Mete'yi yalanlarıyla elinde tutmaya çalışan Şeyma, onu kaybetme korkusuyla da yalan söylemektedir. Şeyma, tüm bunları yaparken Öykü'ye olan haset ve kıskançlığını, arkadaşlık kisvesi altında saklamaya çalışmakta ve her fırsatta yalan ve düzenbazlıklarla Öykü'nün ayağını kaydırmaya çalışmaktadır.

İlker, fırsatını bulduğunda karısını başka kadınlarla aldatmaya çalışmakta, rahat rahat çapkınlık yapabilmek için diğer arkadaşlarını söylediği yalanlara ortak etmektedir. İlker'in yalanına ortak olan arkadaşları da bu yalanları dostluk adına söylemektedirler.

Kiraz Mevsimi dizisindeki birçok kişi, rahat bir şekilde yalan söylemektedir. Bu yönüyle yalan, insanların aile içinde ve dostları arasında zor durumlarda başvurulmuş bir araç durumuna sokulmaktadır.

Sonuç olarak, *Kiraz Mevsimi* dizisinde, İslam dini ve Türk kültüründeki değerlere aykırı sahneler tespit edilmiştir. Ahlaki değerlerinin hiçe sayıldığı bu dizinin, dini değerlerle de bağdaşmadığı görülmüştür. İslam’da yasak olan zinanın, dizide normal bir fiil gibi gösterilmesi, insanların dini duygularının zarar görmesine neden olabilmektedir.

3.2. Medcezir

3.2.1. Medcezir Dizisinin Konusu ve Karakterleri

Star Tv’de 2014 yılında yayınlanmaya başlayan *Medcezir* dizisi, yıllardır Türk televizyonlarında dizi ve film olarak karşımıza çıkan ‘zengiz kız, fakir oğlan’ örneğidir. Dizi, İstanbul’un varoş semtlerinden birinde yaşayan Yaman adlı gencin, Türkiye’nin en zengin ailelerinden birinin arasına katılışını konu almaktadır. Dizide, Yaman’ın bu zengin çevrede tutunma mücadelesi, heyecan verici bir şekilde anlatılmaktadır.

Kendisi varoş bir mahallede yaşayan Yaman’ın annesi, pavyonda şarkıcılık yapmaktadır. Küçük yaşta babasını kaybeden Yaman, derslerine sıkı çalışarak yaşadığı kötü hayattan kurtulmaya çalışan başarılı ve mücadeleci bir öğrencidir.

Dizinin ilk bölümünde Yaman’ın sabıkalı abisi Kenan, yakıt istasyonundan lüks bir araba çalar. Kenan, istemeyerek de olsa kardeşi Yaman’ı, bu hırsızlık işine bulaştırır. Hayatını suça bulaşmış ve kimsesiz sokak çocuklarını kurtarmaya adanmış avukat Selim, Yaman’ın davasına katılır. Selim, Yaman’ın suçsuz olduğunu kanıtlayarak serbest kalmasını sağlar. Daha sonra Yaman’ı kendi evine götürerek onunla ilgilenir. Yaman’ı kendi gençliğine benzeten Selim, ona kendi evinin bahçıvanlık işini verir ve onun Asım Şekip Kaya Üniversitesi’nde (burslu) okuyarak eğitimine devam etmesine yardımcı olur.

Yaman'ın dahil olduğu çevre, Asım Şekip Kaya (holding sahibi) gibi zengin insanların, İstanbul'un en güzel yerlerinden birinde, kendilerine özel olarak oluşturdıkları bir yaşam alanıdır. Dizide gösterilen bu çevre, bahçeli ve havuzlu lüks villaların olduğu, sadece kendilerinin katılabildiği klüplerin bulunduğu bir yerdir. Bu yaşam alanı, bir tarafta ormanın diğer tarafta sahilin bulunduğu geniş, güvenli bir yapıya sahiptir.

Dizide gösterilen zengin kadınlar, moda yön veren defileler düzenlemektedirler. Gençler ise lüks arabalara binmekte, istedikleri şekilde para harcayıp günlerini partilerde ve eğlence merkezlerinde geçirmektedirler. Erkekler ise, iş hayatında her şeyi bir araç olarak görmekte, para için her şeyi yapabilmektedirler. Sonradan bu hayata dahil olan avukat Selim ile Yaman hariç, insanlar bu hayatı sevmekte ve bu hayat uğruna her şeyi yapmaktadırlar.

3.2.2. Dizide Sunulan Eğlence ve Tüketime Dayalı Hayat

Medcezir'deki zengin insanlar, güçlerini göstermek adına müzayedeler ve panayırılar düzenlemektedirler. Bu tür organizasyonlar sonucunda elde edilen gelirler, kimsesiz kadınlara ve sokak çocuklarına ulaştırılması amacıyla Asım Şekip Kaya Vakfı'na gitmektedir.

Bu insanlar, fakir ve kimsesizler için yardım toplamalarına rağmen fakirlerden birini, aralarında görmeye tahammül edememektedirler. Mesela, Selim'in zor durumda kalmış ve suça bulaşmış çocuklara yardım etmesi, çevresinde hoş karşılanmamaktadır. Bir diğer örnekte ise, zor durumda kalmış kadınlar için düzenlenen panayırıda, fakir bir kadın (Yaman'ın annesi) aşağılanmıştır. Bu tür davranışlardan, dizideki zengin insanların yardım faaliyetleriyle hayır değil, kendi aralarında gövde gösterisi yaptıkları anlaşılmaktadır. Dizideki yaşananlar, hayatları zevk ve paradan ibaret olan insanların yardım gibi mukaddes bir fiili, bir nevi eğlence aracı olarak gördüklerinin kanıtıdır.

Dizide rol alan zengin insanların çocukları, her fırsatta parti ve eğlence düzenlemektedirler. Bu partilerde, kızlar ve erkekler beraber eğlenirler ve dans ederler. Düzenledikleri eğlencelerin sonunda, herkes sarhoş olur ve gece geç saatlerde evlerine döner. Dizide gösterilen eğlenceler sırasında birçok müstehcen sahne sunulmaktadır.

Yaşları yirmi bile olmayan çocukların altında lüks arabalar bulunmakta, özgür bir şekilde para harcamaktadırlar. Kızlar, sürekli alış veriş yapmakta ve giyecekleri kıyafetleri sanal alemde paylaşmaktadırlar. Dizi bu şekilde, insanlara tüketim kültürünü özendirilmektedir.

3.2.3. Medcezir Dizisinde Gösterilen Olumsuz Tutum ve Davranışlar

Cinsellik ve Müstehcenlik

Medcezir dizisi, sunduğu ahlaki kurallara aykırı hayat tarzları ile Müslüman Türk kültürünü yansıtmamaktadır. Genç kızların dekolte kıyafet giymeleri ve kadınların bu giyinme tarzını 'özgüven' ve 'özgür tarz' olarak nitelemeleri, İslam'daki tesettür anlayışına uymamaktadır. Kızları ve eşleri açık saçık giyinen erkeklerin ise, bu konuda problem çıkartmadıkları görülmektedir. Erkeklerin çoğunun, eşlerini diğer erkeklerden kıskanmadıkları görülmektedir.

Dizideki genç kızların ve erkeklerin rahat bir şekilde arkadaşlık kurmaları, her ortamı paylaşabilmeleri, beraber eğlence düzenlemeleri, İslami kurallara aykırı bir durumdur. Bu gençler, rahat bir şekilde flört etmekte ve bu flört sırasında birbirlerine daha da yakınlaşabilmektedirler. Gençlerin bu davranışlarını, ailelerinin onaylamaları ve onları bu konuda teşvik etmeleri, dizideki gayr-i ahlaki seviyeyi göstermektedir. *Medcezir*'deki cinsellikle ilgili birkaç sahne, dizideki müstehcenliğin derecesini ortaya koyacaktır.

Asım Şekip Kaya, damadı olan Selim'in evine gelir ve kızı (Ender) ile bazı meseleleri konuşur. Kaya, kızına torunu olan Mert'i sorar - odasında cevabı üzerine - "Yoksa odaya kız mı attı?" der. Daha sonra ise, torununun kız arkadaşı edinme konusunda pasif olduğunu vurgulayıp "atsın zaten" diyerek evden ayrılır.

Kaya, küçük kızının her önüne gelenle ilişkiye girmesini görmezden gelmesine rağmen Selim ile evlendiği için büyük kızı Ender'e her fırsatta kızmaktadır. Dizideki aile büyüğünün (A.Ş. Kaya) bu düşünceleri, nikahın önemsenmediğini göstermektedir. Bu mantığa göre, birlikte yaşama diye tabir edilen nikahsız ilişkinin normal karşılandığı anlaşılmaktadır.

Zengin bir ailenin oğlu olan Orkun ile Mira sevgilidirler. Aileleri onlara, ileride evlenecek çiftler olarak bakmaktadırlar. Orkun, aynı zamanda başka bir kızla (Hale) yasak ilişki yaşamaktadır. Hale, Orkun'u kaybetmemek için onun Mira ile birlikteliğini bozmak amacıyla bir plan yapar. Hale, Orkun ile kendisinin sevişme sahnesini içeren videoyu, Mira için verilen bir partide herkese izletir. Bu görüntüler üzerine Orkun ile Mira ayrılırlar. Bu olayda insanların ayıpladığı şey, iki insanın zina etmesi olmamıştır. Sadece Orkun'un Mira'yı başka biriyle aldatması hoş karşılanmamıştır. Bu olaylar sonrasında da Mira, hiç vakit kaybetmeden Yaman ile sevgili olmuştur.

Selim'in duvar komşusu Faruk, Selim'in karısının eski sevgilisidir. Selim bunu hiçbir zaman kabul edememiştir. Selim'den başka herkes, bunu (eski sevgili olmalarını) normal karşılamaktadır. Seyircilere, dizideki bu durum ile 'Kadın evlenmeden önce özgürdür ve her şeyi yapabilir!' mesajı verilmektedir.

Faruk, sık sık bahane üreterek Ender (Selim'in karısı) ile konuşmakta ve ona eskileri hatırlatmaktadır. 'Evli olsak da birbirimizi sevebiliriz' mesajı veren Faruk, Ender'den küçük bir ışık (!) beklemektedir. Dizinin onuncu bölümünde bir iş gezisindeyken otel odasının önünde Ender'in saçlarına dokunarak onu taciz etmiştir. Ender, Faruk'un bu hareketine sıcak bakmamıştır. İlerleyen bölümlerde ise, Faruk'un

karısı, başka bir adamla (Yaman'ın abisi) birlikte olmuştur. Medcezir'de bu tür sahneler ile evli insanların birbirlerini aldatmaları gösterilmektedir.

Kadınlar, dizideki havuz sahnelerinde mayoları ile gösterilmektedir. Sitenin bitişiğinde olan sahildeki plaj görüntülerine de sık sık yer verilmektedir.

Selim ile Ender, çocuklarının olduğu yerde rahat bir şekilde öpüşürler. Evlilik yıldönümünde dans eden Selim ile Ender'i oğulları kameraya almaktadır. 20 yaşındaki oğullarının yanında yatak odası sohbeti yapmaları, dizide aile içi mahremiyet sınırlarının görmezden gelindiğini kanıtlamaktadır.

Kenan hapishaneye düştüğünde, onun kız arkadaşı, Kenan'ı en yakın arkadaşı ile aldatmıştır. Kenan'ın kız arkadaşı ile beraber olan kişi ise aynı zamanda Mira'nın 14 yaşındaki kız kardeşi ile flört etmektedir. Yaman'ın müdahalesi ile küçük kız, adamdan kurtulmuştur. İnsanların bu olaya tepkisi ise, kızın yaşının küçük olduğu yönünde olmuştur. Bu olayda bir adamın, arkadaşının sevgilisini çalması ve 18 yaşından küçük bir kızla flört etmesi ahlaksız bir davranış olarak gösterilmektedir. Halbuki kim olursa olsun biri ile flört etme ya da cinsel ilişkide bulunma, hem dini olarak haram hem de (Türkiye'deki) toplumsal ahlaki kurallarla örtüşmemektedir.

İçki, Kumar

Medcezir dizisinde gösterilen parti ve eğlencelerde sürekli olarak alkol tüketilmektedir. Bu şekilde biten bir parti sonunda kızlar evlerine dönerler. Aşırı şekilde alkol aldığı için Mira, ayakta duramamaktadır. Kız arkadaşları ise Mira'yı kapının önüne bırakıp kendi evlerine giderler. Mira'nın kendi evinin kapısının önünde sarhoş olarak yattığını gören Yaman, onu kucağına alarak kendi odasına götürür ve kanapeye yatırır. Ertesi gün olanları anlatırken Mira'nın annesi duymuş ve ona kızmıştır. Mira'nın annesi ona alkol aldığı için kızmamış, kontrollü içmeyip kendini kaybettiği için kızmıştır.

Selim, Ender'in yokluğunda oğlu Mert ile Yaman'ı akşam yemeğine götürmüş ve hep beraber içki içip sarhoş olmuşlardır. *Medcezir*'de, alkol kullanımı gösterilmekte, İslami olarak uygun olmayan bir fiil, sakıncalı değilmiş gibi sunulmaktadır.

Şiddet

Medcezir'de sık sık yer verilen sahnelerden birisi de kavga sahneleridir. Yaman, zengin insanların dünyasında ayakta kalabilmek için sık sık kavga etmektedir. Bu kavgalar Yaman'ı, arkadaşlarının özellikle de Mert'in yanında daha karizmatik göstermektedir.

Varoşlardan gelmiş olan Yaman, dürüstlüğü ve çalışkanlığının yanında kavgacı bir karakterdir. Bu yönüyle o, kızlar tarafından beğenilmektedir. Kavga etmek ve şiddet uygulamak, dizide olumsuz bir fiil olarak gösterilmesi gerekirken, bunlar kişinin karizmasını artıran bir faktör olarak yansıtılmaktadır.

Argo ve Küfürlü Konuşma

Yaman, yetiştiği varoş ortamlarının etkisiyle, sokak ağzı ile konuşan ama bundan insanların rahatsız olmadığı bir gençtir. Kullandığı sözcüklerden bazıları, argo diye nitelenen uygunsuz sözlerden oluşmaktadır. Bu haliyle Yaman, karizmatik yapısını devam ettirebilmektedir.

3.3. Ulan İstanbul

3.3.1. Ulan İstanbul'un Konusu ve Karakterleri

Murat Onbul'un yönetmenliğini yaptığı 2014'de yayınlanan Ulan İstanbul dizisi, başrollerinde George Clooney, Brad Pitt ve Hollywood'un birçok ünlü karakterinin oynadığı Ocean's Eleven serisinin benzeri bir yapımdır. Meşhur

Hoolywood filmi, zor durumda kalmış eski bir dosta yardım etmek için bir araya gelen 11 kişinin organize hırsızlığını konu almaktadır.²¹⁴ Ulan İstanbul dizisi ise, Kandemir'in hapse düşen bir dostuna yardım etmek için eski hırsızlık çetesini bir araya toplamasıyla başlar. Çete, bir iş daha yapacaktır: Kandemir'in kendisine can borcum var dediği Ali Rıza Kaptan'ı hapishaneden kurtarmak. Bunun için de bir milyon Türk Lirasına ihtiyaçları vardır. Çete, bu parayı da yapacakları organize hırsızlık ve dolandırıcılık işleriyle bir araya getireceklerdir.

Dizinin daha net anlaşılabilmesi için bu bölümde çete üyeleri tanıtılıp onların karakterleri ile ilgili bilgi verilecektir.

Kandemir, dizideki hırsızlık ve dolandırıcılık çetesinin lideri konumundadır. Yıllar önce hapishaneye düştüğünde kendisini terk ettiği karısı, Kandemir'den kızını saklamış ve başka bir adamla evlenmiştir. Kandemir ise ailesi için yaptığı bir hırsızlık sonucu bir yıldan fazla hapishanede kalmış, daha sonra yurt dışında yaşamaya başlamıştır. Yıllar sonra Türkiye'ye gelerek ekibini toplamıştır.

Yapılacak olan hırsızlık ve dolandırıcılık işlerindeki planlamayı Kandemir yapmaktadır. Kendisi babacan biridir; ama yeri geldiğinde sinirlenip gemileri yakabilecek sertliktedir. Çetede ki çocukları o yetiştirmiş ve bununla övünmektedir. Zamanında iyiliğini gördüğü Kaptan'ı kurtarmak için Türkiye'ye gelmiş, Kaptan'ı kurtaracak olan 1 milyon Türk Lirasını bir araya getirmek için ekibini toplamıştır.

Ferdi, çocukluğu yetimhanede geçmiş, belli bir yaştan sonra sokaklarda yaşamını sürdürmüştür. Kendi tabiri ile Kandemir'in elinden tutması ile sokaklardan kurtulmuştur. Tek dostu Karlos olan Ferdi, iyi dövüşmenin yanında duvarlara aşk şiirleri yazan bir hırsız canlandırmaktadır. Kendisi gibi sokaklarda yaşayan çocuklara sahip çıkması ve onları koruyup kollaması yönüyle de sert duruşunun altında iyi kalpli bir kişilik resmedilmektedir..

Arabesk tutkunu olan Karlos - namı diğer Çakal Karlos - dramatik görüntüsü ve sempatik tavırları ile izleyiciler tarafından en sevilen karakterlerdendir. Neredeyse

²¹⁴ www.imdb.com/title/tt240772/, 2 Şubat 2015.

her bölümde yaptığı esprilerle ve kendisine aşık olduğu Yaren ile yaptığı düetlerle diziye renk katmaktadırlar. Karlos ve Yaren'in dizide "Yanarım" adlı şarkıyla yaptıkları düet, Youtube'da 47 milyon kişi tarafından izlenmiştir²¹⁵. Bu durum, Ulan İstanbul dizisinin geniş bir izleyici kitlesine sahip olduğunu ve izleyicilerin dizi oyuncularına olan sempatisini göstermektedir.

Yaren, şöhret olma ümidiyle geldiği İstanbul'da umduğunu bulamamış, hayallerini yitirmiş, pavyonlarda şarkıcılık yapan bir kadındır. Kendi tabiriyle Kandemir sayesinde, o...u olmaktansa hırsız olmayı tercih etmiştir.

Bahadır, bilişim ve teknoloji konusunda uzman olan aynı zamanda psikolojik sorunları bulunan bilgisayar hastasıdır. Bahadır panikatak hastalığından dolayı aşırı heyecanlandığında ve korktuğunda donup kalmaktadır.

Oyunculuk okumuş ama bu konuda talihi yüzüne gülmemiş, Ali Rıza Kaptan'ın tek çocuğu olan Derya, babasını hapishaneden kurtarmanın yollarını ararken aylarca biriktirdiği avukat parasını çaldırılmıştır. Kandemir'in kendisine ulaşması ile parasını çalanların Ferdi ile Karlos olduğunu öğrenmiştir. Çetenin babasını kurtarmak için bir araya geldiğini öğrendiğinde kendisini çeteye zorla kabul ettirmiştir.

İstanbul'da Kandemir ve ekibini bir arada tutan tek şey dostluktur. Ancak Kandemir'in, eski ve değerli dostu olan Ali Rıza Kaptan'ın, kendisi yüzünden cezaevine girdiğini öğrenmesi her şeyi değiştirmiştir. Kandemir ve ekibi, İstanbul'un eski bir mahallesine yeni kimliklerle yerleşmişlerdir. Mahallede, Nevizade adıyla hayatlarına devam eden çete, bir Çin lokantası işiyle de kendilerini kamufule etmişlerdir.

3.3.2. Ulan İstanbul Dizisinin Hırsızlığa Yaklaşımı: Adaletli Çalmak

²¹⁵ https://m.youtube.com/watch?v=S''Yanarım''Karlos-Yaren/SsVjQ_UZg4g , 1 Şubat 2015.

Dizinin ilk bölümünde İstanbul'u anlatan bir şiir seslendirilmektedir. Şiir İstanbul'un hem güzel yanlarını hem de kötü yanlarını anlatmaktadır. Şiirin bir bölümünde şu ifadeler yer almaktadır:

''Burası İstanbul

...

Her gün binlerce ev soyulur, arabalar çalınır, dalgalar, dümenler, dolandırıcılar...

Yedi yirmidört bir saklambaç halidir.

Önün, arkan, sağın, solun çok fazla ebeler ve de sobeler seni.

Beklemediğin bir günde, bir gecede, mutlu bir anda İstanbul çalar.

İstanbul'a güvenip önünde ayakkabı bile bağlanmaz.

Bedeninden ruhunu çalar, ruhun duymaz.

Peki, bu şehrin sizden çaldığını geri nasıl alabilirsiniz?

Adaletle.

Çalarak.

Hayır,

Adaletli çalarak.'' ²¹⁶

Dizinin girişinde başrol oyuncularından Kandemir'in seslendirmesiyle verilen şiirde, adaletli çalmaktan bahsedilmektedir. Adaletli çalmak, dizide resmedilen hırsızlık çetesinin bir nevi kuralı durumundadır. Adaletli çalmak, ihtiyacı olmayandan, ihtiyaçları kadarını, ihtiyaçtan araklama olarak resmedilmektedir. Onlar normal hırsızlar gibi her önüne geleni soymamaktadırlar. Soyacakları insanı önceden çok iyi araştırıp analiz etmektedirler. Hedefe koydukları kişi ya da kişiler, öncelikle zengin olmalıdırlar. Dolandıracakları insanları da genellikle suça bulaşmış kötü insanlardan veya paranın içinde lüks şekilde yaşayan insanlardan seçmektedirler.

Kendilerine belli prensipler belirleyen bu hırsızlık çetesi, yaptıkları hırsızlık ve dolandırıcılıkları "adaletli çalmak" dusturuyla yürütmektedir. Çeteye göre

²¹⁶ www.kanald.com.tr/ulanistanbul/1-bölüm/24864, 2 Şubat 2015.

adaletli çalmanın bazı kuralları vardır. Bunlar: zenginden çalmalı, asla fakirin, emekçinin parasına el sürmemeli; yapılan hırsızlığın ölçüsü ve miktarı, hedefe konulan kişinin ekonomik durumunu zora sokmamalı; dolandırılacak kişiler sahtekar, kanunsuz ya da lüks içinde yaşayan insanlardan seçilmeli; dolandırılan insanlardan elde edilen paralar eğer fakirlerin parası ise, paralar fakirlere iade edilmelidir. Kısaca adaletli çalma prensibi bu şekilde özetlenmektedir.

Bu özellikler akıllara Robin Hood karakterini getirmektedir. Bu yönüyle dizinin izleyicinin aklına getirdiği ilk şey, ‘zenginden çalıp fakire veren iyi adamlar bunlar’ düşüncesidir. Uyarlanan filmlerinde ya da anlatılan kitaplarda Robin Hood, zenginlerin mallarını çalıp fakirlere dağıtan bir kahraman olarak bilinmiş, insanların algı dünyasında hiçbir zaman hırsız olarak canlanmamıştır.²¹⁷ O bir halk kahramanı olarak kabul edilmiştir. *Ulan İstanbul* dizisindeki Türk tarzı Robin Hood’ların da aynı algıyı oluşturacağı gözükmemektedir.

Dizinin ilk bölümünde Ferdi ile Karlos’un yaptıkları bir hırsızlık işi gösterilmektedir. İkili, Eminönü’nde bir bankanın önünde lüks bir araçtan inen kırmızı ceketli bir kadını hedef almışlardır. Bunlar, bir ara farklı bir iş ile ilgilenirken hedeflerindeki kadına bir telefon gelir ve arabasına binip uzaklaşır; ama arka taraftan yürüyerek gelen kırmızı bir ceketli başka bir kadın bankaya girer. İkili, kadının çantasına koyduğu zarftaki parayı, hissettirmeden çalarak bankadan kaçarlar. Bu kadın, Kaptan’ın kızı Derya’dır. Para da aylardır yemeden içmeden biriktirdiği avukat parasıdır. Derya, babasının dostu olan Kandemir ile buluştuğunda parasını çalanların Ferdi ve Karlos olduklarını anlar ve bunun için Kandemir’i suçlar. Kandemir de onlara dönerek ‘Bu kadar mı düştünüz, ben size böyle mi öğrettim?’ diyerek kızar ve Derya’dan özür dileyip parasını kendisine geri vereceğini belirtir. Bu yaşanan olay, çetenin nasıl bir hırsızlık felsefesinin olduğunu göstermektedir.

3.3.3. Ulan İstanbul Dizisinde Gösterilen Olumsuz Tutum ve Davranışlar

²¹⁷ tr.m.wikipedia.org/wiki/Robin-Hood, 1 Şubat 2015.

Hırsızlık, Dolandırıcılık ve Sahtekarlık

Ulan İstanbul dizisi, başlı başına bir hırsızlık ve dolandırıcılık dizisidir. Çete, dizinin her bölümünde, bir veya birilerinin üzerinde çalışıp yaptıkları plan doğrultusunda, hedefledikleri kişiyi soymaktadırlar. Dolandırıcılığı meslek haline getiren çete, işe başlamadan önce Kandemir’e ‘‘bu sefer iş ne ağabey’’ diye sorar. Kandemir de gülümseyerek ‘‘çok eğleneceğiz’’ sözüyle planı anlatmaya başlar. Dizideki tüm hırsızlık olaylarını anlatmak mümkün olmayacağı için sadece ikinci bölümde organize olarak yapılan bir hırsızlık olayı anlatılacaktır.

Hedefteki kişi, Türkiye’de magazinsel olarak kendinden sık sık bahsettiren, en küçük hareketi bile haber yapılan pop şarkıcısı bir kadındır. Şarkıcı hakkında yapılan en son haberlerden birisi, banyosuna taktırdığı altından yapılmış bir klozettir. Çete, 100.000 Türk Lirası değerindeki bu klozeti hissettirmeden çalıp paraya çevirecektir.

Ferdi ile Karlos, bir böcek ilaçlama şirketi kılıfıyla şarkıcının evine girerler. Eve giren ikili, ilaçlama bahanesi ile evdeki insanları çıkartıp evin birçok yerinin ve banyodaki klozetin fotoğraflarını çekerler. Suyla doldurdukları ilaç pompasını da etrafa sıktıktan sonra evden ayrılırlar.

Ekip, kendileri tarafından uydurulmuş ‘‘Ev Kafası’’ adlı bir televizyon programı için ünlü popçunun evine konuk olurlar. Zaten kendini ve evini anlatmaya bayılan ünlü popçu, Derya ve Yaren ile en son yatak odasını gezerlerken Karlos ve Ferdi, altından yapılmış klozeti söküp yerine altın sarısına boyadıkları başka bir klozeti takmayı başarmışlardır. Ekip, programı bitirdikten sonra ünlü popçuya teşekkür edip çaldıkları altından klozetle evden çıkarlar. Daha sonra da bu tür işler için gittikleri Tuncer adlı alıcıya altın klozeti satarak parasını alırlar.

Hırsızlık, dolandırıcılık ve sahtekarlık gibi suçların karma bir şekilde işlendiği bu türlü işler bir operasyon edasıyla sunularak diziye heyecan katılmaktadır. Kılık değiştirme, oyunculuk segileme gibi yöntemlerle işin içine renk katılmaktadır. Başarı ile gerçekleşen soygun sonucunda ekibin bir araya gelerek kutlama yapmaları

ve soygun sırasındaki birbirlerinin performanslarını takdir etmeleri, yapılan işi seyirci karşısında daha da güzel hale getirmektedir.

İçki, Kumar, Uyuşturucu vb. Kötü Alışkanlıklar

Ulan İstanbul dizisindeki hırsızlık çetesi, ihtiyaçları olan parayı genellikle dolandırıcılık ve hırsızlık ile elde etmeye çalışmaktadırlar. Yapılan planda ters giden bir şey olduğu zaman yerine göre risk alarak kumar oynamaktadırlar.

Dizinin üçüncü bölümünde, sokak dövüşleri düzenleyip kumar oynatan 'Sineç' lakaplı çete lideri Vedat bulunmaktadır. Vedat, her zaman sürpriz dövüşçüleri kazandırıp parayı kendisi kapmaktadır. Dövüş müsabakalarında yaptığı sahtekarlıklarla istediği adamı kazandırıp paraların hepsini almaktadır. Sonuca itiraz eden olursa da onları, mekanında adamlarına dövdürtmektedir. Bu kumara, yurt içinden ve yurt dışından dövüş ve kumar meraklıları ilgi göstermektedir.

Yapılan plana göre; Karlos ile Yaren, pokerden sıkılmış, heyecan arayan, zengin, Rus bir aile kılığında Vedat'ın mekanına giderek yüklü bir parayla kumar oynayacaklardır. Bu arada hemşire kılığına giren Derya, Vedat'ın kazandıracığı dövüşçünün suyuna ilaç katarak onu, dövüşte etkisiz hale getirecektir. Bu şekilde dövüşte Kandemir tarafından hile karıştırılarak büyük bir para kazanılacaktır. Plan uygulamaya geçirilmiş; ama ekibin hile yaptığı gün, rakip dövüşçünün askere alınması ile (asker kaçağı olduğu için) dövüş müsabakası ertelenmiştir. Kurdukları dümenin ortaya çıkmasını istemeyen Kandemir ve ekibi, gerçek bir kumar oynamaya karar verirler. Dövüş müsabakasına askere alınan kişinin yerine, kendisi de ısrar ettiği için Ferdi'nin katılması sağlanır. Duruma sevinen Vedat, Ferdi'yi kabul eder ve dövüşü başlatırlar. Ferdi biraz dayak yedikten sonra, Derya'ya olan sevgisinin etkisi ile dövüşü kazanır ve Vedat'ın mekanından kaçır. Kandemir ve ekibi, bu sefer gerçek bir kumar oynayarak para kazanmışlardır.

Beşinci bölümde Kandemir'in ekibi, eski bir tanıdığının kumarhanesine gider. Kandemir, Bahadır'ın cep telefonuna yerleştirdiği düzenek ile rulet masasını

etkileyerek para kazanmaya çalışacaktır. Kumara başladıklarında her şey yolunda gitmiş ve rulet masasında defalarca para kazanmışlardır. Ama Derya'nın düzenek kurulan telefonu içki bardağına düşürmesi ile paranın çoğu tekrar kaybedilmiştir. Kandemir, son parayı İstanbul'un plakası olan 34'e oynamış ve kaybettikleri parayı tekrar kazanmışlardır.

Kandemir ve çetesi sık sık 'kafa dağıtma' ya da 'piiz'²¹⁸ olarak adlandırdıkları içkili muhabbetler düzenlemektedirler. Meyhaneye gitmedikleri zamanlarda bazen bir harabede içmekte bazen de sahilde bir sandalın etrafında sarhoş olup birbirlerine dertlerini anlatmaktadırlar. Beraber içerlerken gönül işlerinden bahis açmaları, hem ortamı yumuşatmakta hem de muhabbetlerini samimi hale getirmektedir. Dizide, içki içmenin bir rahatlama, deşarj olma, sıcak muhabbetlerin oluşmasında bir aracı olduğu mesajı verilmektedir.

Cinsellik, Müstehcenlik

Birbirlerini seven Karlos ve Yaren ikilisi, sürekli olarak cinsellikle ilgili imalarda bulunmaktadır. İkilinin bu konuda espiri yapmaları, komik bir şekilde gösterilmektedir. Karlos, adını koyduğu kanepecilik (sevişme) yapmayı, her fırsatta dile getirmektedir. Karlos'un bu sözlerine, Yaren'in de gülümseyerek "bana mı yürüyorsun" cevapları ile karşılık vermektedir. İkili arasında her bölümde geçen bu söz ve davranışlar, halk dilinde cilveleşmeden başka bir şey değildir.

Kandemir ve ekibinin mahalledeki komşularından olan, Almanya'da yetişmiş Maşuka adındaki kadın, müstehcen ve erotik hareketleri ile gayri ahlaki bir görüntü sergilemektedir. Maşuka, Kandemir'i etkilemek adına – onu bile utandıran – sözler sarfetmektedir.

Ferdi ile Derya birbirlerini içten içe sevmektedir. Babası kurtulduktan sonra Derya'nın gideceği düşüncesi, Ferdi'yi aşkını itiraf etme konusunda frenlemektedir.

²¹⁸ Argoda içip eğlenmek anlamına gelmektedir.

Derya ise kurulan sahte düzende Ferdi ile kardeş oldukları için komşuları olan komiser, Derya'ya aşık olmuş ve Derya ile çıkmaya başlamışlardır. Derya, gerçekte Ferdi'yi sevse de komisere de iş icabı karşılık vermektedir. Derya bu amaçla komiser ile dans etmiş, sinemaya gitmiş, yemek yemiş hatta - Ferdi'yi yakalanmaktan kurtarmak için - komiseri dudağından öpmüştür. Tüm bunları yapan Derya, diğer yandan da Ferdi'nin gönlünü alabilmek adına onu mutlu edecek planlar yapmaktadır. Sonuç olarak Derya rol icabı komiserle, gerçekte ise Ferdi ile flört etmektedir.

Dizide rol alan kadınların birçoğu, kısa şort ya da mini etekle gösterilmektedir. Dizide sık sık gece klübü, pavyon, disko veya eğlence merkezlerine yer verilmesi dizideki müstehcenlik oranını artırmaktadır.

Argo ve Küfürlü Konuşma

Serseri ve külhanbeylerin söz veya deyimini olarak nitelendirilen argo, *Ulan İstanbul* dizisinin kendi adında bile varolan bir durumdur.²¹⁹ Dizinin adındaki 'Ulan' kelimesi her yerde ve her zaman kullanılması yakışık almayan uygunsuz, ahlaki olmayan, kaba bir sözcüktür. Dizinin başrol oyuncularından Kandemir, Ferdi, Karlos ve Yaren sürekli küfür etmektedirler. Kandemir'i bir çete lideri, Ferdi ve Karlos'u sokaklarda büyümüş birer hırsız, Yaren'i de pavyonlarda şarkıcılık yapan bir kadın olarak ele aldığımızda, bu karakterlerin İstanbul Türkçesi ile konuşmaları beklenemez.

Dizide argo konuşmaların yanında biblenerek verilen ama ne söylendiği açıkça belli olan küfürlü konuşmalara da yer verilmektedir.

Çetecilik ve Mafya

Ulan İstanbul dizisi, konusu itibarıyla bir hırsızlık çetesini anlatmaktadır. Kandemir ve çetesi, suç dünyasındaki hırsızlık çetelerini gerçekten resmetmemektedir. Dizi, bu şekilde seyirciye algısal olarak, çeteciliği normal ve

²¹⁹ **Türkçe Sözlük**, TDK, s. 148.

zararsız göstermektedir. Dizide hırsızlık ve dolandırıcılık gibi hem dinen haram hem de kanuni olarak suç kabul edilen bir fiil, iyi amaçlarla ve belli prensiplerle yapıldığı takdirde bunların kötü olmaktan çıkacağı izlenimi verilmektedir. Aynı şekilde çetecilik de kötü bir durum olmasına rağmen, birbirlerine dostça muamele eden ve kötülüğün yanında iyi işler de yapan birkaç kişi olarak resmedilmesi, çeteciliği masum bir hale çevirmektedir.

Dizide Kandemir'in çetesi haricinde birçok çete ve mafyaya yer verilmiştir. Bunlardan bazıları; sokak dövüşleri düzenleyerek kumar oynatan bir çete, piyasaya her türlü sahte gıdayı sürebilen dolandırıcılık çetesi, insanları yeni ev sahibi yapma ümitleri ile kandıran dolandırıcılık çetesidir. Dizide her türlü illegal işi yapabilen bu çeteler, rahat bir şekilde gösterilmekte ve bu çetelerin sonunun ve cezasının ne olduğu gösterilmemektedir. Bu da diziyi izleyenlerin, çetecilik ve mafyayı normal karşılamalarına sebep olmaktadır.

Sonuç olarak *Ulan İstanbul* dizisi dostluk, yardımseverlik, vefa gibi mukaddes değerleri saptırarak vermekte ve bu değerlerin izleyiciler tarafından yanlış anlaşılmasına sebep olmaktadır. Dizide, İslam dinine ve Müslüman Türk toplumunun ahlaki değerlerine uygun olamayan bir hayat şekli sunulmaktadır. Hırsızlık, dolandırıcılık, sahtekarlık gibi günah ve suç olan fiillerin karizmatik bir biçimde sunulması, dini kuralların yanlış algılanmasına sebep olması bakımından sakıncalı görülmektedir. Yukarıda bahsedilen bu suçların iyi niyetle yapılabileceğinin düşüncesi, insanların dini düşünce ve duygularının tahrif edilme riskini doğurmaktadır. Dizide müstehcenlik içeren söz ve davranışların açık bir biçimde verilmesi, kişilerin özellikle de gençlerin ahlaki tutum ve davranışlarını olumsuz etkileyebileceği görülmektedir.

3.4. Kertenkele

3.4.1. Kertenkele Dizisinin Konusu ve Karakterleri

2014 yılının en tartışmalı dizilerinden birisi, Atv’de yayınlanmakta olan *Kertenkele* dizisi olmuştur. Dizi, hırsız olarak hayatını sürdüren bir adamın polislerden kaçmak ve kendini öldürmek isteyen çeteden gizlenmek amacıyla imam kılığına girmesini ve sonrasında yaşadıklarını anlatmaktadır. *Kertenkele*’nin ilk bölümü ile İran yapımı *Marmoulak* filmi, konu ve karakterler bakımından aynıdır.²²⁰

Dizinin başrollerinde, imam kılığına girerek sahte hocalık yapan Kertenkele lakaplı bir hırsız (Timur Acar), ileride onunla sahte evlilik yapacak olan zengin aile kızı Zehra (Sera Tokdemir), yıllarca Kertenkele’yi yakalama uğruna aile huzuru kaçan komiser Ünsal (Erdinç Güleler) ve kendi evinde yakaladığı Kertenkele tarafından vurulduğunu düşünüp ondan intikam almaya çalışan çete lideri Kenan (Yıldırım Memişoğlu) oynamaktadır.

Dizi, arkadaşı Şevket’in düğününde gelin arabası yapmak üzere Kertenkele’nin lüks bir araba çalması ile başlar. Kertenkele, daha sonra yeni bir kıyafet almak için lüks bir mağazaya girer ve elbiseyi giyerek çıkar. Düğüne gitmeden önce çiçekçiye arabasını süsletir ve çiçekçiye parasını ödemediği için arabaya binip uzaklaşır. Bu üç hırsızlık olayında da aynı şey olur; arabanın sahibi, mağazanın sahibi ve çiçekçi, soğukkanlılıkla hırsızlık yapan bu adamın arkasından sadece bakarlar. Hatta mağaza çalışanları, Kertenkele’yi takdir eder mahiyette “adam yaşamasını biliyor” cümlesini kullanırlar. Kertenkele namıyla meşhur olan hırsız, ilk bölümün henüz ilk on dakikası dolmadan üç farklı hırsızlık yapar.

Kertenkele, çaldığı arabayı sadece birkaç gün kullanır ve daha sonrasında bırakır. İzinsiz girdiği evleri kullanır ama evlere zarar vermez. Hırsızlık, Kertenkele için hem araç hem de bir amaçtır. Özetle Kertenkele, hayatını sadece hırsızlık yaparak kazanmamakta, hırsızlığı bir hayat tarzı ve zevk haline dönüştürmektedir.

²²⁰ <http://www.populerfilmler.net/marmoulak-kertenkele-iran-sinemasi-filmi-full-izle.html>, 4 Ocak 2016.

Kertenkele, geceleri boş olduğunu anladığı lüks evlerde kalmaktadır. Son ev sahibi, Kenan adında psikopat bir çete lideridir ve karısı onu terk etmiştir. Evinde Kertenkele ile karşılaşan Kenan, sarhoş bir şekilde ona silah doğrultarak kim olduğunu ve evinde ne aradığını sorar. Kertenkele ile Kenan arasında yaşanan tartışma sonunda bir arbede yaşanır. Kenan'ın elinden ani bir hareketle silahını alan Kertenkele, silahı Kenan'a doğrultur. Karısı tarafından terk edilen Kenan, sarhoştur ve zaten evine intihar etmek için gelmiştir. Kenan, kendine silah doğrultulduğu zaman, gülerek 'öldür beni zaten ölmeye geldim' der. Kertenkele'nin elinden tutan Kenan, silahı kendi kafasına doğrultur. Silahın patlamasıyla Kenan yere düşer. Kenan'a ambulans çağıran Kertenkele, suçun üzerine kalacağı korkusu ile olay yerinden uzaklaşır. Kaldırıldığı hastanede ölümden kurtulan Kenan, hafızasının yarısını kaybetmiştir ve olay gecesini hatırlamamaktadır. Kendi intihar teşebbüsünü hatırlamayan Kenan, kendisini vurduğunu zanneden Kertenkele'nin peşine düşer. Hastanede Kenan'ın ifadesini aldıktan sonra komiser Ünsal, artık Kertenkele'yi adam öldürmeye teşebbüsten tutuklamak isteyecektir.

3.4.2. Kertenkele'nin Bir Kahraman Olarak Sunulması

Kertenkele, hırsızlık yapma adına kullandığı tırmanma yeteneğini zor durumda kalmış insanları kurtarmak adına da kullanmaktadır. Bu yönüyle Kertenkele, hem aranan bir hırsız hem de bir halk kahramanıdır. Kertenkele, kafasına taktığı bir maske ile birçok kişinin hayatını kurtarmıştır. Mahalleli onu 'Kara Faruk' olarak duymuş ve ona sempati beslemeye başlamışlardır.

Kertenkele, imam kılığında gittiği mahallede gördüğü Zehra'ya aşık olur. Zehra, Ziya hocayı sevmese de zor durumda kaldığı için onunla arkadaş olur ve onu dedesine sevgilisi olarak tanıtır. Bu süreçte Ziya hoca, Zehra'ya duygusal olarak bağlanır ve onun için her türlü fedakarlığı yapar.

Kenan, Zehra'yı değerli bir tablo için kaçıır. Durumdan haberi olan Ziya hoca, cübbesini çıkarıp maskesini takar ve Zehra'yı kurtarır. Zehra'yı kurtaran Ziya

hoca, kendisinin Kara Faruk olduğunu söyler. Zehra bu olaydan sonra 'kahramanım' dediği Kara Faruk'a aşık olur.

Kertenkele, peşindeki polislerden kaçarken yanan bir binaya tırmanarak son katta mahsur kalan bir çocuğu kurtarır. Çocuğu kurtaran Kertenkele, çocukla beraber binadan indiğinde polisler tarafından yakalanır. Yıllarca hırsızlıktan aranan Kertenkele, adam öldürmeye teşebbüsten de yargılanacaktır.

Kertenkele, Ziya hoca karakteri ile yaptığı yardımlar, güzel vaazlar ve sorulara verdiği mantıklı cevaplar ile seyirci zihninde olumlu bir imaj oluşturmaktadır. Bir imamda aranması gereken bu tür şeyler yanında, Ziya hocanın çocuklarla futbol oynaması, güzel dans etmesi, serbest giyinen kadınların kıyafetlerini yadırgamaması, piyano çalması ve modayı takip etmesi ile insanları şaşırtmaktadır.

Kertenkele, çocukken yetimhaneden alınıp bir aileye verilen kız kardeşi ile ilgili anılarını sık sık hatırlamaktadır. Adı Betül olan kız kardeşini bulmak için çalışan Kertenkele, burada da şefkatli bir abi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kardeşi için beslediği duyguları sık sık dile getiren ve rüyasında sürekli kardeşini gören Kertenkele'nin bu durumu, diziye hem dram katmakta hem de Kertenkele'yi sempatik bir hale getirmektedir.

3.4.3. Kertenkele Dizisindeki Hırsızlık ve Suç Algısı

Kertenkele cezaevine getirildikten sonra müdür odasında şöyle bir diyalog yaşanır:

Kertenkele: *O adamı ben vurmadım. Tamam, ihtiyacım olduğunda emanet araba aldım ama...*

Komiser: *(Cezaevi müdürünün yanına sokulur, komik bir şekilde) Hırsızlığa emanet diyor ya, beni benden alıyor.*

Kertenkele: Komiserim, bakın girdiğim evlere dahi zarar vermedim ben. Bunu çok iyi biliyorsunuz.

Komiser: (Komik bir şekilde) Bu sefer gerçekten doğru söylüyor müdürüm. Hatta girdiği bir eve not bırakmış “musluk damlatıyor diye suyu vanadan kestim” yazmış. (ciddileşerek) Ama bu sefer eve değil de ev sahibine zarar vermiş; cinayete tam teşebbüs.

Kertenkele: O adamı ben vurmadım. Avukat tuttum, temyize gideceğim. Göreceksiniz suçsuzum ben, ispatlayacağım bunu.

Komiser: Dosya hiç böyle söylemiyor ama... (Dosyayı eline alarak) Yetimhaneden kaçtığından beri yaptığın tek iş suç işlemek; gasp, hırsızlık, haneye tecavüz, soygun... Neyse... Hayatının uzun bir bölümünü burada geçireceksin... (gardiyana dönerek) Hücreye atın bunu!

Aradan iki hafta geçtikten sonra ziyarete gelen Kertenkele’nin arkadaşı Şevket, intihar eden adamın (Kenan) kurtulduğunu söyler. Haberi alan Kertenkele, Kenan’ın masum olduğunu kanıtlayacak kişi olduğunu düşünerek sevinmeye başlar. Onun bu mutlu haline şaşırان gardiyan ile Kertenkele arasında şu diyalog geçer:

Gardiyan: Hayırdır Kertenkele! Bulutlarda geziniyorsun.

Kertenkele: (mutlu bir şekilde) Hee. Temyize gerek kalmadı. Hayatını kurtardığım adam komadan çıkmış. İfadeyi bi verdi mi, ben dışarıdayım arkadaş. Diğer ıvır zıvır suçlardan da birkaç ay yatar çıkarım yani. (sevinerek) Hı hı hı, der.

Bu konuşmalardan hırsızlık suçunun abartılmayacak bir şey olduğu, hatta kanun nezdinde de fazla bir cezası olmadığı yansıtılmaktadır. Kertenkele’nin hırsızlık anlayışındaki “ihtiyacı olma ve zarar vermeme” ye dikkat çekilerek meseleye sempatiklik kazandırılmaktadır. Bu konuda ilerleyen bölümlerde cami cemaatinden Vecihi adlı birisinin, “hocam camiden ayakkabı çalmanın günahı nedir” sorusuna

Kertenkele (Ziya hoca rolündeyken), “eğer ihtiyacı varsa günah değildir” diye cevaplaması, hırsızlık meselesinin nasıl anlatıldığını göstermektedir.

Cezaevindeki Kertenkele, Kenan’ın bir şey hatırlamadığını hatta kendisini öldürmesi için birilerini tuttuğunu öğrenince intihara kalkışır ve hastaneye kaldırılır. Hastane odasında kanser olan bir imamla beraber kalırlar. Kertenkele, inancı zayıf isyankar bir insandır. Hastanede beraber kaldığı imamla yaptığı konuşmalardan dinle çok işi olmayan bir insan olduğu ve başına gelen olaylardan Allah’ı sorumlu tuttuğu anlaşılmaktadır. İmam, konuşmaları, müsebbesim yüzü ve tatlı sözleri ile Kertenkele’yi etkilemiştir. İmama “Keşke seni önce tanımış olsaydım” diyen Kertenkele, yaptığı hiçbir şeyden pişmanlık duymamakta ve işledikleri suçlardan da rahatsız olmamaktadır.

İmam duş almak için banyoya girdiğinde, Kertenkele de imamın cübbesini ve sarığını giyerek hastaneden kaçır. Cübbeli ve sarıklı bir şekilde sahte pasaport ayarlaması için bir mahalleye gider. Kendileri de yeni bir hoca bekleyen mahalleli, Kertenkele’yi bekledikleri hoca zannederek yanına koşarlar. Arkasında polis sirenleri duyan Kertenkele, kendisini etrafını saran cemaate Ziya hoca diye tanıtır. Bu tesadüften sonra yeni atanmış imam gibi davranan Kertenkele, sahte imam oyununa devam eder.

3.4.4. Kertenkele Dizisinde Gösterilen Olumsuz Tutum ve Davranışlar

Bu bölümde *Kertenkele* dizisinde sık sık tekrar edilen olumsuz tutum ve davranışlardan bahsedilecektir. Şiddet, işkence, çetecilik, cinayet, hırsızlık, dolandırıcılık, zina, içki, kumar, uyuşturucu, yalan gibi uygunsuz davranışlar ve kötü alışkanlıklar ile ilgili olaylar dikkate alınarak değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Şiddet, İşkence, Çetecilik, Mafya, Cinayet

Dizide çete lideri rolünde Kenan bulunmaktadır. Kendisi iş adamı kılığında her türlü suçu işlemektedir. Kenan, insanları tehdit ederek ihaleye fesat karıştırmakta, bazı kendisine düşman olduğunu düşündüğü insanları iş yerinin en alt katında işkenceyle sorgulamakta ve öldürmektedir. O, elde etmek istediği bir şeyi hırsızlık yaptırarak, adam kaçıracak ya da insanları tehdit ederek yapmaktadır.

Kenan'ın çalışma ofisinin arkaplanında dokuz adet silah ve bir kılıç bulunmaktadır. Bunun hemen yanında Fatih Sultan Mehmet'in denize atını sürdüğü resmi bulunmaktadır. Kenan, polise ve imamlara saygılı davranmakta ve bu konuda adamlarını uyarmaktadır. O, Ziya hocanın (Kertenkele) her fırsatta elini öperek bunu göstermektedir. Bayanlara karşı centilmen davranmakta ve kendisini terk eden eşini hala sevmektedir. Ara sıra da hayır niyetiyle para dağıtmaktadır. Kenan'ın sağ kolu Cengiz ise davranışları ve bilmeden düştüğü komik durumları ile sempatik bir kişi olarak yansıtılmaktadır.

Dizide çete kurmanın, mafya hayatının, şiddet uygulamanın ve gerektiğinde adam öldürmenin normal bir şey olduğu yansıtılmaktadır. Kenan'ın ofisinin arkaplanda gösterilen silah ve tablolarla, kudretin silahta olduğu mesajı verilmektedir. Çete üyeleri dinî kuralları görmezden gelmekte; ama onların din adamına saygı göstermesi ve hayır yapmaları mafyayı sempatikleştirilmekte, işledikleri suçları meşrulaştırmaktadır.

Hırsızlık, dolandırıcılık

Dizide İstanbul Emniyeti tarafından yıllarca aranan Kertenkele, imam kıyafetleri ile polisten ve mafyadan kaçmaktadır. Kertenkele sıradan bir hırsız değil, İstanbul'un bir numaralı (en iyi) hırsızdır. Bu yönüyle o, izleyici tarafından ilk takdiri almaktadır. Çünkü yaptığı işi ustaca yapmakta ve işine eğlenceyi katmaktadır. Yukarıda da bahsedildiği gibi Kertenkele'nin hırsızlığı ihtiyaç duyduğu için yaptığını söylemesi ve kimseye zarar vermemesi yaptığı kötülüğü gölgelemektedir.

Hırsızlık yapmak için kullandığı düz duvara tırmanabilme ve binalara çok rahat çıkabilme yeteneğini, zor durumda kalmış insanları kurtarmak için de kullanması, seyircinin gözünde onu hırsız yerine bir halk kahramanı yapmıştır. Kertenkele, ilerleyen bölümlerde siyah bir maske takarak zor durumda kalmış olan birkaç insanı kurtardığı için Kara Faruk namıyla halk arasında kahraman olmuştur.

Kertenkele'den sonra İstanbul'un en başarılı hırsız olarak anılan Paytak, sempatik ve komik bir karakter olarak karşımıza çıkmıştır. Böylelikle kahraman hırsızın (Kertenkele) yanında, komik hırsız (Peytak) da yerini almıştır. Gerçek hayattaki adam yaralayan veya öldüren, insanları soyarak onları zor durumda bırakan hırsız tiplerine dizide yer verilmemiştir.

Ziya hoca, malikânelerinin müstemilatında gecici olarak kaldığı Ekrem Bey'in torunu Zehra ile sahte bir evlilik yapmayı kabul etmiştir. Kertenkele, Zehra'nın annesine ait olan ve Paytak tarafından çalınarak Kenan'a götürülen tabloyu, tekrar çalıp kargo ile Zehra'ya göndermiştir. Bu hareketiyle Kertenkele, 'hırsızlık yaptı ama iyi bir niyetle yaptı' algısı oluşturmuştur.

Zehra'nın kısa bir ömrü kalan dedesini mutlu etmek adına Ziya hoca ile sahte evlilik yapmayı istemesi, masumiyet içinde yalan ve sahtekarlığı barındırmaktadır. Zehra'nın sevimli ve dramatik hali, sahte evliliği dedesini son zamanlarında mutlu etmek için yapması faktörler, yapılan yanlışları gölgelemektedir. Sahte evliliğin, toplumda saygın bir konumu olan imamın yapması, dizide hem imam karakterini hem de evlilik (nikah) müessesini yanlış göstermektedir.

İçki, Kumar, Uyuşturucu vb. Kötü Alışkanlıklar

Kertenkele, Ziya hoca karakteri ile mahalleli arasında sevgi toplamayı başarmıştır. Kendisine fakirlere dağıtılması için Kenan tarafından verilen bir çanta para, bir türlü yakasından düşmeyen arkadaşı Şevket tarafından çalınmıştır. Kertenkele'nin 15 yıllık arkadaşı olan Şevket, eğlenceye düşkün bir kumarbazdır.

Paraların yerinde olmadığını gören Kertenkele, Şevket'in gidebileceği her yere bakar ve onu bir kumarhanede bulur. Şevket, bir destesi hariç tüm parayı kumarda kaybetmiştir. Kertenkele, kumar masasındaki diğer adamlara paranın yardım parası olduğunu söyleyip kendilerinden parayı geri vermelerini rica eder. Adamlar, Kertenkele ile alay eder ve parayı vermeyeceklerini söylerler. Kertenkele de (Ziya hoca) cübbesini ve sarığını çıkarıp Şevket'e vererek kumar masasına oturur. Kumarın sonunda masadaki tüm parayı kazanan Kertenkele, yardım parası hariçindeki diğer paraları adamlara teslim eder. Bir çanta para ile mahalleye dönen Ziya hoca, paraların fakirlere gizlice dağıtılmasını tenbihleyerek kumarda tekrar kazandığı parayı mahalleliye teslim eder.

Kertenkele, çalınan bir tabloyu sahibine vermek için tekrar çalması, kumarda kaybedilen ve zaten kaynağı belli olmayan bir parayı kumar oynayarak geri alması, "iyilik için işlenen suç günah olur mu?" düşüncesini akla getirmektedir. Her iki şekilde de Kertenkele, seyircinin gözünde bir kahraman olarak resmedilmiştir.

Yalan ve İftira

Kertenkele, yıllardır içinde bulunduğu suç dünyasında profesyonel bir yalancıdır. Her meselede sogukkanlılıkla yalan söyleyen Kertenkele'nin tek doğruyu söylediği yer ise Zehra'ya olan aşkını itirafıdır.

Zehra, sahte evlilik amacıyla çok rahat yalan söylemektedir. Hastalığıyla Zehra'nın sevmediği bir adamla evlenmesine sebep olan Ekrem Bey, hastalıktan kurtulmasına rağmen bunu kimseye söylememiştir. Dizide yalan söylemeyenler Doktor Betül ve cami cemaatindeki birkaç kişidir. Dizide oynayan karakterlerin çoğu yalan söylemektedir.

Yalan söyleme konusunda karakterlerin rahat tutumları, yalanın kötü bir şey olduğunu unutturmaktadır. Ekrem Bey'i mutlu etme adına söylenen bir düzine yalanla "zor durumlarda yalan söylenebilir" algısını oluşturulmaktadır. Dizinin ilerleyen bölümlerinde hayati tehlikesi kalmadığını öğrenen Ekrem Bey'in, bu haberi

torunu Zehra'dan saklayıp hasta numarasına devam etmesi, gerektiği zaman herkes yalan söyler / söylemeli algısına neden olmaktadır.

3.4.5. Kertenkele Dizisi'ne Tepkiler

Kertenkele dizisi, Türkiye'de yayınlanmakta olan hırsızlık ve dolandırıcılık konulu bir dizi olmasının yanında, İslam dinindeki kutsallara saygı konusunda da eleştirilmektedir. İmam kılığına girmiş bir hırsız, birçok insanın aklına 'hırsız imam' düşüncesini getirdiği için bu dizi, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından eleştirilmiştir. DiB, yaptığı açıklamada; "Geçmiş dönemlerde kaldığını düşündüğümüz bu tarz senaryoların cübbeyle, sarıkla ve bu kıyafetlerin taşıdığı değerleri küçük düşürücü tiplerle bir dizide karakterize edilmesini tasvip etmek asla mümkün değildir" ifadelerine yer vererek diziyi onaylamadığını belirtmiştir.²²¹ Diyanet İşleri Başkanlığı, bu açıklamalardan bir süre sonra da, *Kertenkele* dizisinin camilerde çekim yapmasını yasaklamıştır. İstanbul Müftüsü Rahmi Yaran, "Bizim camimizde sahte imam olmaz. Dizinin muhtevasına ilişkin bir kamuoyu algısı var." sözleriyle alınan cami yasağını uygulamaya koyduklarını belirtmiştir.²²²

Nitekim dizi, daha ilk kez yayınlanmaya başladığı günlerde (27 Eylül 2014) RTÜK'e yapılan şikayetlerin %88'inin *Kertenkele* hakkında yapılmış olması, halkın bir kısmının diziyi tasvip etmediğinin göstergesidir.²²³ Gerek dinî otorite bakımından gerekse halk nezdinde kabul görmeyen *Kertenkele* dizisi, yayın hayatına ATV'de devam etmektedir.

3.5. Küçük Ağa

²²¹ http://www.milligazete.com.tr/haber/Diyanetten_Kertenkele_dizisine_sert_aciklama/340047 , 18 Şubat 2015.

²²² http://www.zaman.com.tr/gundem/diyanet-kertenkeleyi-camiden-cikardi_2255597.html , 18 Şubat 2015.

²²³ www.milliyet.com.tr/Kertenkele-dizisine-sikayet-magazin-1962401/ , 18 Şubat 2015.

3.5.1. Küçük Ağa Dizisinin Konusu ve Karakterleri

Kanal D televizyonunda yayınlanmakta olan *Küçük Ağa* dizisi, 10 yıllık evliliklerini kıskançlık yüzünden bitirme kararı alan bir ailenin boşanma süreci ve sonrasında yaşadıklarını konu almaktadır. İstanbul'da yaşayan entelektüel bir ailenin kızı Sinem ile Urfalı, meşhur, varlıklı bir ailenin oğlu Ali, yıllar önce ailelerini karşılarına alarak evlenmişlerdir. Ailenin Mehmet Can adında akıllı, sevimli ama yaramaz bir çocukları vardır. Dizi, adından da anlaşılacağı üzere Küçük Ağa lakaplı Mehmet Can etrafında geçmektedir.

Mehmet Can, anne ve babasının ayrılma kararını alması ile birlikte onları bu kararlarından vazgeçirmeye çalışmaktadır. Bu sebeple Mehmet Can, yaramazlık yapmakta, evden kaçmakta ve her fırsatta yalan söylemektedir. Bu yalanlarına bazen çevresindeki arkadaşlarını da alet etmektedir.

Ali, evlilik ve iş hayatında babasına (Mehmet Ağa) rest çekmesinden sonra girdiği reklam şirketinde başarılı bir kariyer edinmesine rağmen maddi sıkıntı çekmektedir. Ali, Sinem'in ailesini hiç sevmemekte, Sinem'in ailesi tarafından hor görüldüğü için onlarla anlaşamamaktadır. Tüm bunlara rağmen Ali, Sinem'i hala çok sevmektedir.

Sinem, kocası ile ailesi arasında kalmış, mesleğinde kariyer basamaklarını tırmanmaya devam eden bir doktordur. O da Ali'yi çok sevmesine rağmen ailesinin etkisinde kaldığı ve Ali'yi aşırı derecede kıskandığı için huzursuz olmaktadır.

Mehmet Ağa, Urfa'nın zenginlerindendir ve herkesin tanıdığı bir ağadır. Yıllar önce oğlu Ali ile ters düşmüşler ve Mehmet Can Urfa'ya kaçana kadar da konuşmamışlardır. Mehmet Can'ın Urfa'ya gelmesi ile Mehmet Ağa, hem torununa hem de Ali'ye sahip çıkmaya başlamıştır.

3.5.2. Küçük Ağa: Boşanan Eşler Arasında Yitirilen Nesil

Mehmet Can, annesi ve babası boşanma kararı aldıktan sonra onları bir arada görmek için birçok yol denemiş ama başaramamıştır. Bu aşamadan sonra Mehmet Can, sorunlu bir çocuk olmaya devam etmiştir. Psikolojik olarak bu boşanmadan aşırı derecede etkilendiğini göstermek için daha çok problem çıkarmaya başlamıştır. Okulda kavga etmek, sık sık evden kaçmak, sürekli yalan söylemek ve büyüklerine saygısız davranmak bunlardan bazılarıdır.

Dizide Mehmet Can üzerinden ailenin önemi vurgulanırken çocukların ahlaki olarak yetiştirilmesi gerektiği üzerinde durulmamaktadır. Mehmet Can'ın okulda öğretmenleri ile alay etmesi, arkadaşlarını dersi kaynatmaya teşvik etmesi ve bunların sempatik bir biçimde gösterilmesi, artarak zorlaşmaya devam eden okuldaki eğitimi iyice güçleştirmektedir. Bu yönüyle Mehmet Can karakterinin ilkokul öğrencilerine olumsuz örnek olacağı muhakkaktır.

10 yaşından küçük olan Mehmet Can'ın okulda kendisine kız arkadaşı edinmesi ve Mehmet Can'ın arkadaşlarının, o yaşlardaki kız çocuğu hakkında 'yengemiz' tabirini kullanması, meselenin normal arkadaşlık olarak gösterilmediğinin kanıtıdır.

3.5.3. Küçük Ağa Diziinde Gösterilen Olumsuz Tutum ve Davranışlar

Yalan

Yukarıda da bahsedildiği gibi Küçük Ağa olarak anılan Mehmet Can, her konuda yalan söylemektedir. Yalan söylemesinin başlıca nedenlerinden biri, kendisini eğlendirmek istemesidir. Mehmet Can, söylediği yalanlar ortaya çıktığı zaman, anne ve babasına bir daha yalan söylemeyeceğine dair söz vermesine rağmen yalanlarına devam etmektedir. Bu konuda birkaç örnek vermemiz yararlı olacaktır.

Mehmet Can, köpeğine kötü davranan komşusundan intikam almak için, komşusunun evinin adresini vererek polisi, itfaiyeyi, ambulansı komşusunun evine

toplamıştır. Yanlış ihbar olduğunu anlayan yetkililer Mehmet Can'ın anne ve babasına sadece nasihat etmişlerdir. Aradan birkaç gün geçtikten sonra Mehmet Can, komşusunun kuduz olduğu ihbarını yaparak onu yakalatmıştır. Tüm bu yalanları eğlenmek için söylemiş ve sonunda çok eğlendiğini göstermiştir.

Anne ve babasının ayrılmalarını istemeyen ve ayrıldıktan sonra tekrar beraber olmalarını isteyen Mehmet Can, bu konu ile ilgili her bölümde birkaç yalan söylemektedir. Mesela, babasının olmadığı bir yerde onu arayarak, annesinin yanında bir erkek arkadaşının olduğunu ve annesine asıldığını hatta annesini taciz ettiğini söylemiştir. Olaya sinirlenerek gelen Ali, daha konuşmaya başlamadan eski karısının yanındaki adamı dövmeye başlamıştır. Ali, Mehmet Can'ın yalan söylediğini fark ettiğinde olan olmuştur.

Yalan söyleme konusunda dizideki bir çocuk karakteri üzerinde hassas olunmaması, yalanın çocuklar için söylenebilir bir şey olabileceği düşüncesini doğurmaktadır. Bu durum, çocukların yalan söyleme alışkanlığını kazandırma da etkili olacaktır.

Argo ve Küfürlü Konuşma

Ali karakteri, *Küçük Ağa* dizisinde kaba, kavgacı ve küfürbaz bir model çizmektedir. İş yerinde, trafikte ve arkadaş ortamında çok rahat küfürlü konuşabilmektedir.

Ali'nin babası olan Mehmet Ağa da, küfürlü konuşan karakterlerden birisidir. O da oğlu Ali gibi sürekli küfür etmektedir. Hem dede olarak Mehmet Ağa'nın hem de baba olarak Ali'nin sürekli küfür etmesi, Mehmet Can'ın en çok sevdiği iki insanın küfürbaz olması, onun da bu şekilde küfürlü konuşmasına sebep olabilecektir.

Şiddet

Küçük Ağa dizisinin baba karakteri olan Ali, her fırsatta kavga edebilen dövüşçü bir kişiliğe sahiptir. Bu yönünü bazen zorda kalmış insanlar için kullanması, onu kahraman yapmaya yetmektedir. Oğlu Mehmet Can, babasının bu yönünü iyi bildiği için bundan sık sık faydalanmaktadır.

Mehmet Can da babası gibi gerektiğinde kavga edebilen bir çocuk haline gelmiştir. O, kavgayı okulda kız arkadaşı ile alay eden çocuklarla yapmıştır. Okula gelen Ali ve Sinem okul müdüründen özür dilemişler; ama Ali, müdür odasından çıktıktan sonra kavga eden oğlunu, arkadaşı için kavga ettiği için kutlamıştır. Bu sahnede çocuklara, haksızlığa uğradığında kavga edilebilir mesajı verilmiştir.

Sonuç olarak *Küçük Ağa* dizisi, çocuklar için olumsuz örnek olabilecek yalan ve şiddet gibi tutum ve davranışları sık sık vermesi bakımından sakıncalı görülmüştür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DEKİ POPÜLER TELEVİZYON DİZİLERİNİN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ İLE İLGİLİ ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde ‘‘Popüler Dizilerin Din Eğitime Etkisi’’ adlı anket çalışmasının analizi ve yorumlanması yapılmaktadır. Anket uygulaması için İstanbul Tuzla ilçesindeki üç farklı ortaokulun öğrencilerinden bir örneklem seçilmiştir. Bu okulları; Özel Tuzla Coşkun Ortaokulu, Halil Türkkân İmam Hatip Ortaokulu ve Çağrı Bey Ortaokulu oluşturmaktadır. Eğitim sistemi, ekonomik düzey ve kültürel yapı olarak farklılıklara sahip bu okullardan 5, 6, 7 ve 8. sınıfları kapsayan rastgele 194 öğrenci seçilmiştir.

Ankete katılan çocuklara din eğitimi, televizyon alışkanlıkları ve izledikleri dizilerin etkileri ile ilgili 34 farklı soru sorulmaktadır. Soruların güvenilirliğini artırması bakımından çocuklara **liket** formunda cevaplar hazırlanmıştır. Öğrencilerin sorulara verdiği cevaplar, **SPSS** yardımıyla analiz edilip yorumlanmıştır. Anket çalışmasından elde edilen veriler, tezin sonuç kısmında özet halinde sunulmaktadır.

4.1. Ankete Katılan Öğrencilerle İlgili Genel Bilgiler²²⁴

4.1.1. Ankete Katılan Öğrencilerin Demografik Bilgileri

Tablo 1: Ankete Katılanların Cinsiyet Dağılımı

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Kız	112	58
	Erkek	81	42

²²⁴ Bu bölümdeki tüm tablolar ve analizleri araştırmacının yapmış olduğu anket ve istatistik verilerine dayanmaktadır

Toplam	193	100,0
---------------	------------	--------------

Ankete katılanların % 35,3'nü kız, % 25,6'sını erkek öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 2: Ankete Katılanların Yaş Dağılımı

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Yaş	14	32	16,6
	13	50	25,9
	12	60	31,1
	11	47	24,4
	10	4	2,1
Toplam		193	100,0

Ankete katılanların % 16,6' sını 14, % 25,9'unu 13, % 31,1'ini 12, % 24,4'ünü 11 ve % 2,1'ini 10 yaş grubu öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 3: Ankete Katılanların Okul Dağılımı

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Okul	Özel Ortaokul	76	39,4
	İmam Hatip Ortaokulu	61	31,6
	Düz Ortaokul	56	29,0
Toplam		193	100,0

Ankete katılanların % 39,4'ünü özel bir ortaokul, % 31,6'sını imam hatip ortaokulu, % 29'unu da düz ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Özel ortaokuldaki

öğrencilerin aileleri, çoğunlukla gelir düzeyi ortanın üzerindeki kişilerden oluşmaktadır. Bunlar; işadımı, doktor, mühendis, esnaf gibi guruplardır. İmam hatip ortaokulu ve düz ortaokulu öğrencilerinin baba mesleklerini ise daha çok memur, öğretmen, işçi ve sebest meslek grubları oluşturmaktadır. İmam hatip ortaokulu öğrencileri, okullarında dini dersleri ağırlıklı olarak alırken diğer okullardaki öğrenciler sadece din kültürü dersini ve seçmeli dersleri almaktadırlar.

Tablo 4: Ankete Katılanların Sınıflara Göre Dağılımı

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Sınıflar	5. Sınıf	54	28,0
	6. Sınıf	59	30,6
	7. Sınıf	51	26,4
	8. Sınıf	29	15,0
Toplam		193	100,0

Ankete katılanların % 28'ini 5, % 30,6'sını 6, % 26,4'ünü 7, % 15'ini 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.²²⁵

Tablo 5: Ankete Katılanların Baba Mesleğine Göre Dağılımı

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Baba M. Durum	Memur	13	6,7
	Öğretmen	14	7,3
	Doktor	3	1,6
	Polis	2	1
	İşçi	50	25,9

²²⁵ 8. sınıf öğrencilerin sayı ve oran olarak az olmaları, imam hatip ortaokullarında 8. Sınıfın hiç olmaması ve Teog sınavından dolayı yeterli öğrenciye ulaşılabilmesidir.

Esnaf	19	9,8
İşadamı	40	20,7
Diğerleri	46	23,8
Vefat edenler	6	3,1
Toplam	193	100,0

Ankete katılan öğrencilerin babalarının iş durumlarının oranlarını; % 6,7’si memur, % 7,3’ü öğretmen, % 1,6’sı doktor, % 1’i polis, % 25,9’u işçi, % 9,8’ini esnaf, %20,7’sini işadamı, % 23,8’ini ise diğer meslek grupları oluşturmaktadır. Diğer meslek alanlarını çoğunlukla mühendis grupları ve özel şirketlerde yöneticilik pozisyonları doldurmaktadır. Ayrıca, öğrencilerin % 3,1’i babasının vefat ettiğini belirtmiştir.

4.1.2. Ortaokul Öğrencilerinin Dinî Eğitimlerinin Kaynakları

Bu tabloda, ankete katılan öğrencilerin “Dinî eğitiminizi nereden ve kimden aldınız?” sorusuna karşılık verdikleri cevapları istatistiksel olarak görülmektedir. Öğrenciler, bu soruya birden fazla cevap verebildikleri için seçenekler tablo 6’da bir araya getirilmiştir.

Tablo 6: Ankete Katılanların Dini Eğitimlerinin Kaynaklarına Göre Dağılımı

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Dini eğitimin Kaynağı	Aile	132	41,6
	Okul	126	39,7
	Cami	56	29,0
	Kitap	42	21,8
	Televizyon	13	6,7

Öğrencilerin % 41,6’sı dini eğitiminde ailesinin katkısı olduğunu söylemiştir. Bu oran, diğer kişi ve kurumlardan yüzdelik olarak önde görünmektedir.

Öğrencilerin dini eğitimine katkısı olduğunu belirttikleri okul, % 39,7 ile ikinci sırada gelmekte; cami % 29 ile üçüncü sırada, kitaplar ise % 21,8 oranıyla dördüncü sırada yer almaktadır. Konumuz itibariyle önemli olan televizyonun, çocuklardan sadece % 6,7'si tarafından dini eğitimlerinde etkili olduğu söylenmiştir.

4.1.3. Ortaokul Öğrencilerinin Zamanlarını Değerlendirme Biçimleri

Tablo 6'da katılımcılar, "Boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?" sorusuna birden fazla cevap verebilmişlerdir. Öğrenciler, zamanı değerlendirme seçeneklerini 'evet' ya da 'hayır' olarak kodlamışlardır.

Tablo 7: Ankete Katılanların Zamanı Değerlendirme Durumlarına Göre Dağılımı

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Zamanı değerlendirme durumu	Kitap Okumak	127	65,8
	İnternet Kullanmak	157	81,3
	Bilgisayar Oyunları Oynamak	107	55,4
	Spor Yapmak	126	65,3
	Tv Seyretmek	160	82,9
	Sinemaya Gitmek	62	32,1
	Sevdiklerimle toplanmak	138	71,5
	Gezmek	151	78,2
	Diğerleri	21	10,9

Ankete katılan öğrencilerin % 65,8'i boş zamanlarını değerlendirmek için kitap okumakta, % 81,3'ü internette vakit geçirmekte, % 55,4'ü bilgisayar oyunları

oynamakta, % 65,3'ü herhangi bir spor dalı ile ilgilenmekte, % 82,9'u televizyon seyretmekte, % 32,1'i sinemaya gitmekte, % 71,5'i sevdikleri ile vakit geçirmekte, % 78,2'si gezmeyi tercih etmekte ve % 10,9'u diğer faaliyetlerde bulunmaktadır.

Bu tabloya göre, ankete katılan ortaokul öğrencilerinden % 65'i kitap okurken, % 82'si televizyon seyretmektedir. Tabloda kitap okumak ve spor yapmak % 65 oranında iken, televizyon izleme ve internet kullanmanın % 82 oranında olması ilgi çekici bir durumdur.

4.2. Çocukların Televizyon İzleyiciliği ile İlgili Bilgiler

4.2.1. Ortaokul Öğrencilerinin Televizyon İzleme Nedenleri ve Süreleri

Tablo 8: Ankete Katılanların Televizyon İzleme Nedenlerine Göre Dağılımı

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Televizyon İzleme Nedeni	Bilgi Edinmek	83	43,0
	Vakit Geçirmek	147	76,2
	Alışkanlık Olduğu İçin	45	23,3
	Haber Almak	96	49,7
	Eğlenmek	146	75,6
	Diğerleri	13	6,7

Ankete katılan öğrencilerin % 43'ü bilgi almak amacıyla, % 76,2'si vakit geçirmek için, % 23,3'ü alışkanlık olduğu için, % 75,6'sı eğlence amaçlı, % 6,7'si ise farklı sebeplerle televizyon izlediğini söylemiştir. Verilerden anlaşıldığı kadarıyla çocukların televizyon seyretmelerindeki nedenlerini, % 76 ile vakit geçirme, %75 oranı ile eğlenme oluşturmaktadır.

Tablo 9: Ankete Katılanların Günlük Televizyon İzleme Sürelerine Göre Dağılımı

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Tv İzleme Süresi	İzlemiyorum	6	3,2
	30 dk	12	6,2
	30 dk – 1 Saat Arası	67	34,7
	1 Saat – 3 Saat arası	74	38,3
	3 Saatten Fazla	34	17,6

Ankete katılan öğrencilerin % 3,1 hiç televizyon izlememekte, % 6,2’si günlük 30 dk televizyon izlemekte, % 34,7’si 30 dk ile 1 saat arası bir süre televizyon izlemekte, % 38,3’ü 1 saat ile 3 saat arası bir süre televizyon izlemekte, % 17,6’sı 3 saatten fazla televizyon izlemektedir.

Ankete katılan öğrencilerin % 73,1’i günlük olarak 30 dk ile 3 saat arası bir süre televizyon seyretmektedir.

4.2.2. Tv Akıllı İşaretler Bilgisi ve İzlenen Tv Programları

Yedi yaş ve üzeri seyirci.²²⁶

13 Yaş ve üzeri seyirci.

18 Yaş ve üzeri seyirci.

²²⁶ <https://www.rtukisaretler.gov.tr/AlsaretlerPublic/content?id=2&mid=4>

Cinsellik İçerir.

Olumsuz sahneler içerir.

Şiddet sahneleri içerir.

Genel izleyici kitlesi.

Ankete katılan öğrencilerden yukarıdaki Tv akıllı işaretlerinden bildiklerini işaretlemeleri istenmiştir.

Tablo 10: Ankete Katılanların Televizyondaki Akıllı İşaretleri Bilme Durumlarına Göre Dağılımı

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Tv Akıllı İşaretler	7+	188	97,4
	13+	186	96,4
	18+	182	94,3
	Cinsellik	133	68,9
	Olumsuz Örnek	148	76,7
	Şiddet	175	90,7
	Genel İzleyici	185	95,9

Ankete katılan öğrencilerin % 90'ı 'Yedi yaş ve üstü', '13 yaş ve üstü', '18 yaş ve üstü', 'Şiddet' ve 'Genel izleyici' Tv akıllı işaretlerinin anlamlarını bilmektedir. Katılımcılardan % 68,9'u 'Cinsellik', % 76,7'si 'Olumsuz örnek' Tv akıllı işaretlerinin anlamlarını bilmektedir.

Bu demektir ki, ortaokul öğrencilerinin % 30'u 'Cinsellik', % 24'ü 'Olumsuz örnek' Tv akıllı işaretlerinin ne anlama geldiklerini bilmemektedir.

Ankete katılan öğrencilerin % 28'inin 5. sınıflardan (Tablo.4) olduğunu göz önüne aldığımızda, % 30'luk (Cinsellik) ve % 24'lük (Olumsuz Örnek) bilmeyenlerin oranını, 10 – 11 yaşlarındaki çocukların yükselttikleri görülmektedir.

Tablo 11: Ankete Katılanların Televizyon Programlarını İzleme Durumlarına Göre Dağılımı

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Televizyon Programları	Diziler	161	83,4
	Filmler	113	58,5
	Yarışma Programları	144	74,6
	Komedi / Eğlence	152	78,8
	Spor Programları	85	44,0
	Çizgi Filmler	86	44,6
	Belgeseller	80	41,5
	Dini Yayınlar	42	21,8
	Müzik Programları	83	43,0
	Eğitim Programları	42	21,8
	Diğer Programlar	13	6,7

Ankete katılan öğrenciler, televizyon izleyecekleri zaman, bunların % 83,4'ü dizileri, % 58,5'i televizyon filmlerini, % 74,6'sı yarışma programlarını, % 78,8'i komedi ve eğlence programlarını, % 44'ü spor programlarını, % 44,6'sı çizgi filmlerini, % 41,5'i belgeselleri, % 21,8'i dini yayınları, % 43'ünü müzik

programalarını, % 21,8'ini eğitim programlarını, % 6,7'si farklı televizyon programlarını izleme tercihleri arasında bulundurmaktadır.

Bu tablodan elde edilen istatistiksel verilere göre, çocukların % 83,4'ü dizileri, televizyon izleme seçenekleri arasında bulundurmaktadır.

Ankete katılan öğrencilerin sadece % 21,8'i televizyon izleme seçenekleri arasında dini yayınları ve eğitim programlarını bulundurmaktadır. Çocukların % 78,2'sinin televizyondaki dini yayınları ve eğitim programlarını takip etmedikleri anlaşılmaktadır.

Ankete katılanlardan "hiç televizyon izlemiyorum" diyerek, televizyon programlarından hiçbirini işaretlemeyenler ise % 1'dir. Bu demektir ki, ortaokul düzeyindeki öğrencilerin % 99'u televizyon izlemekte, bunların % 83,4'ü dizileri izleme seçeneği olarak tercih etmektedir.

4.3. Ankete Katılan Öğrencilerin Dizilerle İlgili Tutum ve Davranışları

4.3.1. Öğrencilerin İzledikleri Haftalık Dizi Sayısı

Tablo 12: Ankete Katılanların Bir Sezonunda Takip Ettikleri Dizi Sayılarına Göre Dağılımı

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Takip Edilen Dizi	Hiç İzlemedim	20	10,4
	1 veya 2 Farklı Dizi	64	33,2
	3 Farklı Dizi	36	18,7
	4 Farklı Dizi	26	13,5
	5 ve Üstü Farklı Dizi	47	24,4

Ankete katılan öğrencilerin % 10,4'ü, bir yayın sezonu boyunca hiçbir diziyi takip etmemiştir. Çocukların % 33,2'si 1 veya 2 farklı dizi, % 18,7'si 3 farklı dizi, % 13,5'i 4 farklı dizi, % 24,4'ü 5 ve daha fazla farklı diziyi takip etmişlerdir.

Öğrencilerin % 33,2'si bir sezonda en az 1 veya 2 farklı diziyi takip etmiştir. Yapılan istatistiğe göre ankete katılan öğrencilerin % 24,4'i bir sezonda 5 ve daha fazla farklı dizi takip etmiştir. Bu orana göre öğrencilerin 1/4'ü haftada en az 5 farklı diziyi takip etmiştir.

4.3.2. Diziler Karşısında Çocukların Tutumları

Tablo 13: Dizide Müstehcen Sahne Çıktığında Kanalı Değiştirilmesi Durumu

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Müstehcen sahneyi Atlama Alışkanlığı	Tamamen Katılıyorum	108	56,0
	Katılıyorum	35	18,1
	Kararsızım	18	9,3
	Katılmıyorum	10	5,2
	Hiç Katılmıyorum	18	9,3
	Boş Bırakılan	4	2,1
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere, televizyon izleme tutumu olan ‘‘Bir dizide müstehcen (sakıncalı) bir sahne geçtiğinde kanalı değiştiririm’’ cümlesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur.

Öğrencilerin % 56'sı tamamen katıldığını, % 18'1'i katıldığını, % 9,3 kararsız olduğunu, % 5,2'si katılmadığını, % 9,3'ü ise hiç katılmadığını söylemiştir.

Elde edilen verilerden, ortaokul öğrencilerinin % 74'ü televizyonda dizi izlerken müstehcen bir sahne geçtiği zaman tepki olarak kanalı değiştirdiğini, % 24'ü ise bu durumda kanalı değiştirmediyi veya bu durum hakkında kararsız olduğunu

söylemiştir. Buna göre, öğrencilerin % 25'inin izledikleri dizilerdeki müstehcen sahnelerle maruz kaldıkları anlaşılmaktadır.

Katılımcıların % 2,1'i bu konu ile ilgili bir seçeneği işaretlememiştir. Bu oranın hiç televizyon izlemeyenler ile irtibatlı olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 14: Dizileri İzlerken Olaylar Hakkında Yorum Yapılması Durumuna Göre Dağılımı

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Dizideki Olayları Yorumlayabilme	Tamamen Katılıyorum	76	39,4
	Katılıyorum	55	28,5
	Kararsızım	27	14,0
	Katılmıyorum	8	4,1
	Hiç Katılmıyorum	22	11,4
	Boş Bırakılan	5	2,6
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere “Dizileri izlerken olaylar hakkında yorum yaparım” cümlesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur.

Tabloya göre öğrencilerin % 39,4'ü tamamen katılıyorum, % 28,5'i katılıyorum, % 14'ü kararsızım, % 4,1'i katılmıyorum, % 11,4'ü hiç katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir.

Verilen cevaplardan elde edilen istatistiksel verilere göre, öğrencilerin % 68'i dizi izlerken olaylar hakkında yorum yapabildiklerini, % 29,5'i yorum yapmadıklarını veya bu konuda kararsız olduklarını söylemiştir. Katılımcıların % 2,6'sı hiçbir şekilde bir seçeneği işaretlememiştir.

Tablo 15: Çocukların Dizileri Yalnız İzleme Durumuna Göre Dağılımı

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Dizileri Yalnız İzleme Durumu	Tamamen Katılıyorum	31	16,1
	Katılıyorum	45	23,3
	Kararsızım	42	21,8
	Katılmıyorum	25	13,0
	Hiç Katılmıyorum	46	23,8
	Boş Bırakılan	5	2,1
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere televizyon izleme durumlarından “Dizileri genellikle yalnız izlemekten hoşlanırım” ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur.

Verilen cevaplardan elde edilen veriler göre, bu ifadeye öğrencilerin % 16,1’i tamamen katıldığını, % 23,3’ü katıldığını, % 23,3’ü kararsız olduğunu, % 23,8’i hiç katılmadığını söylemiştir. Katılımcıların % 2,1’i hiçbir seçeneği işaretlememiştir.

Toplamda elde edilen istatistiksel verilere göre çocukların % 39,4’ü dizi izlerken yalnız kalmayı sevmekte, % 13’ü bu konuda kararsız olduklarını söylemektedir.

Dizi izlerken çocukların % 52,4’ü yalnız izlemeyi tercih etmekte veya kararsız davranmaktadır. Bu orana göre ankete katılan çocukların yarısına yakını dizileri yalnız izlemeyi istemektedir. Bu da çocukların televizyonun zararlarına karşı baş başa kaldığını göstermektedir.

Tablo 16: Çocukların İzlediği Dizileri Arkadaşları ile Konuşma Durumuna Göre Dağılımı

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Arkadaşlar Arasında Konuşma	Tamamen Katılıyorum	55	28,5
	Katılıyorum	66	34,2
	Kararsızım	30	15,5
	Katılmıyorum	11	5,7
	Hiç Katılmıyorum	28	14,5
	Boş Bırakılan	3	1,6
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere “Dizilerde geçen olayları arkadaşlarıma anlatırım” ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur. Verilen cevaplardan elde edilen istatistiksel verilere göre öğrencilerin % 28,5 tamamen katıldığını, % 34,2’si katıldığını, % 15,5’i kararsız olduğunu, % 5,7’si katılmadığını, % 14,5’i hiç katılmadığını söylemiştir. Katılımcıların % 1,6’sı hiçbir seçeneği işaretlememiştir. Toplamda elde edilen istatistiksel verilere göre öğrencilerin % 62,7’si izlediği dizilerde geçen olayları arkadaş ortamlarında paylaştığını, % 15,5’i de kararsız olduğunu söylemiştir. Bu oranlardan anlaşıldığı kadarıyla çocuklar, izledikleri dizilerde geçen olayları arkadaşları ile paylaşmaktadırlar.

Tablo 17: Çocukların İzledikleri Dizinin Bölümlerini Merak Etmesi Durumuna Göre Dağılımı

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Dizi Bölümlerini Merak Etme	Tamamen Katılıyorum	120	62,2
	Katılıyorum	44	22,8
	Kararsızım	12	6,2
	Katılmıyorum	1	0,5
	Hiç Katılmıyorum	14	7,3
	Boş Bırakılan	2	1,0
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere ‘‘Takip ettiğim dizinin bir sonraki bölümünü merakla beklerim’’ ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur.

Tabloya göre bu ifadeye öğrencilerin % 62,2’si tamamen katıldığını, % 22,8’i katıldığını, % 6,2’si kararsız olduğunu, % 0,5’i katılmadığını, % 7,3’ü hiç katılmadığını söylemişlerdir. Katılımcıların % 1’i ise bu ifade ile ilgili hiçbir seçeneği işaretlememiştir.

Verilen cevaplardan elde edilen istatistiksel verilere göre öğrencilerin % 85’i izledikleri dizilerin bir sonraki bölümlerini merakla beklemektedir. Öğrencilerdeki dizilerin bir sonraki bölümünü merakla bekleme durumu, onları hem zihnen meşgul etmekte hem de dizilerin birer sadık takipçisi (bağımlı) haline getirmektedir.

Çocukların izledikleri dizileri merak etmesi, dizi ve dizi oyuncuları hakkında arkadaşları ile konuşmalarına, dizilerin fragmanlarını takip etmelerine ve bir sonraki bölüm hakkında yorum yapmalarına neden olmaktadır. Bu davranışlar, çocukların günlük hayatlarında dizilere daha çok yer vermelerine neden olmaktadır.

Tablo. 18: Dizilerde Geçen Şiddet Olaylarının Çocukları Etkilemesi Durumuna Göre Frekans Dağılımı

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Şiddet Olaylarının Çocukları Etkilemesi	Tamamen Katılıyorum	34	17,6
	Katılıyorum	31	16,1
	Kararsızım	24	12,4
	Katılmıyorum	32	16,6
	Hiç Katılmıyorum	66	34,2
	Boş Bırakılan	6	3,1
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere “Dizilerde geçen şiddet olayları beni etkiler” ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur. Çocukların verdikleri cevaplardan elde edilen istatistiksel verilere göre, bu ifadeye çocukların % 17,6’sı tamamen katıldığını, % 16,1’i katıldığını, %12,4’ü kararsız olduğunu, % 16,6’sı katılmadığını, % 34,2’si hiç katılmadığını belirtmiştir. Katılımcıların % 3,1’i seçeneklerden hiçbirini işaretlememiştir.

Toplamda elde edilen verilere göre, öğrencilerin % 33,7’si dizilerde geçen şiddet olaylarından etkilendiğini belirtmekte, % 12,4’ü ise şiddet olaylarının kendisini etkilediği konusunda kararsız kalmaktadır. Sonuçta çocukların 1/3’ünün izledikleri dizilerdeki şiddet olaylarından etkilendikleri anlaşılmaktadır.

Özellikle ergenlik dönemlerindeki çocukların duygusal ve fiziksel gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmeleri için, şiddetin tüm unsurlarından uzak kalmaları gerekmektedir. Çocukların izledikleri dizilerde geçen adam öldürme, kavga etme, adam yaralama, işkence vb. şiddet unsurlarına maruz kaldıkları oranda, gerçek hayatta şiddete meyilli olmaları muhtemeldir. Tablodaki yüzdelik verilere göre, çocukların yarısının dizilerdeki şiddetten etkilenmemesi, şiddeti kanıksadıklarını göstermektedir.

Tablo. 19 Dizilerde Geçen Müstehcen Sahnelerin Çocukları Rahatsız Etme Durumuna Göre Frekans Dağılımları

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Müstehcen Sahnelerin Etkisi	Tamamen Katılıyorum	81	42,0
	Katılıyorum	48	24,9
	Kararsızım	23	11,9
	Katılmıyorum	13	6,7
	Hiç Katılmıyorum	26	13,5
	Boş Bırakılan	2	1,0
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere ‘‘Dizilerde geçen müstehcen (sakıncalı) sahneler beni rahatsız eder’’ ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan elde edilen istatistiksel verilere göre, bu ifadeye öğrencilerin % 42’si tamamen katıldığını, % 24,9’u katıldığını, % 6,7’si katılmadığını, % 13,5’i hiç katılmadığını ve % 11,9’u bu ifade hakkında kararsız olduğunu söylemiştir. Katılımcıların % 1’i herhangi bir seçeneği işaretlememiştir.

Toplamda elde edilen verilere göre, çocukların % 20,2’si dizilerde geçen ahlaken uygun olmayan müstehcen sahnelerin kendilerini rahatsız etmediğini, % 12’si ise bu konuda kararsız kaldığını söylemiştir. Dizi izleyen çocukların 1/5’inin, televizyonda karşısına çıkan müstehcen sahnelerden rahatsız olmadıkları anlaşılmaktadır.

Ankete katılan 10 – 15 yaş aralığındaki çocukların, televizyon dizilerinde karşısına çıkan müstehcen sahnelerden rahatsız olma durumları, dizileri onlar için potansiyel olarak sakıncalı hale getirmektedir. Sakıncalı sahnelerden rahatsızlık duymayan % 20’lik oranın ise, bu durumu kanıksadığı görülmektedir. Çocukların yanlış bir davranışı kanıksamalarının, ahlaki ve dini gelişimleri açısından tehlikeli olduğu bilinmektedir.

Tablo 20: Dizilerde Geçen Hırsızlık ve Dolandırıcılık Fiillerinin Çocukları Rahatsız Etme Durumuna Göre Frekans Dağılımları

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Hırsızlık ve Dolandırıcılık Sahnelerin Etkisi	Tamamen Katılıyorum	58	30,1
	Katılıyorum	37	19,2
	Kararsızım	27	14,0
	Katılmıyorum	14	7,3
	Hiç Katılmıyorum	55	28,5
	Boş Bırakılan	2	1,0
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere dizilerde geçen ‘‘Hırsızlık ve dolandırıcılık gibi suçlardan rahatsız olurum’’ ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur. Elde edilen verilere göre, bu ifadeye öğrencilerin % 30,1’i tamamen katıldığını, % 19,2’si katıldığını, % 7,3’ü katılmadığını, % 28,5’i hiç katılmadığını, % 14’ü de bu ifade hakkında kararsız kaldığını söylemiştir. Öğrencilerin % 1’i hiçbir seçeneği işaretlememiştir.

Bu tablodan elde edilen toplam verilere göre, öğrencilerin % 35’i izlediği dizilerde geçen hırsızlık ve dolandırıcılık gibi dinen haram olan, kanunen yasak olan fiillerden rahatsız olmadığı, % 14’ünün de kararsız kaldığı anlaşılmaktadır.

4.4. Dizilerin Çocukların Tutum ve Davranışlarına Etkisi

Tablo. 21’den itibaren analizleri yapılan bütün tabloların, çocukların ahlaki ve dini gelişimlerine doğrudan ya da dolaylı olarak etkisi olduğu düşünülmektedir. Elde edilen bilgiler bu amaçla yorumlanmaktadır. Çünkü bir çocuğun sevdiği, takip ettiği birisinin yaptıklarını yapması, onun gibi olmak istemesi ve onu, kıyafet ve tarz konusunda taklit etmesi rol – model olarak aldığını göstermektedir.

Tablo 21: Dizi Oyuncularını Sevme Durumuna Göre Frekans Dağılımları

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Dizi Oyuncularını Sevme	Tamamen Katılıyorum	126	65,3
	Katılıyorum	37	19,2
	Kararsızım	15	7,8
	Katılmıyorum	7	3,6
	Hiç Katılmıyorum	6	3,1
	Boş Bırakılan	2	1,0
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere ‘‘İzlediğim dizilerin oyuncularını seviyorum’’ ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur. Öğrencilerin cevaplarından elde edilen verilere göre, öğrencilerin % 65,3’ü bu ifadeye tamamen katıldığını, % 19,2’si katıldığını, % 7,8’i kararsız kaldığını, % 3,6’sı katılmadığını, % 3,1’i hiç katılmadığını söylemiştir. Toplamda elde edilen istatistiksel verilere göre, çocukların % 85’i izlediği dizilerin oyuncularını sevmektedir.

Tablo 22: Sevilen Dizi Oyuncularının Kıyafet ve Aksesuarlarını Alma Durumuna Göre Frekans Dağılımları

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Dizi Oyuncularının Kıyafet ve Aksesuarlarını Alma	Tamamen Katılıyorum	23	11,9
	Katılıyorum	15	7,8
	Kararsızım	29	15,0
	Katılmıyorum	30	15,5
	Hiç Katılmıyorum	94	48,7
	Boş Bırakılan	2	1,0
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere ‘‘Hayranı olduğum dizi oyuncularının kıyafet ve aksesuarlarını alıyorum’’ ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan elde edilen verilere göre, bu ifadeye öğrencilerin % 11,9’u tamamen katıldığını, % 7,8’i katıldığını, % 15’i kararsız olduğunu, % 15,5’i katılmadığını, % 48,7’si hiç katılmadığını belirtmiştir. Katılımcıların % 1’i hiçbir seçeneği işaretlememiştir.

Toplamda elde edilen verilere göre, çocukların % 20’si sevdiği oyuncuların kıyafet ve aksesuarlarını almakta, % 15’i ise bu konuda kararsız olduğunu söylemektedir.

Tablo 23: Sevilen Dizi Oyuncularının Konuşma Tarzını Taklit Etme Durumuna Göre Frekans Dağılımları

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Dizi Oyuncularının Konuşma Tarzını Taklit Etme	Tamamen Katılıyorum	22	11,4
	Katılıyorum	21	10,9
	Kararsızım	38	19,7
	Katılmıyorum	24	12,4
	Hiç Katılmıyorum	84	43,5
	Boş Bırakılan	4	2,1
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere “İzlediğim dizi oyuncularının konuşma tarzını taklit ediyorum” ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur.

Çocukların verdikleri cevaplardan elde edilen istatistiksel verilere göre, çocukların % 11,4’ü bu ifadeye tamamen katıldığını, % 10,9’u katıldığını, % 19,7’si kararsız olduğunu, % 12,4’ü katılmadığını, % 43,5’i hiç katılmadığını söylemiştir.

Ankete katılanların % 2,1’i hiçbir seçeneği işaretlememiştir.

Toplamda elde edilen verilere göre, çocukların % 22,3’ü dizi oyuncularının konuşma tarzlarını taklit etmekte, % 19, 7’si bu konuda kararsız olduğunu söylemektedir. Kararsızlar katıldığı zaman, çocukların % 42,3’ü, dizi oyuncularının konuşma tarzlarını taklit etmektedir.

Son zamanlarda çocukların günlük konuşmalarında, Türkçe ve Türk kültürüne yabancılaşma olduğu görülmektedir.

Çocukların arkadaş çevrelerinde veya okullarında – sınıf ortamında – yaptıkları repliklerden ve konuşma tarzlarından dizilerin bu konuda ne kadar etkili olduğu somut olarak görülmektedir.

Tablo 24: Sevilen Dizi Oyuncularının Kötü Davranışlarına Kızma Durumuna Göre Frekans Dağılımları

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Dizi Oyuncularının Kötülüklerine Kızma Durumu	Tamamen Katılıyorum	63	32,6
	Katılıyorum	39	20,2
	Kararsızım	29	15,0
	Katılmıyorum	19	9,8
	Hiç Katılmıyorum	41	21,2
	Boş Bırakılan	2	1,0
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere “Hayranı olduğum oyuncu, kötülük yaptığında ona kızıyorum” ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur.

Verilen cevaplardan elde edilen verilere göre, çocukların % 32,6’sı bu ifadeye tamamen katıldığını, % 20,2’si katıldığını, % 15’i kararsız olduğunu, % 9,8’i katılmadığını, % 21,2’si hiç katılmadığını belirtmiştir. Katılımcıların % 1’i seçeneklerden hiçbirini işaretlememiştir.

Tablodan elde edilen istatistiksel verilere göre, ortaokul öğrencilerinin % 52,8’i, sevdikleri dizi oyuncularının kötü davranışlarına kızmaktadır. Çocukların yarısından fazlası, sevdiği dizi oyuncuları ile duygusal bağ kurmakta, onların kötü adam olmalarını istememektedirler.

Anket verileri gösteriyor ki, ortaokul öğrencilerinin % 50’si, izledikleri dizi oyuncularını sevmekle beraber onlara sempati duymaktadır.

Tablo 25: Çocukların Sevdikleri Dizi Oyuncularıyla İlgili Resim, Haber ve Sözleri İnternette Paylaşma Durumuna Göre Frekans Dağılımları

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Dizi Oyuncularıyla İlgili İnternette Paylaşım	Tamamen Katılıyorum	36	18,7
	Katılıyorum	20	10,4
	Kararsızım	28	14,5
	Katılmıyorum	23	11,9
	Hiç Katılmıyorum	83	43,0
	Boş Bırakılan	3	1,6
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere “Hayranı olduğum oyuncularla ilgili resim, haber ve sözleri internette paylaşıyorum” ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur. Çocukların verdikleri cevaplardan elde edilen istatistiksel verilere göre, öğrencilerin % 18,7’si bu ifadeye tamamen katıldığını, % 10,4’ü katıldığını, % 14,5’i kararsız olduğunu, % 11,9’u katılmadığını, % 43’ü ise hiç katılmadığını söylemiştir. Katılımcıların % 1,6’sı bu konuda hiçbir seçeneği işaretlememiştir.

Toplamda elde edilen verilerden anlaşıldığı üzere, çocukların % 29’u sevdiği dizi oyuncuları ile ilgili haberleri, resimleri veya sözleri internetteki sayfalarında paylaşmaktadır. Çocukların % 15’i ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir.

Çocuklar, sevdikleri dizi oyuncularının bilgilerini, fotoğraflarını ya da repliklerini, facebook, whatsapp, instagram, twitter gibi sanal ortamlarda paylaşmaktadırlar. Çocukların bu davranışları, sevdikleri dizi oyuncularını daha çok sahiplenmelerine ve arkadaşlarına da bu kişileri sevdirmek istemelerine neden olmaktadır. Ergenlik dönemindeki çocuklar üzerinde, arkadaş çevresinin etkisi göz önüne alınırsa, dizi oyuncularının çocuklar arasında sevilmesi ve taklit edilmesi bu şekilde daha da artmaktadır.

Tablo 26: Çocukların Sevdiği Dizi Oyuncuları Gibi Olmak ve Onların Yaptıklarını Yapmak İstemelerine Göre Frekans Dağılımları

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Çocukların Dizi Oyuncuları Gibi Olmak İstemesi	Tamamen Katılıyorum	41	21,2
	Katılıyorum	24	12,4
	Kararsızım	31	16,1
	Katılmıyorum	28	14,5
	Hiç Katılmıyorum	67	34,7
	Boş Bırakılan	2	1
Toplam		193	100,0

Ankete katılan ortaokul öğrencilerine “Sevdiğim oyuncular gibi olmak ve onların yaptığı şeyleri yapmak istiyorum” ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur.

Öğrencilerin cevaplarından elde edilen verilere göre, öğrencilerin % 21,2’si bu ifadeye tamamen katıldığını, % 12,4’ü katıldığını, % 16,1’i kararsız kaldığını, % 14,5’i katılmadığını, % 34,7’si hiç katılmadığını söylemiştir. Katılımcıların % 1’i hiçbir seçeneği işaretlememiştir.

Toplamda elde edilen istatistiksel verilere göre, ortaokul öğrencilerinin % 32,6’sı sevdiği dizi oyuncuları gibi olmak ve onların yaptığı şeyleri yapmak istemektedir. Bu oranla çocukların 1/3’ünün dizi oyuncularını rol – model olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Kararsızların da dahil edilmesi durumunda % 48,7’lik bir oranla, çocukların yarısının dizi oyuncuları örnek aldığı görülmektedir.

3. bölümde ahlaki ve dini açıdan tahlili yapılan dizilerdeki başrol oyuncularını düşünüldüğünde, bu oyuncuların olumsuz davranışlarının çocuklar üzerindeki etkilerinin ne kadar büyük olduğu anlaşılabacaktır. Örnek olarak seçtiğimiz bu dizilerdeki oyuncuların çoğunluğunun, çocuklar açısından doğru bir örnek

olmadıkları görülmektedir; çünkü bu oyuncuların çoğu, hırsız, kumarbaz, dolandırıcı, zampara veya kavgacı tiplerden oluşmaktadır.

Tablo 27: Çocukların Sevdikleri Dizi Oyuncularıyla Kendilerini Özdeşleştirmelerine Göre Frekans Dağılımları

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Dizi Oyuncuları ile Özdeşleştirme	Tamamen Katılıyorum	32	16,6
	Katılıyorum	24	12,4
	Kararsızım	44	22,8
	Katılmıyorum	23	11,9
	Hiç Katılmıyorum	68	35,2
	Boş Bırakılan	2	1
Toplam		193	100,0

Ankete katılan ortaokul öğrencilerine ‘‘İzlediğim oyuncuları kendimle özdeşleştiriyorum’’ ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur.

Öğrencilerin cevaplarından elde edilen verilere göre, öğrencilerin % 16,6’sı bu ifadeye tamamen katıldığını, % 12,4’ü katıldığını, %22,8’i kararsız olduğunu, % 11,9’u katılmadığını, % 35,2’si hiç katılmadığını söylemiştir. Katılımcıların % 1’i hiçbir seçeneği işaretlememiştir.

Toplamda elde edilen istatistiksel verilere göre, öğrencilerin % 29’u izlediği dizilerin oyuncuları ile kendilerini özdeşleştirmektedir. Kararsız bulunanlar (% 22,8) ile toplandığında bu oran öğrencilerin yarısını geçmektedir.

**Tablo 28: Çocukların Dizi Oyuncularına İçlerinden – Kendilerince - Roller
Bıçmelerine Göre Frekans Dağılımları**

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Dizi Oyuncularını Yönlendirme ve Onlara Rol Bıçme	Tamamen Katılıyorum	58	30,1
	Katılıyorum	34	17,6
	Kararsızım	20	10,4
	Katılmıyorum	24	12,4
	Hiç Katılmıyorum	53	27,5
	Boş Bırakılan	4	2,1
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere “İzlediğim oyunculara, içimden kendimce roller bıçıyor, onları yönlendiriyorum” ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur.

Öğrencilerin cevaplarından elde edilen verilere göre, öğrencilerin % 30,1’i bu ifadeye tamamen katıldığını, % 17,6’sı katıldığını, % 10,4’ü kararsız olduğunu, % 12,4’ü katılmadığını, % 27,5’i hiç katılmadığını söylemiştir. Katılımcıların % 2,1’i ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir.

Toplamda elde edilen istatistiksel verilere göre, ortaokul öğrencilerinin % 47,7’si izlediği dizi oyuncularını içlerinden yönlendirmekte ve onlara kendince roller vermektedir.

Tablodaki verilere göre, dizi izleyen çocukların yarısı, sadece dizileri izlememekte, aynı zamanda zihinlerinde o dizide varolmaya çalıştıklarını göstermektedir.

4.5 Çocukların İzledikleri Popüler Dizilerin Ahlaki Gelişimleri Üzerindeki Etkileri

Tablo 29: İzlenen Dizilerin, Çocukların Dini Eğitim ve Öğretimlerine Katkısına Göre Frekans Dağılımları

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Dizilerin Dini Eğitim ve Öğretime Katkısı	Tamamen Katılıyorum	37	19,5
	Katılıyorum	31	16,3
	Kararsızım	43	22,6
	Katılmıyorum	23	12,1
	Hiç Katılmıyorum	56	29,5
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere izledikleri dizilerle ilgili olarak “Dini eğitim ve öğretimime katkısı oldu” ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur.

Çocukların verdiği cevaplardan elde edilen verilere göre, ortaokul öğrencilerinin % 19,5’i bu ifadeye tamamen katıldığını, % 16,3’ü katıldığını, % 22,6’sı kararsız kaldığını, % 12,1’i katılmadığını, % 29,5’i ise hiç katılmadığını belirtmiştir. Bu bölüme öğrencilerin tamamı cevap vermiştir.

Toplamda elde edilen istatistiksel verilere göre, ortaokul öğrencilerinin % 36,8’i izlediği dizilerin dini eğitim ve öğretimlerine katkısı olduğunu, % 41,6’sı ise herhangi bir katkısının olmadığını söylemiştir. Öğrencilerin % 22,6’sı, izlediği dizilerin dini eğitim ve öğretimlerine katkısının olduğu konusunda kararsız kalmıştır.

Sonuç olarak, çocukların % 41,6’sı dizileri bu konuda faydasız bulmuştur. Kararsızların bu orana katılması durumunda % 64,2’lik bir yüzde ortaya çıkmaktadır.

Tablo 30: İzlenen Dizilerin, Çocukların Ahlaki Tutum Ve Davranışlarına Etkisine Göre Frekans Dağılımları

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Dizilerin Tutum ve Davranışlara Etkisi	Tamamen Katılıyorum	46	24,2
	Katılıyorum	40	21,1
	Kararsızım	46	24,2
	Katılmıyorum	24	12,6
	Hiç Katılmıyorum	34	17,9
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere izledikleri dizilerle ilgili olarak “Ahlaki tutum ve davranışlarıma katkı sağladı” ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur.

Çocukların verdiği cevaplardan elde edilen verilere göre, ortaokul öğrencilerinin % 24,2’si bu ifadeye tamamen katıldığını, % 21,1’i katıldığını, % 24,6’sı kararsız kaldığını, % 12,6’sı katılmadığını, % 17,9’u ise hiç katılmadığını belirtmiştir.

Toplamda elde edilen istatistiksel verilere göre, ortaokul öğrencilerinin % 45,3’ü izledikleri dizilerin ahlaki tutum ve davranışlarına katkısı olduğunu, % 30,5’i ise herhangi bir katkısının olmadığını söylemiştir.

Öğrencilerin % 24’ü, izlediği dizilerin ahlaki tutum ve davranışlarına katkısının olduğu konusunda kararsız kalmıştır.

Çocukların 1/3’ü dizileri ahlaki örnek konuda faydasız bulmuştur.

Kararsızların bu orana katılması durumunda çocukların % 55’i, izledikleri dizilerin ahlaki tutum ve davranışlarına katkı sağlamadığını söylemiştir.

Tablo 31: Çocukların İzledikleri Dizilerin, Saygı, Sevgi ve Hoşgörü Duygularını Geliştirmelerine Göre Frekans Dağılımları

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Dizilerin Saygı, Sevgi, Hoşgörüyü Geliştirmesi	Tamamen Katılıyorum	78	41,5
	Katılıyorum	39	20,7
	Kararsızım	42	22,3
	Katılmıyorum	11	5,9
	Hiç Katılmıyorum	18	9,6
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere izledikleri dizilerle ilgili olarak “İnsanlarla ilişkilerimde saygı, sevgi ve hoşgörü duygularımı geliştirdi” ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur. Çocukların verdikleri cevaplardan elde edilen verilere göre, ortaokul öğrencilerinin % 41,5’i bu ifadeye tamamen katıldığını, % 20,7’i katıldığını, % 22,3’ü kararsız kaldığını, % 5,9’u katılmadığını, % 9,6’sı ise hiç katılmadığını belirtmiştir. Tablo. 26’ya göre, öğrencilerin % 62,2’si, izledikleri dizilerin sevgi, saygı ve hoşgörü duygularını geliştirdiğini belirtmiştir. Katılımcıların % 15,5’i izledikleri dizilerin sevgi, saygı ve hoşgörü duygularını geliştirmediğini, % 20,7’sinin de bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir.

Tablo 32: Çocukların İzledikleri Dizilerin, Kötü Alışkanlıklara Engel Olmasına Göre Frekans Dağılımları

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Dizilerin Kötü Alışkanlıklardan Sakındırması	Tamamen Katılıyorum	65	34,4
	Katılıyorum	35	18,5
	Kararsızım	44	23,3
	Katılmıyorum	18	9,5
	Hiç Katılmıyorum	27	14,3
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere izledikleri dizilerle ilgili olarak “Kötü alışkanlıklardan kaçınmama yardımcı oldu” ifadesine ne kadar katıldıkları

sorulmuştur. Çocukların verdikleri cevaplardan elde edilen verilere göre, ortaokul öğrencilerinin % 34,4'ü bu ifadeye tamamen katıldığını, % 18,5'i katıldığını, % 23,3'ü kararsız kaldığını, % 9,5'i katılmadığını, % 14,3'ü ise hiç katılmadığını belirtmiştir.

Toplamda elde edilen istatistiksel verilere göre, çocukların % 52,9'u izledikleri dizilerin kendilerinin kötü alışkanlıklardan kaçınmasında yardımcı olduğunu söylemiştir. Çocukların % 24'ü ise dizileri kötü alışkanlıklardan korunma konusunda yararlı bulmamıştır.

Tablo 33: Çocukların İzledikleri Dizilerdeki, Dini Açıdan Doğru Olmayan Rollerden Etkilenmelerine Göre Frekans Dağılımları

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Dini Açıdan Olumsuz Rollerin Etkisi	Tamamen Katılıyorum	35	18,5
	Katılıyorum	27	14,3
	Kararsızım	31	16,4
	Katılmıyorum	43	22,8
	Hiç Katılmıyorum	53	28,0
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere izledikleri dizilerle ilgili olarak ‘‘Dini açıdan doğru olmayan rollerden etkileniyorum’’ ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur. Çocukların verdikleri cevaplardan elde edilen verilere göre, ortaokul öğrencilerinin % 18,5'i bu ifadeye tamamen katıldığını, % 14,3'i katıldığını, % 16,4'ü kararsız kaldığını, % 22,8'i katılmadığını, % 28,4'ü ise hiç katılmadığını belirtmiştir.

Toplamda elde edilen istatistiksel verilere göre, öğrencilerin % 32,8'i, izlediği dizilerdeki dini bakımdan doğru olmayan rollerin kendisini etkilediğini belirtmiştir.

Çocukların % 51,2'si ise olumsuz bu rollerin kendilerini etkilemediğini

belirtmiştir. Sonuç olarak, çocukların 1/3'ü, dizilerdeki dini açıdan olumsuz örnek olan rollerden etkilendiklerini söylemiştir.

Tablo 34: Çocukların İzledikleri Dizilerdeki, Olumsuz Örneklerin Dini Duygu ve Düşüncelerine Zarar Vermesi Durumuna Göre Frekans Dağılımları

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Dizilerin Dini Duygu ve Düşünceye Zararı	Tamamen Katılıyorum	40	21,1
	Katılıyorum	24	12,6
	Kararsızım	34	17,9
	Katılmıyorum	26	13,7
	Hiç Katılmıyorum	66	34,7
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere izledikleri dizilerle ilgili olarak “Olumsuz örnekler dini duygu ve düşüncelerime zarar veriyor” ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur.

Çocukların verdikleri cevaplardan elde edilen verilere göre, ortaokul öğrencilerinin % 21,1'i bu ifadeye tamamen katıldığını, % 12,6'sı katıldığını, % 17,9'u kararsız kaldığını, % 13,7'si katılmadığını, % 34,7'si ise hiç katılmadığını belirtmiştir.

Toplamda elde edilen istatistiksel verilere göre, öğrencilerin % 33,7'si, dizilerde geçen olumsuz örneklerin kendilerinin duygu ve düşüncelerine zarar verdiğini, % 48,4'ü ise zarar vermediğini söylemiştir.

Kararsızların bu durumdan olumsuz etkilenen tarafa eklendiğinde oranları % 50'yi geçmektedir. Sonuç olarak, çocukların 1/3'ü, dizilerin dini duygu ve düşüncelerine zarar verdiğini belirtmiştir.

Tablo 35: İzledikleri Dizilerin Çocukların Dini İbadetlerine Engel Olması Durumuna Göre Frekans Dağılımları

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Diziler İbadetlerine Engel Oluyor	Tamamen Katılıyorum	24	12,8
	Katılıyorum	26	13,9
	Kararsızım	32	17,1
	Katılmıyorum	25	13,4
	Hiç Katılmıyorum	80	42,8
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere izledikleri dizilerle ilgili olarak ‘‘Yerine getirmem gereken dini ibadetlerimi aksatmama neden oluyor’’ ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur. Çocukların verdikleri cevaplardan elde edilen verilere göre, ortaokul öğrencilerinin % 12,8’i bu ifadeye tamamen katıldığını, % 13,9’u katıldığını, % 17,1’i kararsız kaldığını, % 13,4’ü katılmadığını, % 42,8’i ise hiç katılmadığını belirtmiştir.

Toplamda elde edilen verilere göre, öğrencilerin % 26,1’i izledikleri dizilerin kendilerinin ibadetlerini ve dini görevlerini aksatmasına neden olduğunu belirtmiştir.

Çocukların izledikleri dizilerin ibadetlerine engel olması durumu 3 şekilde olmaktadır:

Birincisi, Türkiye’de yapılan dizilerin ortalama 2 saat sürmesi, bu saat dilimine rast gelen diziyi izleyen çocuğun, dizi izlemeyi bırakıp ibadetini yerine getirememesi,

İkincisi, çocukların izledikleri dizilerde dini tecrübe ve davranışlarla karşılaşmaması,

Üçüncüsü, dizilerde geçen müstehcen sahnelerin, çocukların dini duygu ve düşüncelerini olumsuz etkilemesidir.

Tablo 36: Çocukların İzledikleri Dizilerdeki, Dini Kurallara Uymayan Sahnelerin Çocuklarda Suçluluk Oluşturmasına Göre Frekans Dağılımları

		Katılımcılar	
		Sayı	Yüzde
Uygun Olmayan Sahnelerin Suçluluk Etkisi	Tamamen Katılıyorum	47	24,7
	Katılıyorum	40	21,1
	Kararsızım	32	16,8
	Katılmıyorum	20	10,5
	Hiç Katılmıyorum	51	26,8
Toplam		193	100,0

Ankete katılan öğrencilere izledikleri dizilerle ilgili olarak “Dizilerde gösterilen dini kurallara uymayan sahneleri izlediğimde suçluluk duyuyorum” ifadesine ne kadar katıldıkları sorulmuştur. Çocukların verdikleri cevaplardan elde edilen verilere göre, ortaokul öğrencilerinin % 24,7’si bu ifadeye tamamen katıldığını, % 21,1’i katıldığını, % 16,8’i kararsız kaldığını, % 10,5’i katılmadığını, % 26,8’i ise hiç katılmadığını belirtmiştir.

Toplamda elde edilen verilere göre, öğrencilerin % 45,8’i dizilerde gösterilen dini kurallara uymayan sahneleri izlediğinde suçluluk duyduğunu, % 37,3’ü ise bu sahneleri izlediğinde suçluluk hissetmediğini belirtmiştir. Çocukların izledikleri dizilerde geçen, müstehcen sahneleri izledikten sonra herhangi bir suçluluk duymamaları, iki olasılığı akla getirmektedir:

Birincisi, çocukların müstehcen sahneleri izlemelerinin ahlaki ve dini açıdan yanlış olduğunu bilmiyor olması,

İkincisi, çocuklarda müstehcen sahnelerle bakmanın kanıksatılmış olmasıdır. Her iki ihtimalde de çocuklar, dizilerde geçen müstehcen sahnelerle maruz kaldıkları için dini ve ahlaki bakımdan zarar görmektedirler.

Tablo 37: Çocukların İzledikleri Dizilerin Dini Eğitim ve Öğretimlerine Etkisinin, Cinsiyet Durumlarına Göre Değişimi

		Katılımcılar			
			Kız	Erkek	Toplam
İzlediğim Diziler, Dini Eğitim ve Öğretime Katkısı Oldu	Tamamen Katılıyorum	f	13	24	37
		%	35,1	64,9	100
	Katılıyorum	f	13	18	31
		%	41,9	58,1	100
	Kararsızım	f	29	14	43
		%	67,4	32,6	100
	Katılmıyorum	f	14	9	23
		%	60,9	39,1	100
	Hiç Katılmıyorum	f	40	16	56
		%	71,4	28,6	100
	Toplam	f	109	81	190
		%	57,4	42,6	100
		χ² = 16,923	sd= 4	p= ,002	

İzlenen dizilerin dini eğitim ve öğretime katkısının, cinsiyet durumlarına göre yorumlandığında, yapılan **ki – kare** testinin sonucuna göre, iki değişken arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunduğu anlaşılmaktadır. ($p= ,002$, $p< ,05$)

Tablo 37’deki yüzde dağılımları incelendiğinde, izlenen dizilerin dini eğitim ve öğretimlerine katkısı olduğunu söyleyenlerin, daha çok erkek çocukları oldukları görülmektedir. Kız öğrenciler ise, dizilerin dini eğitim ve öğretimlerine etkisi olduğunu düşünmemektedirler.

Tablo 38: Dizilerin Dini Eğitim ve Öğretime Etkisinin Okul Durumlarına Göre Değişimi

		Katılımcıların Okulları				
			Kolej	İHO	Ortaokul	Toplam
İzlediğim Diziler, Dini Eğitim ve Öğretime Katkısı Oldu	Tamamen Katılıyorum	f	11	18	8	37
		%	29,7	48,6	21,6	100
	Katılıyorum	f	7	11	13	31
		%	22,6	35,5	41,9	100
	Kararsızım	f	19	12	12	43
		%	42,2	27,9	27,9	100
	Katılmıyorum	f	15	5	3	23
		%	65,2	21,7	13,0	100
	Hiç Katılmıyorum	f	23	14	19	56
		%	41,1	25,0	33,9	100
	Toplam	f	75	60	55	190
		%	39,5	31,6	28,9	100
		χ² = 17,489		sd= 8	p= ,025	

İzlenen dizilerin çocukların dini eğitim ve öğretimlerine katkıları okul durumlarına göre yorumlandığında, yapılan **ki – kare** testinin sonucuna göre, iki

değişken arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmüştür. ($p=,025$, $p<,05$)

Tablo 38'deki yüzde dağılımları incelendiğinde, izlenen dizilerin dini eğitim ve öğretimlerine katkısı olduğunu söyleyenlerin, daha çok imam hatip ortaokulu öğrencileri olduğu görülmektedir. Diğer iki okul gurubundaki öğrencilerinden, dizilerin dini eğitim ve öğretimlerine katkısı olduğunu düşünenler azınlıkta kalmaktadır. Buna göre, izlenen dizilerin okul ve aile durumlarına göre değiştiği anlaşılmaktadır.

Dizilerin dini eğitimlerine katkısı olduğunu düşünenlerin % 30'dan fazla çıkması ile dini eğitimimde televizyonun etkisi oldu seçeneğini işaretleyenlerin % 7'den az olması şaşırtıcı görünmektedir. Sonuçta, dizilerin dini eğitime katkısı olduğunu söyleyenlerin çoğunluğunu erkekler ve imam hatip ortaokulu öğrencileri oluşturmaktadır.

Tablo 39: Dizilerin İbadetleri Aksatmaya Neden Olma Durumunun, İzlenen Dizi Sayısına Göre Değişimi

		Katılımcıların İzlediği Dizi Sayısı			
		Hiç	1-3 dizi	4-5	Toplam
İzlediğim Diziler, Dini İbadetlerimi Aksatmama Neden Oldu	Tamamen Katılıyorum	f 2	11	11	24
		% 8,3	45,8	45,8	100
	Katılıyorum	f 1	16	9	26
		% 3,8	61,5	34,6	100
	Kararsızım	f 3	21	8	32
		% 9,4	65,6	25,0	100
	Katılmıyorum	f 2	23	0	25
		% 8	92,0	0	100
	Hiç Katılmıyorum	f 10	52	18	80
		% 12,5	65,5	22,5	100
	Toplam	f 18	123	46	187
		% 9,6	65,8	24,6	100

$$\chi^2 = 17,599$$

$$sd = 8$$

$$p = ,024$$

İzlenen dizilerin ibadetlere engel olma durumu, izlenen dizi sayılarına göre yorumlandığında, yapılan **ki – kare** testinin sonucuna göre, iki değişken arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunduğu anlaşılmaktadır. ($p= ,024$, $p< ,05$)

Tablo 39'daki yüzde dağılımları incelendiğinde, çocukların izlediği dizilerden dolayı ibadetlerini aksattığı görülmektedir.

SONUÇ

Türkiye’deki yazılı ve görsel medyanın ortalama bir din bilgisinden yoksun olduğu ve sağlıklı dini söylem ve motifleri kullanmaktan kaçındığı görülmektedir.

Türkiye’de yayınlanan dizilerde dini ve ahlaki açıdan uygun olmayan tutum ve davranışlar sık sık gösterilmektedir.

Popüler birçok dizide geçen hırsızlık, dolandırıcılık, yalan, kumar, şiddet gibi fiiller, izleyicilere sakındırılması gereken davranışlar olarak değil de, iyi davranışlar olarak verilmektedir.

Popüler dizilerdeki hırsız, kumarbaz, mafya rolleri, taklit edilebilecek tarzda karizmatik ve sempatik karakterler yoluyla yansıtılmaktadır.

Popüler dizilerde, evli olmayan kadın ve erkeklerin flört etmeleri, öpüşmeleri hatta cinsel ilişki yaşamaları normal bir durum olarak sunulmaktadır.

Anketten elde edilen verilere göre televizyonun, çocukların sadece % 6,7’sinin dini eğitimlerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Boş zamanlarını değerlendirme biçimi olarak, ankete katılan öğrencilerin % 81,3’ünün internette vakit geçirdiği, % 82,9’unun da televizyon seyrettiği anlaşılmıştır.

Çocukların televizyon seyretme nedenlerini, % 76 ile vakit geçirmek, % 75 oranı ile eğlenmek amaçları oluşturmaktadır.

Ankete katılan öğrencilerin % 3,1 hiç televizyon izlemezken, % 73,1’i günde 30 dk ile 3 saat arasında televizyon izlemekte, % 17,6’sı ise, 3 saatten fazla televizyon izlemektedir.

Ortaokul öğrencilerinin % 30’u ‘‘Cinsellik’’, % 24’ü ‘‘Olumsuz örnek’’ gibi Tv akıllı işaretlerinin ne anlama geldiğini bilmemektedir.

Ankete katılan çocukların % 83,4'ü, televizyon izleme seçenekleri arasında dizi izlemeyi tercih etmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin % 56,6'sı haftada en az 3, 4, 5 veya daha fazla sayıda farklı Türk dizisini takip etmektedir.

Elde edilen verilere göre, ortaokul öğrencilerinin $\frac{1}{4}$ 'ünün, izledikleri dizilerde müstehcen sahnelerle maruz kaldığı anlaşılmaktadır.

Ortaokul öğrencilerinin % 29,5'i, dizileri izlerken yorum yapmamaktadır.

Ortaokul öğrencilerinin % 39,4'ü dizi izlerken yalnız kalmayı tercih etmektedir.

Öğrencilerin % 62,7'si izledikleri dizilerde geçen olayları arkadaş ortamlarında paylaşmaktadır.

Ortaokul öğrencilerinin % 85'i, izledikleri dizilerin bir sonraki bölümlerini merakla beklemektedir. Bu da onların dizi bağımlısı haline geldiğini göstermektedir.

Ortaokul öğrencilerinin % 33,7'si, izledikleri dizilerde geçen şiddet olaylarından etkilenmektedir.

Elde edilen verilere göre, çocukların % 20,2'si, dizilerde geçen - ahlaken uygun olmayan (müstehcen) sahnelerden rahatsız olmamaktadır. Bu demektir ki, ortaokuldaki çocukların $\frac{1}{5}$ 'i o tür sahnelerin dini yönünü bilmemekte veya bu konuda yeterli hassasiyeti göstermemektedir.

Öğrencilerin % 35'i izledikleri dizilerde geçen hırsızlık ve dolandırıcılık gibi dinen haram olan, kanunen yasak olan fiillerden rahatsız olmamaktadır.

Elde edilen istatistiksel verilere göre, çocukların % 85'i izledikleri dizilerin oyuncularını sevmekte, % 20'si sevdikleri oyuncuların kıyafet ve aksesuarlarını almakta, % 22,3 ise dizi oyuncularının konuşma tarzlarını taklit etmektedir.

Edinilen istatistiksel verilere göre, ortaokul öğrencilerinin % 52,8'i, sevdikleri dizi oyuncuları bir kötülük yaptıklarında onlara kızmakta; % 29'u, sevdikleri dizi oyuncuları ile ilgili haberleri, resimleri veya sözleri internetteki sayfalarında

paylaşmakta; % 32,6'sı, sevdikleri dizi oyuncularını gibi olmak ve onların yaptıkları şeyleri yapmak istemekte; % 29'u, izledikleri dizilerin oyuncularını ile kendilerini özdeşleştirmekte; % 47,7'si, izledikleri dizi oyuncularını içlerinden yönlendirmekte ve onlara kendilerince roller vermektedir. Yukarıda verilen bilgilere göre, ortaokul öğrencileri, izledikleri dizi oyuncularını ile kendilerini özdeşleştirmekte ve onlara benzemeye çalışmaktadırlar.

Televizyon dizilerinin ortaokul çocukları üzerinde dini eğitim ve öğretim bakımından faydalı olmadıkları anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin % 37,3'ünün dizilerde gösterilen dini kurallara uymayan sahneleri izlediklerinde suçluluk hissetmediği ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, çocukların kötü sahnelere bakmanın günah olduğunu bilmedikleri veya bu sahnelere bakmayı kanıksadıkları ortaya çıkmıştır.

Dizilerin dini eğitim ve öğretime etkisinin, kız ve erkek öğrenciler arasında değiştiği görülmektedir.

Dizilerin dini eğitim ve öğretime etkisinin imam hatip ortaokulunda daha pozitif olduğu görülmektedir.

Televizyon dizilerinin, çocukların ahlaki tutum ve davranışlarına çoğunlukla katkı sağlamadıkları görülmektedir.

Çocukların 1/3'ünün dizilerdeki dini açıdan olumsuz örnek olan rollerden etkilendikleri anlaşılmıştır.

Dizilerde geçen olumsuz örneklerin, öğrencilerin % 33,7'sinin duygu ve düşüncelerine zarar verdiği görülmüştür.

Dizilerin, öğrencilerin % 26,1'inin ibadetlerini ve dini görevlerini aksatmasına neden olduğu görülmüştür.

Çocukların izledikleri dizilerden dolayı ibadetlerini aksattıkları görülmektedir.

Dizilerin bunca olumsuz etkileri arasında bazı olumlu etkileri de söz konusudur. Şöyle ki; televizyon dizilerinin, öğrencilerin insanlarla ilişkilerinde sevgi, saygı ve hoşgörü duygularını geliştirdiği görülmüştür.

Televizyon dizilerinin, çocukların kötü alışkanlıklardan kaçınmasında yardımcı olduğunu görülmüştür.

Öneriler:

Çocuklara ve ailelere televizyon ve interneti faydalı hale getirmek adına okullarda “medya okur – yazarlığı” dersleri / seminerleri verilmelidir.

Ortaokul 1. sınıf öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarına, “Sağlıklı Televizyon ve İnternet Kullanımı” ünitesi eklenmelidir.

RTÜK, MEB, ve DİB’den katılan üyelerden oluşan bir komisyonun, televizyonun dini ve ahlaki olarak faydalı yayıncılık yapması konusunda ortak çalışmalar yapmaları sağlanmalıdır.

RTÜK’ün, Tv akıllı işaretleri arasına “Ahlaki Olarak Uygundur” logosunu katması yerinde olacaktır.

Dizi yapımcıları, senaristleri ve yönetmenleri, çocukların dini ve ahlaki gelişimlerine olumlu katkısı olabilecek yapımlar ortaya koymalıdır.

Dizi yapımcılarının ve televizyon kanalı yöneticilerinin reyting kaygısı gütmemeleri için, çocukların dini ve ahlaki gelişimlerine katkı sağlayacak dizi yapımlarının, Kültür ve Turizm Bakanlığı’na desteklenmesi gerekmektedir.

İlahiyat Fakültelerinde en azından lisansüstü düzeyde “Sinema ve Televizyon” bölümü gibi bölümler açılmalı ve buradan İslam dinine ve evrensel ahlak kurallarına uygun projeler ortaya koyabilecek yapımcı, senarist ve yönetmenlerin yetiştirilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKGÜL, Mahmut: **"Türkiyede Din ve Değişim: Bir Erol Güngör Çözümlemesi"**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2002.
- AKSOY, A. Betül: **"Medya, Çocuk ve Din Eğitimi"**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, SBE, Felsefe ve Din Bilimleri ABD., Bursa 2004.
- ALAGÖZLÜ, Çağrı: **"Türkiye'de ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Medya Okuryazarlığı"**, www.rtük.com.tr, 25 Şubat 2015.
- Askalani, İbni Hacer: **"Buluğu'l Meram Min Edilleti'l Ahkam: Ahkam Hadisler"**, şerh. Safiurrahman Mubarek Furi, Polen Yayıncılık, İstanbul 2005.
- AYDIN, M. Zeki: **"Okulda Değerler Eğitimi: Yöntemler-Teknikler-Kaynaklar"**, Nobe I Yayınları, Ankara 2012.
- BACANLI, Hasan: **"Gelişim ve Öğrenme"**, Nobel Yayın Dağıtım, 11. baskı, Ankara 2005.
- BAKIR, Mustafa: **"İçki (İslam'da)"**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 21, Ankara 2000.
- BARDAKOĞLU, Ali: **"Katil"**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt. 25, Ankara 2002.
- BARDAKOĞLU, Ali: **"Kumar"**, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt. 25, Ankara 2002.
- BAŞGİL, Ali Fuad: **"Gençlerle Baş Başa"**, Kubbealtı Neşriyat, baskı 3, İstanbul 2000.
- BİLGİN, Beyza: **"Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi"** AÜ. İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1988.
- BİLGİN, Beyza: **"İslam ve Çocuk"**, DİB Yayınları, baskı 3, Ankara 1997.
- Buhari: **El Camiü's-Sahih**, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.
- BULUT, Mehmet: **(editör) "Gençlik ve Sosyal Medya Araştırma Raporu"**, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Ankara 2013.
- CAN, Davut: **"Başarı Evde Başlar: Başarıda Anne Babanın Rolü"**, Tutku Yayınevi, Ankara 2010.
- CANAN, İbrahim: **"Aile İçi Eğitim"**, Gül Yurdu Yayınları, İstanbul 2011.
- CANAN, **"Hz. Peygamber'in Sünnetin'de Terbiye"**, Akademi Yayınları, baskı

- İbrahim: 4, İstanbul 2013.
- CEBECİ, **"Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi"** Akçağ Yayınları, bas kısı 2, Ankara 2005.
- Suat: **Felsefe Sözlüğü**, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2013.
- CEVİZCİ, Ahmet:
- ÇAĞRICI, ' Yalan," **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt 43, Ankara 2013.
- Mustafa: **"Medya ve Etik "**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2002.
- ÇAPLI, Bülent:
- TURGUT, (editör) **Çocuklara Yönelik Programlar ve Bu Programlarda Yayımlanan Reklamaların İçerik Araştırması Analizi Araştırması**, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, İstanbul 2008.
- Mustafa: **"Planlamadan Değerlendirmeye Öğrenme Sanatı"**, PegemA Yayıncılık, Ankara 2002.
- DEMİREL, Özcan: **Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar**, MEB. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 2000.
- DÖKMEN, **"Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati"**, Sistem Yayıncılık, baskı 4, İstanbul 1996.
- Üstün: **Sünen-i Ebi Davut Tercemesi**, Erkam Yayınları, İstanbul, 2008
- Ebu Davut: **"Televizyon ve Gençlik: Yerli Dizilerin Model Alma Davranışı Üzerindeki Etkileri"**, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt: 30, No:1, Sivas 2006.
- EFE, Mehmet:
- ERUL, **"Hadislerin Dili: İlk Hadis Belgesi Hemmam'ın Sahifesi – Tetip, Terceme, Yorum –"**, TDV Yayınları, baskı 1, Ankara 2009.
- Bünyamin: **"Zina" TDVİslam Ansiklopedisi**, cilt 44, Ankara 2013.
- ESEN, Hüseyin:
- FURAT, **"Din Eğitiminde Görsel Medyanın Yeri ve Fonksiyonları: Televizyon Örneği"**, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul 2009.
- Ayşe Zişan: **"Yetişkinlerin Yaygın Din Eğitiminde Televizyonun Yeri ve Fonksiyonları (İstanbul Örneği) – Sır Dizileri ve Dini Programlar"**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, SBE., Felsefe ve Din Bilimleri ABD., İstanbul 2008.
- FURAT, Ayşe Zişan:
- GAZALİ, **"Müslümanca Bir Hayat: Bidayetü'l Hidaye"**, çev. Abdullah Ebu Hamid: Demiray, Semerkant, İstanbul 2013.

- GELİCİ, Zehra: **"Sırlara Vurgu Yapan Mistik Televizyon Programlarının Din Eğitimi Açısından Tahlili"**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, SBE., Felsefe ve Din Bilimleri ABD., Sakarya 2007.
- GÜNGÖR, Erol: **"Ahlak Psikoloji ve Sosyal Ahlak"**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000.
- _____, <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/12/06/gun92.html> , "Sınıfta Ahlaksız T eklif!", 19 Şubat 2015.
- _____, <http://ilgiliforum.com/televizyon-izleme-sebepleri-t153049.0.html>, "Tel evizyon İzleme Sebepleri" 18 Mart 2015.
- _____, <http://tr.m.wikipedia.org/wiki/Mafya>, 4 Haziran 2015.
- _____, <http://www.hayrettinkaraman.net/kitap/tarih/0066.htm>, 13 Şubat 2016.
- _____, http://www.milligazete.com.tr/haber/Diyanetten_Kertenkele_dizisine_sert_aciklama/340047 , 18 Şubat 2015.
- _____, <http://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/alkol-bagimliliği>, 29 Nisan 2015.
- _____, http://www.zaman.com.tr/gundem_diyamet-kertenkeleyi-camiden-cikardi_2255597.html, 18 Şubat 2015.
- _____, <https://abb.marmara.edu.tr/cv/1142/bilal-yorulmaz> , 15 Haziran 2015.
- _____, https://m.youtube.com/watch?v=S''Yanarım''Karlos-Yaren/SsVjQ_UZ_g4g, 1 Şubat 2015.
- ILLICH, Ivan: **"Okulsuz Toplum"**, Roman Yayınları, çev. Celal Öner, İstanbul 2006.
- İlimihal 1-2, DİB Yayınları, Ankara 2006.
- İncil** Zirve Yayıncılık, İstanbul 2008.
- " **Din Eğitimi: Yorumlayıcı Bir Yaklaşım**", çev. Üzeyir Ok-M. Ali Özkan, Dem Yayınları, İstanbul 2005.
- JAKSON, Robert
- KARAMAN, Hayrettin: **"Günlük Hayatımızda Helaller ve Haramlar"**, İz Yayıncılık, İstanbul 2011.
- KAYANLIOĞLU, D. (Çelenk, Sevilay- Adaklı, Gülseren) **"Medya politikaları: Türkiye'de Televizyon Yayıncılığının Dinamikleri"**, İmge Kitabevi, Ankara 2001.
- KIRTEPE, **"Televizyon Dizi Programları Üzerine Sosyo – Kültürel bir**

- Selçuk: **Çözümleme**”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, SBE., Felsefe ve Din Bilimleri ABD. Din Sosyolojisi Blimi Dalı, Erzurum 2014.
- Kur’an-ı Kerim.**
- MÜNZİRİ: Zeynüddin Abdulazim ibn Abdilkavi: **Tergib ve’t-Terhib**, Mısır 1968.
- MÜSLİM: **Sahih-i Müslim ve Tercemesi**, İrfan Yayınları, İstanbul 1988.
- Öğrencilerin Televizyon İzleme Alışkanlıkları**, Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara 2008.
- ÖZKIR, Yusuf: **“Medyanın Din Bilgisi”**, **Medya ve Din**, Ed. Mete Çamdereli, B. Ö. Doğan, N. K. Şener, 1. Baskı, Köprü Kitapları, İstanbul 2014.
- ÖZTÜRK, Emine; TALUK, Abdulselam: **“Orta Öğretim Öğrencilerinin Rol Modelleri Olarak Dizi Karakterleri”**, **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, sayı: 21, İstanbul 2011.
- POSTMAN, Neil: **“Televizyon: Öldüren Eğlence: Gösteri Çağında Kamusal Söylem”**, çev., Osman Akinhay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2004.
- ROMONET, Ignacio: **“ Medyanın Zorbalığı”**, çev. Aykut Derman, Om Yayınevi, İstanbul 2000.
- SARIÇAM, İbrahim: **“Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı”**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, baskı 5, Ankara 2007.
- ŞAHİNBAŞ, Mehmet: **“İlköğretim Dinkültürü ve Ahlak Bilgisi 6 Ders Kitabı”**, Tutku Yayıncılık, Ankara 2014.
- ŞAZELİ, Hasan Ali: **“Cinayet”**, **TDV İslam Ansiklopedisi**, Cilt. 8, Ankara 1993.
- TİRMİZİ: **“Sünnetü’t-Tirmizi”**, Matbaatu’ul Endulüs, Humus 1966.
- TOSUN, Cemal: **“Din Eğitimi Bilimine Giriş”**, 7. Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara 2012.
- TOSUN, Şeyma: **“Sihir İçerikli Dizi Filmlerin Çocuklara Olan Etkisinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi – Selena Dizi Film Örneği”**, Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, SBE., Din Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul 2010.
- TURAN, İbrahim: **“Dini İçerikli Televizyon Programlarının Yetişkinler Üzerindeki Etkisi”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs

- Üniversitesi, SBE., Felsefe ve Din Bilimleri ABD., Samsun 2005.
- TDK: **Türkçe Sözlük**, TDK, Baskı 11, Ankara 2011.
- RTÜK: **Türkiye’de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması**, Kamuoyu Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı, www.rtuk.com.tr, 27 Kasım 2014
- WILLIAMS, Raymond: **“Televizyon Teknoloji ve Kültürel Biçim”**, çev., Ahmet Ulvi Türkbağ, Dost Kitapevi Yayınları, Ankara 2003.
- WINN, Marie: **“Çocuğumu Fişte Unuttum”**, çev. İbrahim Kapaklıkaya, Ufuk Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2013.
- _____, www.atv.com.tr/webtv/hz-omer , 18 Ocak 2015
- _____, www.hurriyet.com.tr/kelebek/keyif/27421176.asp?noMobile=true, 4 Şubat 2015.
- _____, www.kanald.com.tr/ulanistanbul/1-bölüm/24864 , 2 Şubat 2015
- _____, www.kuretv/dizi , 18 Ocak 2015.
- _____, www.m.lmdb.com, “Movies Top 250”, 6 Ocak 2015.
- _____, www.milliyet.com.tr/Kertenkele-dizisine-şikayet-magazin-1962401/ , 18 Şubat 2015.
- _____, www.milliyet.com.tr/kiz-öğrenciyi-otomobilde-dovup-taciz-hatay-yerel-haber-630140/ , “Kız Öğrenciyi Otomobilde Dövüp Taciz Etti”, 23 Şubat 2015.
- _____, www.sabah.com.tr/yasam/2012/08/08/hz-omer-dizisi-rekora-gidiyor, 19 Mart 2015.
- _____, www.tbmm.gov.tr, TC. Anayasası, Madde 25.
- _____, www.tr.sputniknews.com/turkiye/20150214/1013971022.html, “Özgecan Aslan Cinayetine Tepki Yürüyüşleri”, 23 Şubat 2015.
- TÜİK: www.tuik.gov.tr, İstatistiklerle Çocuk Haberleri, 2013 Yayını,
- YAZICI, Elif: **“Televizyon Yayınlarının Olumsuz Etkilerinden Çocukların Korunmasına Yönelik Düzenlemeler”**, www.rtuk.gov.tr, 25 Şubat 2015.
- YENEN, İbrahim: **“Televizyonda Yayınlanan Dini Programların İzler Kitlenin Dini Tutum ve Davranışları Üzerine Etkileri – Konya Örneği”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, SBE., Kayseri 2005.
- YEŞİLYAPR: **“Eğitimde Rehberlik Hizmetleri; Gelişimsel Yaklaşım”**, Nobel Yay

- AK, Binnur: in Dağıtım, 16. Baskı, Ankara 2008.
- YORULMAZ , Bilal: **“Senaryo Yaklaşımlı ve Etkinlik Temelli Siyer Öğretimi”**, Yayınlanmış Doktora Tezi, Erkam Yayınları, İstanbul 2013.
- YORULMAZ , Bilal: **“Sinema ve Din Eğitimi”**, Yayınlanmış Doktora Tezi, ışık Akademi Yayınları, İstanbul 2011.
- YORULMAZ , Bilal: **“Teknoloji Destekli Din Kùltürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinin Öğrenci Başarısı ve Kalıcılığına Etkisi” Değerler Eğitimi Dergisi**, 3. Sayı, İstanbul 2005.
- YÜCEL, Ahmet: **“İletişim Özgürlüğü ve Medyada Özdenetim”** , www.rtük.com.tr, 27 Kasım 2014.
- ZENGİN, Ferhat: **“Televizyon Dizilerinde Dinin Temsili”**, Medya ve Din, Ed. Mete Çamdereli, B. Ö. Doğan, N. K. Şener, 1. Baskı, Köprü Kitapları, İstanbul 2014.
- ZORLU, Ayşe: **“Günümüz Türkiye’sinde Basın ve Televizyonun İslami Kùltürü Yapılandırmadaki Rolü”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, İstanbul 1999.

**T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü**

Sayı : 59090411-20-E.5614999
Konu: Harun YILMAZ

01.06.2015

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi:a) İstanbul Üniversitesinin 25.05.2015 tarih ve 159 sayılı yazısı.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tek. Gn Md. 07.03.2012 tarih ve 3616 sayılı 2012/13 nolu gen.
c) Milli Eğitim Araştırma ve Anket Komisyonunun 01.06.2015 tarihli tutanağı.

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Harun YILMAZ'ın "*Türkiye'deki Popüler Televizyon Dizilerinin Çocuklar Üzerindeki Etkilerinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi*" konulu tezi kapsamında, araştırma çalışmasını ilimiz Tuzla ilçesinde bulunan okullarda; kişisel bilgi formu ve anket uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının; söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim -öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Dr. Muammer YILDIZ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
01.06.2015

Yusuf Ziya KARACAEV
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:1- Genelge
2- Komisyon Tutanağı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü D/Blok Bab-ı Ali Cad. No:13 Çağaloğlu
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden Ocuf-f2d8-3cb0-af4c-1841 kodu ile teyit edilebilir.

POPÜLER DİZİLERİN DİN EĞİTİMİNE ETKİLERİ

Bu anket, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı olarak yürütülen “‘Türkiye’deki Popüler Televizyon Dizilerinin Çocuklar Üzerindeki Etkilerinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi” isimli yüksek lisans çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Anketin amacı, televizyonda yayınlanan popüler dizilerin çocukların dini duygu ve düşüncelerine etkilerini araştırmaktır.

Anketten elde edilen veriler, sadece akademik çalışmalarda kullanılacaktır. Katılımcıların anketteki sorulara verdiği cevaplar gizli kalacaktır. Anketteki her madde araştırmamız açısından önemli olduğu için, lütfen elinizden geldiği kadar sorulara cevap vermeye çalışınız.

Göstermiş olduğunuz ilgi için çok teşekkür ederiz.

Yüksek Lisans Öğrencisi Harun YILMAZ

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü

Doğum yılı:

Cinsiyet: Kız ☐ Erkek ☐

Sınıf: okul:

• Baba mesleği:

Memur ☐ Öğretmen ☐ Doktor ☐ Polis ☐ İşçi ☐ Esnaf ☐ İş adamı ☐ Diğer (.....)

• Dini eğitiminizi nereden / kimden aldınız?

Aile ☐ Okul ☐ Cami ☐ Kitaplar ☐ Televizyon ☐ Diğer (.....)

1

• Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi yılsonu yazılı ortalamanız hangi aralıktadır?

95 – 100 ☐ 85 – 95 ☐ 70 – 84 ☐ 55 – 69 ☐ 45 – 54 ☐

A: Genel Televizyon İzleyiciliği

1. Boş zamanlarınızda aşağıdaki faaliyetlerden hangisini / hangilerini yaparsınız? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

a. Kitap okumak	☐	e. Televizyon seyretmek	☐
b. İnternet kullanmak	☐	f. Sinemaya gitmek	☐
c. Bilgisayar oyunları oynamak	☐	g. Sevdiklerimle beraber vakit geçirmek	☐
d. Spor yapmak	☐	h. Gezmek	☐
i. Diğer (.....)	☐		

2. Neden televizyon izlersiniz? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

a. Bilgi edinmek	☐	d. Haber almak	☐
b. Vakit geçirmek	☐	e. Eğlenmek	☐
c. Alışkanlık olduğu için	☐	f. Diğer (.....)	☐

3. Yaklaşık olarak günde ne kadar televizyon izliyorsunuz?

izlemiyorum ☐ 30 dk ☐ 30 dk – 1 saat arası ☐ 1 saat – 3 saat arası ☐ 3 saatten fazla ☐

4. Televizyon ile ilgili aşağıdaki sembollerden anlamını bildiklerinizi işaretleyiniz.

5. Televizyonda genelde hangi tür programları izliyorsunuz? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

a. Diziler	☐
b. Televizyon filmleri	☐
c. Yarışma programları	☐
d. Komedi / Eğlence programları	☐
e. Spor programları	☐
f. Çizgi filmler	☐
g. Belgeseller	☐
h. Dini yayınlar	☐
i. Müzik programları	☐
j. Eğitim programları	☐
k. Diğer (.....)	☐

6. Bu sezon kaç farklı dizi takip ettiniz, izlediniz?

hiç ☐ 1 - 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ve daha fazla ☐

7. İzlediğiniz dizilerde genellikle hangi konular / durumlar işleniyor? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

a. Dostluk / kardeşlik	☐	g. Kahramanlık	☐
b. Aşk / Cinsellik	☐	h. Dram	☐
c. Hırsızlık / Dolandırıcılık	☐	i. Komedi	☐
d. Şiddet	☐	j. Aksiyon / Macera	☐
e. Polisiye / Suç	☐	k. Tarih	☐
f. Mafya / Çetecilik	☐	l. Diğer (.....)	☐

C: Dizilere Karşı Tutum ve Davranışlar

8. İzlemiş olduğunuz dizilerle ilgili aşağıdaki ifadelere ne kadar katıldığınızı işaretleyebilir misiniz?

	Tamamen katılıyorum	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum	hiç katılmıyorum
a. Bir dizide müstehcen (sakıncalı) bir sahne geçtiğinde kanalı değiştiririm.	☐	☐	☐	☐	☐
b. Dizileri izlerken olaylar hakkında yorum yaparım.	☐	☐	☐	☐	☐
c. Dizileri genellikle yalnız izlemekten hoşlanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
d. İzlediğim dizilerde geçen olayları arkadaşlarıma anlatırım	☐	☐	☐	☐	☐
e. Takip ettiğim dizinin bir sonraki bölümünü merakla beklerim.	☐	☐	☐	☐	☐
f. Dizilerde geçen şiddet olayları beni etkiler.	☐	☐	☐	☐	☐
g. Dizilerde geçen müstehcen (sakıncalı) sahneler beni rahatsız eder.	☐	☐	☐	☐	☐
h. Hırsızlık, dolandırıcılık gibi suçlardan rahatsız olurum.	☐	☐	☐	☐	☐

9. İzlediğiniz dizi ve karakterleri ile ilgili aşağıdaki ifadelerden ne kadarına katılıyorsunuz?
Size en uygun olanı işaretleyebilir misiniz?

	Tamamen katılıyorum	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum	hiç katılmıyorum
a. İzlediğim dizilerin oyuncularını seviyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
b. Hayranı olduğum oyuncuların kıyafet ve aksesuarlarını alıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
c. İzlediğim dizilerdeki oyuncuların konuşma tarzını taklit ediyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
d. Hayranı olduğum oyuncu kötülük yaptığında ona kızıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
e. Hayranı olduğum oyuncularla ilgili resim, haber ve sözleri internette paylaşıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
f. Sevdiğim oyuncular gibi olmak ve onların yaptığı şeyleri yapmak istiyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
g. İzlediğim oyuncuları kendimle özdeşleştiriyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
h. İzlediğim oyunculara, içimden-kendimce roller biçiyor, onları yönlendiriyorum.	☐	☐	☐	☐	☐

D: Dizilerin Din Eğitime Etkisi

14. İzlediğiniz diziler sizin üzerinizde ne gibi etkiler bıraktı / bırakıyor? Buna göre aşağıdaki ifadelere ne kadar katıldığınızı işaretleyebilir misiniz?

	Tamamen katılıyorum	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum	hiç katılmıyorum
a. Dini eğitim ve öğretimime katkısı oldu.	☐	☐	☐	☐	☐
b. Ahlaki tutum ve davranışlarıma katkı sağladı.	☐	☐	☐	☐	☐
c. İnsanlarla ilişkilerimde saygı, sevgi ve hoşgörü duygularımı geliştirdi.	☐	☐	☐	☐	☐
d. Kötü alışkanlıklardan kaçınmama yardımcı oldu.	☐	☐	☐	☐	☐
e. Dini açıdan doğru olmayan rollerden etkileniyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
f. Olumsuz örnekler dini duygu ve düşüncelerime zarar veriyor.	☐	☐	☐	☐	☐
g. Yerine getirmem gereken dini ibadetlerimi aksatmama neden oluyor.	☐	☐	☐	☐	☐
h. Dizilerde gösterilen dini kurallara uymayan sahneleri izlediğimde suçluluk duyuyorum.	☐	☐	☐	☐	☐

4

Anketimize katıldığınız için çok teşekkür ederiz.

